C:\Users\Plazma\Desktop\Knhy pdf\Nová složka (2)\Verne_Jules-Cerne_Indie.pdb

PDB Name: Verne Jules-Černé Indie
Creator ID: REAd
PDB Type: TEXt
Version: 0
Unique ID Seed: 0
Creation Date: 2.5.2007
Modification Date: 2.5.2007
Last Backup Date: 1.1.1970
Modification Number: 0

Jules Verne
ČERNÉ INDIE

I. Dva dopisy, které si odporují

Pan inženýr J. R. Starr, Edinburgh, na Kanongatě č. 30.

Pokud se pan James Starr zítra dostaví do Aberfoylských uhelných dolů (Dochartův důl, Yarowská šachta), dozví se něco, co ho jistě bude zajímat. Pana Jamese Starra bude na nádraží v Kallanderu po celý den očekávat Harry Ford, syn bývalého naddůlního Simona Forda.
Prosíme, abyste toto pozvání zachoval v tajnosti.

Takový byl obsah dopisu, orazítkovaného aberfoylským poštovním úřadem v Stirlingském hrabství ve Skotsku, který James Starr obdržel ranní poštou dne 3. prosince l8…
Inženýrova zvědavost tím byla notně podrážděna. Ani ve snu ho nenapadlo, že by se v tom dopise mohlo jednat o nějakou mystifikaci. Simona Forda, jednoho z bývalých předáků v Aberfoylských dolech, kde byl on, James Starr, dvacet let ředitelem, v anglických uhelnách nazývaného „viewer“, znal již dávno.
James Starr byl muž statné postavy a ve svých pětapadesáti letech vypadal na čtyřicet. Pocházel ze staré edinburghské rodiny a patřil k jejím nejvýznamnějším příslušníkům. Důlním inženýrům, kteří pozvolna ukusují z uhlonosného podzemí Spojeného království, v Cardiffu stejně jako v Newcastle i níže položených skotských hrabstvích, dělala jeho práce čest. Všeobecného uznání si Starrovo jméno získalo zejména v hlubinách tajemných Aberfoylských dolů, zaujímajících část podzemí Stirlingského hrabství a sousedících s doly Alloaskými.
Tam James Starr strávil téměř celý svůj mužný věk. Kromě toho byl členem „Společnosti skotských starožitníků“, kde byl zvolen předsedou, patřil také k nejaktivnějším členům „Královského ústavu“ a jeho znamenité články často uveřejňovala „Edinburghská Revue“. Jak je patrné, byl James Starr jedním z oněch praktických vzdělanců, jimž Anglie vděčí za svůj blahobyt, a ve starobylém hlavním městě Skotska, které si plně zasluhuje jak svým vzhledem, tak po stránce duchovní označení „Athény severu“, zaujímal významné postavení.
Je známo, že Angličané rozsáhlý komplex uhelných dolů pojmenovali velmi příznačně - trefně jej nazvali „Černé Indie“ - a ty zřejmě přispěly k překvapivému nárůstu bohatství Spojeného království větší měrou než samotná Východní Indie. Zde doslova ve dne v noci pracovala celá armáda havířů, dobývajících z britského podzemí uhlí, ono vzácné palivo, které je nezbytným živlem průmyslového života.
Tenkrát byla časová hranice, kterou stanovili odborníci pro vyčerpání dolů, ještě velmi vzdálená a nebylo nutné se obávat, že by byl v dohledné době uhlí nedostatek. Vždyť se měla využívat bohatá ložiska uhlí dvou světů.
Nejrůznějším továrnám, lokomotivám, lokomobilům, parolodím a plynárnám ještě zdaleka nehrozilo nebezpečí, že budou mít o nerostné palivo nouzi. V posledních letech však spotřeba vzrostla do té míry, že některé sloje byly vyčerpány do poslední žilky. A takové doly byly nyní opuštěné a bez užitku provrtávaly a brázdily půdu svými štolami a šachtami, zejícími prázdnotou.
Stejně tomu bylo i s doly Aberfoylskými.
Poslední tunu uhlí z tohoto ložiska vyvezl vozík již před deseti lety. Zařízení „spodku“ (pozn. aut. Těžba v dolech, se dělí na práce „spodní“, které se vykonávají v dole, a „denní“, které se provádějí venku na povrchu) stroje sloužící mechanické dopravě po kolejích štol, vozíky, tvořící podzemní vlaky a tramvaje, klece běhající nahoru a dolů v těžních šachtách a roury se stlačeným vzduchem, poháněním vrtačky - prostě veškeré nářadí potřebné k těžbě bylo vytaženo z hlubin dolů a odloženo na povrchu. Vyčerpaný důl se podobal mrtvole obrovského bájného mastodonta, z níž byly vyjmuty všechny orgány a zůstala jenom kostra.
Ze zařízení zbyly jenom dlouhé dřevěné žebříky, vedoucí do hlubin Yarowskou šachtou - jediným místem, kudy se nyní po zastavení prací bylo možné dostat do spodních štol Dochartova dolu.
Stavby, vybudované kdysi pro „denní“ práce venku na zemi, dosud označovaly místa, kde byly vyhloubeny šachty tohoto nyní zcela opuštěného dolu, jejichž soubor představoval aberfoylské uhelné ložisko.
Byl to smutný den, když havíři naposledy opouštěli důl, ve kterém tolik let pracovali.
Inženýr James Starr svolal několik tisíc pracovitých statečných dělníků dolu. Všichni lamači, voziči, lezci, zavážeči, podbíječi, cestáři, vybírači, narážeči, kováři, tesaři, ženy, starci i děti, dělníci pracující uvnitř dolu i na povrchu se

shromáždili na ohromném dvoře Dochartova dolu, kdysi plném vytěženého uhlí. Ty dobré lidi, kteří po celá dlouhá léta, generace po generaci, pracovali ve Staré Aberfoyli, měla nyní rozdělit potřeba nového výdělku. Čekali, až se naposledy rozloučí s inženýrem a pak důl navždy opustí. Společnost, které doly patřily, mezi ně dala jako mimořádnou odměnu rozdělit výnos běžného roku, i když to nebylo mnoho, protože výtěžnost žil jen nepatrně převyšovala náklady spojené s těžbou. Mohli s tím však vystačit na dobu, než dostanou jinou práci buď v sousedních uhelných dolech, nebo na statcích a v továrnách hrabství.
James Starr stál přede dveřmi rozsáhlého přístřešku, pod kterým tolik let pracovaly parní stroje těžní šachty.
Simon Ford, naddůlní Dochartova dolu, tehdy pětapadesátiletý, ještě s několika dalšími dozorci stáli kolem inženýra.
James Starr smekl. Havíři s klobouky v rukou setrvali v hlubokém mlčení. Tato chvíle měla v sobě cosi dojemného a současně povznášejícího.
„Přátelé," řekl inženýr, „přišla chvíle, kdy se musíme rozloučit. Aberfoylské uhelné doly, které nás po tolik let spojovaly při naší práci, jsou nyní vyčerpány. Nepodařilo se nám objevit novou uhelnou žílu a z Dochartova dolu byl právě vytěžen poslední kus uhlí."
Na důkaz svých slov ukázal James Starr na uhelný balvan, ležící na dně těžního koše.
„Ten kus uhlí, milí přátelé," pokračoval James Starr, „je jakoby poslední kapkou krve, která kolovala v uhelných žilách. Uschováme jej, stejně jako jsme uschovali první úlomek uhlí vytažený z aberfoylského ložiska před sto padesáti lety. Mezi těmito dvěma kusy uhlí se v našich dolech vystřídalo mnoho pokolení havířů. Nyní je všemu konec! Poslední slova vašeho inženýra k vám jsou slova na rozloučenou. Důl, který vám byl zdrojem obživy, se pod vašima rukama vyprázdnil. Byla to těžká práce a nebyla marná. Naše velká rodina se nyní rozejde a není pravděpodobné, že v budoucnu se její členové, roztroušení do všech koutů, zase setkají. Nezapomeňte však, že jsme byli dlouhou dobu pospolu a že je povinností aberfoylských havířů vzájemně se podporovat. Také vaši bývalí nadřízení si toho zůstanou vědomi. Když jsme pracovali spolu, nemůžeme si být cizí. My nad vámi budeme bdít, a kamkoli se jako poctiví lidé vydáte, budou vás doprovázet naše doporučení. Sbohem, přátelé. Bůh vás ochraňuj!"
Po těch slovech James Starr objal nejstaršího dělníka z dolů, jehož oči se zalily slzami. Pak přicházeli stisknout inženýrovi ruku naddůlní z různých dolů, horníci mávali klobouky a volali:
„Sbohem, Jamesi Starre, náš mistře a příteli!"
Loučení jistě zanechalo v srdcích všech těch odvážných mužů nesmazatelnou vzpomínku. Ale nebylo zbytí. Zástup havířů pomalu a nerad opouštěl rozlehlý dvůr. Kolem Jamese Starra bylo najednou prázdno. Černá půda cest vedoucích k Dochartovu dolu zaduněla pod kroky havířů naposledy a po hlučném ruchu, který až dosud plnil Aberfoylské doly, se rozhostilo ticho.
S Jamesem Starrem zůstal jenom jediný muž. Byl to naddůlní Simon Ford a vedle něj stál mladý, asi patnáctiletý chlapec, jeho syn Harry, který již několik let v dole pracoval.
James Starr a Simon Ford se znali a vážili si jeden druhého.
„Sbohem, Simone," řekl inženýr.
„Sbohem, pane Jamesi," odpověděl naddůlní, „nebo snad dovolte, abych dodal: Na shledanou."
„Ano, na shledanou, Simone!" odvětil James Starr. „Vy víte, že se s vámi vždycky rád setkám a pohovořím s vámi o naší staré dobré aberfoylské minulosti."
„To vím, pane Jamesi."
„Můj dům v Edinburghu je vám otevřen."
„Edinburgh, to je daleko," odpověděl naddůlní a potřásl hlavou. „Daleko od Dochartova dolu!"
„Daleko, Simone? Kde tedy chcete bydlet?"
„Tady, pane Jamesi! Neopustíme doly, naše staré živitelky, protože jejich mléko ještě nevyschlo. Moje žena, můj syn a já, všichni jsme odhodlaní tady zůstat…" „Tak tedy sbohem, Simone," odpověděl inženýr, jehož hlas se chvěl pohnutím. „Ne, pane Jamesi, znovu vám opakuji: na shledanou," řekl naddůlní, „a ne sbohem. A jako že se jmenuji Simon Ford, Aberfoyle se s vámi znovu setká."
Inženýr nechtěl naddůlnímu brát jeho poslední naději. Objal mladého Harryho, který na něj hleděl svýma velkýma rozrušenýma očima. Naposledy stiskl ruku Simonu Fordovi a nadobro opustil důl…
To se stalo před deseti lety, a přestože naddůlní tehdy projevil přání znovu se setkat, James Starr o něm nikdy víc neslyšel.
A nyní, po desetiletém odloučení, mu od Simona Forda přišel dopis, v němž ho vybízel, aby se neprodleně vydal do starých Aberfoylských dolů.
„Zpráva, která ho jistě bude zajímat", co to může být? Dochartův důl, Yarowská šachta! Jaké vzpomínky v jeho mysli ta jména vyvolávala! Byla to blahá doba, doba práce a boje… nejlepší doba jeho života jako inženýra.
James Starr znovu a znovu četl dopis a snažil se jeho obsah vysvětlit různými způsoby. Litoval, že Simon Ford nepřipojil ani jednu další řádku. Zlobil se na něj, že je tak stručný…
Že by starý naddůlní objevil nějakou novou žílu vhodnou k těžbě? Ne!
James Starr si vzpomněl, jak velmi pečlivě prozkoumávali Aberfoylské doly předtím, než byly práce nadobro zastaveny. On sám vedl poslední vrtné zkoušky a v půdě vyčerpané příliš intenzivní těžbou nenašel ani jediné nové ložisko. Byly také provedeny pokusy nalézt uhelný útvar pod vrstvami, které se jako červený devonský pískovec nacházejí pod ním, ale bezvýsledně. James Starr tedy opustil důl s pevným přesvědčením, že v něm není už ani kousek paliva.
„Ne a ne," opakoval si znovu. „Je vůbec možné, že to, co uniklo mě, by se objevilo při pátrání Simona Forda? Ale starý naddůlní přece jistě dobře ví, že mě může zajímat jenom jediná věc na světě. A toto pozvání - které mám zachovat v tajnosti - abych se vydal do Dochartova dolu…"
James Starr se k němu stále znovu vracel.

Znal ostatně Simona Forda jako zručného horníka, ve svém oboru nadaného a neobyčejně důvtipného. Neviděl ho od !té doby, co se v Aberfoyli přestalo těžit, a nevěděl ani, co se se starým naddůlním stalo. Nedokázal by říct, čím se zabývá, a ani kde se svou ženou a synem bydlí. Věděl jedině, že byla stanovena schůzka v Yarowské šachtě a že Harry, syn Simona Forda, na něj bude zítra celý den čekat na kallanderském nádraží. Jednalo se tedy patrně o návštěvu Dochartova dolu.
„Půjdu, půjdu!“ říkal si James Starr, který cítil, že jeho rozčilení narůstá každým okamžikem.
Tento vážený inženýr patřil totiž k těm impulsivním lidem, jejichž mozek stále vře jako samovar nad hořícím plamenem. V takových samovarech myšlenky chvílemi mohutně klokotají a chvílemi jen potichu bublají. A myšlenky Jamese Starra byly toho dne v nejprudším varu.
V tom se však přihodilo cosi neočekávaného. Bylo to jako studená sprcha, která v jediném okamžiku ochladila veškeré vření v jeho mozku.
Kolem šesté hodiny přinesl totiž sluha Jamesi Starrovi další dopis, který přišel večerní poštou.
Dopis byl zalepený v hrubé obálce a adresa na něm naznačovala, že ruka pisatele není příliš zběhlá v zacházení s perem.
James Starr roztrhl obálku. Obsahovala jen kousek stářím již poněkud zažloutlého papíru, jakoby vytrženého z nějakého dávno nepoužívaného zápisníku.
Na papíře byla napsaná jen jediná věta:

„Inženýr James Starr by se namáhal zbytečně - dopis Simona Forda nyní ztrácí smysl.“
A žádný podpis.

II. N a cestě

James Starr se zarazil, když si přečetl druhý dopis, jehož obsah tomu prvnímu odporoval.
„Co to má znamenat?“ ptal se sám sebe.
James Starr si znovu prohlížel roztrženou obálku. Byla stejně jako obálka prvního dopisu orazítkovaná aberfoylským poštovním úřadem. Byla tedy odeslána z téhož místa Stirlingského hrabství. Jisté bylo jenom jedno - tento dopis starý horník nenapsal. Stejně jisté však bylo také to, že autor druhého dopisu znal tajemství starého naddůlního, protože se výslovně odvolával na pozvání k inženýrově návštěvě Yarowské šachty.
Opravdu už bylo ono první sdělení nyní bezpředmětné? Nebo snad jenom někdo chtěl zamezit tomu, aby se inženýr vydal na cestu, ať odůvodněně nebo bezdůvodně? Nebyl v tom spíše zlý úmysl zmařit plány Simona Forda?
Takové myšlenky se honily Jamesi Starrovi hlavou, když o záležitosti v klidu uvažoval. Ostatně, i kdyby se jednalo o pouhou snahu zmást ho, bylo by lépe se o tom přesvědčit. Rozhodně se však James Starr přikláněl spíše tomu uvěřit prvnímu dopisu než druhému - totiž spíše pozvání muže, jako byl Simon Ford, než zprávě anonymního odpůrce.
„Právě proto, že se snaží ovlivnit moje rozhodnutí,“ řekl si, „musí být sdělení Simona Forda nanejvýš důležité. Zítra se včas dostavím na stanovenou schůzku.“
Večer se James Starr připravoval k odjezdu. Protože se mohlo stát, že bude pryč několik dní, napsal siru W. Elphistonovi, předsedovi „Královského ústavu“, že se nemůže zúčastnit příští schůze společnosti. Podobně se omluvil také v případě dalších dvou nebo tří záležitostí, kterými se měl v tom týdnu zabývat. Pak nařídil svému sluhovi, aby mu připravil cestovní vak, a šel spát rozčilen více, než si celá věc zasluhovala.
Druhý den ráno James Starr vstal v pět hodin, a protože padal studený déšť, teple se oblékl a vyšel ze svého domu na Kanongatě. Vydal se do Grantonského přístavu, kde nastoupil na parník, který ho měl za tři hodiny dopravit po řece Forth do Stirlingu.
James Starr se - snad poprvé v životě - neotočil, když kráčel Kanongatou (pozn. aut.: Proslulá hlavní třída ve starém Edinburgu), aby si prohlédl Holyrood, bývalý palác skotských panovníků. Nevšímal si ani stráží před branou, oblečených do starobylého skotského kroje: kabátce ze zelené látky s kostkovaným plédem a s brašnou z dlouhostrsté kozí kůže na boku. Přestože byl inženýr náruživým ctitelem Waltera Scotta - asi jako každý opravdový syn staré Kaledoniea jindy na to nikdy nezapomněl, tentokrát nevěnoval hospodě, kde nocoval Waverley a kam mu krejčí přinesl onen proslulý válečný tartanový úbor, kterému se tak naivně divila vdova Flockhartová, jediný pohled. Nepozdravil ani malé náměstí, kde na oslavu Pretendentova vítězství stříleli horalé z pušek, přičemž málem přišla o život Flora Maclvortová. Uprostřed ulice ukazovaly svůj smutný ciferník hodiny na vězení. Pohlédl na něj jenom proto, aby se ujistil, že nezmešká odjezd, ale ani pohledem nezavadil o dům velkého reformátora Johna Knoxe, jediného muže, který se nedal svést úsměvem Marie Stuartovny. Prošel věhlasnou ulicí High-Street, tak důvěrně známou z románu „Abbé“, a zamířil k obrovskému mostu v ulici Bridge-Street, který spojuje tři edinburghské pahorky.
Za několik minut James Starr došel na stanici Hlavní dráhy a vlak ho během půl hodiny dovezl do Newhavenu, pěkné rybářské vesničky, vzdálené asi míli od edinburghského přístavu Leith. Načernalá kamenitá pobřežní půda byla právě zalitá přílivem. První vlny omývaly kůly tvořící jakousi přístavní hráz upevněnou řetězy. Vlevo v grantonském přístavišti kotvila jedna z lodí, zajišťujících po Forthu spojení mezi Edinburghem a Stirlingem.
Komín parníku „Princ gallský“ chrlil kotouče černého dýmu a jeho kotel temně duněl. Když se několikrát ozval zvon, rychle přibíhali opozdilí cestující. Bylo mezi nimi mnoho obchodníků, statkářů i sluhů, které bylo možné poznat podle krátkých spodků a dlouhých plášťů s úzkou bílou obrubou kolem krku.
James Starr neotálel a lehce nastoupil na palubu „Prince gallského“. Přestože hustě lilo, nikdo z cestujících neměl v úmyslu se před nepřízní počasí schovat v salónu na parníku. Všichni, zahaleni do cestovních plášťů, zůstali na svých místech. Někteří se co chvíli posilňovali douškem ginu nebo whisky ze svých lahví a říkali tomu „oblékat se zevnitř“.
Zvon zazněl naposledy, kotevní lana se uvolnila a „Princ gallský“ po několika otočkách vyplul z malé výtoně, která ho

chránila před vlnami Severního moře.
Zátoka ze severu ohraničená břehy Fifeského hrabství a na jihu hrabství Linlithgowského, Edinburghského a Haddingtonského se jmenuje „Le Firth of Forth“ a ústí do ní nevelká, ale poměrně hluboká (podobně jako Temže nebo Mersey) říčka Forth, která stéká ze západního úbočí Ben-Lomondu a u Kindartiny se vlévá do moře.
Cesta z Grantonského přístavu na konec tohoto zálivu by byla docela krátká, kdyby nebylo potřeba zastavovat ve stanicích po obou březích, čímž vzniklo mnoho oklik. Na březích Forthu se na úrodných pláních mezi stromy rozkládaly oku lahodící města, vesnice a letohrádky. James Starr, ukrytý pod širokou lávkou, která spojovala oba bubny nad lopatkovými koly, se však nekochal pohledem na krajinu, nyní zastřenou jemným závojem deště. Dával spíše bedlivý pozor, zda nevzbuzuje nežádoucí pozornost některého z cestujících. Vždyť anonymní pisatel druhého dopisu mohl být docela dobře na lodi, ale žádného podezřelého pohledu si nevšiml.
„Princ gallský“ opustil Grantonský přístav a zamířil k úzkému průlivu, sevřenému mezi výběžky Jižního a Severního Qeensferry, za nímž Forth vytváří jakési jezero, splavné pro lodi o výtlaku sto tun. Mezi mlhami bylo úzkými pruhy jasné oblohy v dálce vidět zasněžené vrcholy Grampianských hor.
Parník brzy minul vesnici Aberdour, ostrov Kolm, lemovaný zříceninami kláštera z dvanáctého století, trosky hradu Barnbouglu, pak Donibristle, kde byl zavražděn zeť regenta Murraye a opevněný Garvijský ostrůvek. Proplul queensferryskou úžinou a vlevo za sebou zanechal hrad Rossyth, kde kdysi sídlila jedna z větví Stuartovců, s níž byla spřízněná Cromwellova matka. Pak minuli hrad Blackness, na základě jednoho z článků „Smlouvy o sjednocení“ stále opevněný, a obepluli nábřeží malého Charlestonského přístavu, odkud se vyváží vápenec z lomů lorda Elgina.
Konečně zvon „Prince gallského“ ohlásil stanici Cromble-Point.
Počasí bylo velmi nevlídné. Déšť se v nárazech prudkého větru rozprašoval a svými ječícími víry připomínal větrnou smršť.
Jamese Starra trápila nejistota. Přijde Fordův syn na schůzku? Ze zkušenosti věděl, že havíři zvyklí na naprostý klid v dolech, snášejí bouřlivé změny počasí mnohem hůř než dělníci nebo rolníci. Z Kallanderu k Dochartovu dolu a Jarowské šachtě to byly dobré čtyři míle cesty a našlo by se dost důvodů, které by snadno mohly syna starého naddůlního zdržet. Inženýra především znepokojovala myšlenka, že schůzka stanovená v prvním dopise, byla ve druhém zrušena. To mu opravdu dělalo velkou starost.
I kdyby ostatně Harry Ford na příjezd vlaku v Kallanderu nečekal, James Starr byl pevně odhodlaný vydat se do Dochartova dolu sám, a když bude potřeba až do vsi Aberfoyle. Tam už by se jistě o Simonu Fordovi dozvěděl víc, a zřejmě i to, kde starý naddůlní bydlí.
„Princ gallský“ mezitím dále vzdouval mocnými údery svých lopatek mohutné vlny. Ani na jednom z břehů nebylo nic vidět, ani vesnice Cromble, ani Torryburnu nebo Torry-house, ani Kirk-grange a Salt-Pans na pravé straně. Malý brownesský přístav a přístav Grangemouth ležící při ústí Klydského průplavu mizely ve vlhké mlze. Starobylý městys Culross a zříceniny cisterciáckého kláštera Kinkardine se svými loděnicemi, kde parník posléze zastavil, hrad A yrth se čtyřhrannou věží z 13. století, Clackmannau s hradem vybudovaným Robertem Brucem - všechno se ztrácelo v prudkých poryvech deště.
Parník zakotvil u alloaského přístaviště a několik cestujících vystoupilo. Jamesi Starrovi se sevřelo srdce, když po deseti letech znovu míjel malé městečko, středisko bohatých uhelných dolů, které stále ještě živily obrovský zástup dělníků. Nechal se unášet fantasií do podzemí, kde se havířský špičák stále ještě úspěšně zarýval do země. Tyto Alloaské doly v těsném sousedství dolů Aberfoylských dosud přinášely hrabství bohatství, zatímco sousední ložiska už byla dávno vyčerpaná a neposkytovala obživu ani jedinému dělníkovi.
Když loď opustila Alloa, proplétala se devatenáct mil četnými zákruty Forthu. Rychle proplouvala mezi břehy s vysokými stromy. Na okamžik se v průlivu objevily trosky Kambuskennethského opatství z 12. století, pak také stirlingský zámek a královský městys téhož jména, kde Forth překlenutý dvěma mosty přestává být splavný pro lodi s vysokými stěžni.
Sotva „Princ gallský“ přirazil ke břehu, inženýr rychle vykročil na nábřeží. Za pět minut byl na stirlingském nádraží a o hodinu později vystupoval z vlaku v Kallanderu, velké vesnici na levém břehu Teithu.
Před nádražím čekal mladý muž, který k inženýrovi hned přistoupil. Byl to Harry, syn Simona Forda.

III. Podzemí Spojeného království

Pro lepší pochopení tohoto příběhu by bylo vhodné zmínit se několika slovy o původu kamenného uhlí.
Během geologického vývoje, v dobách svého vzniku, byl zemský sféroid obklopen hustou atmosférou, bohatě nasycenou vodními parami a kyselinou uhličitou. Tyto páry se postupně srážely v podobě diuviálních dešťů padajících, jako by stříkaly z hrdel několika milionů miliard lahví Seltzerské vody. Opravdu to byla tekutina přesycená kyselinou uhličitou, která se v mohutných proudech řítila na vazkou, ještě nezatvrdlou zemskou kůru, vystavenou mnoha náhlým i pozvolným změnám a udržovanou v tomto polotekutém stavu jednak slunečním zářením, jednak vlastním vnitřním žárem. Vnitřní oheň totiž ještě nebyl úplně ukrytý v nitru zeměkoule a zemská kůra, zatím ještě tenká a na některých místech ještě nezatuhlá, mu umožňovala pronikat ven svými póry. Zde měla svůj původ úžasná vegetace, dosud patrná na nižších oběžnicích, jako jsou Merkur a Venuše, které mají k Slunci blíž než Země.
Ještě dostatečně neustálená půda pevniny se pokryla obrovskými lesy. Bylo dostatek kyseliny uhličité, tolik potřebné k vývoji rostlin, a tak se rostliny vyvíjely především v podobě stromů. Nízké byliny a rostliny téměř neexistovaly. Všude bujelo ohromné množství jednotvárného stromového porostu bez květů a plodů, jaký by nemohl poskytnout obživu žádné živé bytosti. Na příchod živočichů nebyla Země ještě připravená.
Pokud jde o složení těchto předpotopních lesů, převládala v nich třída tajnosnubných cévnatých rostlin. Bylo to

rostlinstvo druhově málo rozmanité, ale co do vzrůstu obrovské. Lesy té doby tvořily výhradně kalamita - rozmanité odrůdy stromovitých přesliček, epidodendrony - různé druhy obrovských plavuní, vysokých dvacet pět až třicet metrů, u země metr silných, asterofylly, kapradiny, gigantické sigillarie, jejichž otisky byly nalezeny v dolech v Saint-Étienne - vesměs rostliny tehdy obrovské, jimž podobné lze nyní najít jen mezi nejnižšími rostlinami obydlené země.
Tyto stromy spočívaly svými kořeny v jakési nesmírné bažině, do velké hloubky nasáklé sladkou i mořskou vodou. Dychtivě pohlcovaly uhlík, který pozvolna čerpaly z ovzduší dosud nevhodného k dýchání, a lze říci, že byly předurčené uložit ho v podobě uhlí do nitra země.
Byla to období mohutných otřesů zemské kůry, vznikajících vnitřním napětím a sopečnou činností, převratně měnící dosud neurčité obrysy zemského povrchu. Vytvářely se vyvýšeniny a z nich posléze vznikaly hory, jinde zase propasti, které měly být naplněny oceány nebo mořem. Tenkrát se celé lesy propadaly do zemské kůry a neustálým pohybem vrstev zvolna klesaly do hloubky, až narazily na pevné podloží, například na pravrstvy žulových skal, nebo se sesedaly, až vytvořily pevný celistvý útvar.
Geologické vrstvy v nitru zeměkoule tudíž mají následující pořadí: prahory, nad nimi se nacházejí vrstevnaté prvohorní útvary, pak útvary druhohorní, ve kterých spodní vrstvu tvoří kamenouhelná ložiska, dále útvary třetihorní a nad nimi vrstvy starých a nových sedimentů.
Vody na zeměkouli nebyly v té době spoutané žádnými koryty a volně vznikaly srážením par kdekoli na zeměkouli. Proudem se valily a ze sotva utvořených skal odíraly břidlicové, pískovcové a vápencové částice. Když se pak dostaly nad propadlé rašelinné lesy, ukládaly tu tyto nerostné částice, které se začaly usazovat nad kamenouhelným útvarem. Postupem času - v obdobích milionů let - tyto útvary ztvrdly, vytvořily vrstvy a uzavřely obrovské množství lesů propadlých pod silný štít slepence, břidlice, kompaktního i sypkého pískovce, písku a křemene.
Co se dělo v této obrovské pánvi, kde se nahromadil rostlinný materiál, zapadlý do různých hloubek? Skutečný chemický děj, jakási destilace. Veškerý uhlík obsažený v rostlinách se shromažďoval a pomalu vznikalo kamenné uhlí - jednak vlivem obrovského tlaku, jednak působením vysoké teploty, vyvolané tak blízkým vnitřním žárem.
Takto tedy při pozvolné, ale neodvratné reakci jedna přírodní říše nahrazovala druhou. Rostliny se měnily v nerost. Veškeré rostliny, v nichž v pravěku proudila živá míza, kameněly. Některé z nich, uzavřené v tomto herbáři a ještě ne zcela dokonale transformované, zanechávaly své otisky na jiných, rychleji zkamenělých přírodninách, které je nepředstavitelně velkou silou tiskly jako hydraulický lis. Ve stejné době zanechávaly na ještě měkkém uhlí své zřetelné, jakoby „ulité“ otisky korýši, láčkovci - například mořské hvězdice - polypy, točenky, a dokonce i ryby a ještěrky, které tam přinesla voda. (pozn. aut.: Je potřeba ještě podotknout, že všechny rostliny, jejichž otisky byly nalezeny, patřily k druhům, vyskytujícím se ještě dnes v rovníkovém pásmu. Z toho lze usuzovat, že v té době bylo na Zemi všude stejné teplo, ať již bylo přenášeno teplými vodními proudy, nebo tím, že pórovitou kůrou zemského povrchu pronikal vnitřní žár. To vysvětluje, že kamenouhelná ložiska vznikala ve všech zeměpisných šířkách).
Jak se zdá, hrál tlak při vytváření kamenouhelných ložisek významnou roli. Jeho různému stupni lze jistě přičítat vznik různých druhů uhlí, užívaných v průmyslu. Z nejspodnějších vrstev kamenouhelného útvaru proto pochází antracit, který obsahuje největší množství uhlíku a téměř se v něm nevyskytují žádné těkavé látky. Naproti tomu v nejvyšších vrstvách se objevuje hnědé uhlí a fosilní dříví, hmoty ve kterých je uhlíku mnohem méně. Mezi těmito dvěma vrstvami se vyskytují - podle stupně tlaku, kterému byly vystaveny - žíly tuhy a lepší nebo horší druhy kamenného uhlí. Dokonce lze tvrdit, že rašeliniště se úplně nepřeměnila pouze v důsledku nedostatečného tlaku.
Původ ložisek kamenného uhlí na kterémkoli místě na zeměkouli je následující propad veškerých lesů v geologické době do zemské kůry a následné zkamenění rostlinstva, dokončené postupně vlivem tlaku a tepla a působením kyseliny uhličité.
Příroda však, jindy tak štědrá, neukryla v zemi tolik lesů, aby vystačily na několik tisíc let. Jednoho dne se zásoby uhlí vyčerpají úplně - to je jisté. Nebude-li uhlí nahrazeno nějakým novým palivem, stroje na celém světě se budou muset zastavit. V době více nebo méně vzdálené nebudou k dispozici žádná uhelná ložiska, snad kromě těch, které pokrývá vrstva věčného ledu v Grónsku a okolí Baffinova moře a jejichž využití je téměř nemožné. To je nezvratný osud. Americké uhelné pánve u Solného jezera v Oregonu a v Kalifornii, dosud ještě velmi bohaté, budou jednoho dne poskytovat jen slabý výtěžek. Stejně tomu bude i s uhelnými ložisky na Bretonském mysu a u řeky Sv. Vavřince, s ložisky v Alleghanských horách, v Pensylvánii, Virginii, v Illinois, Indianě a Missouri. Přestože jsou zásoby uhlí v Severní Americe desetkrát větší než všechna ložiska ostatního světa dohromady, neuplyne ani deset tisíc let a obluda průmyslu se svými miliony jícnů pohltí poslední kus uhlí na zeměkouli.
Nedostatek uhlí nastane pochopitelně nejprve ve starém světě. Mnoho ložisek tohoto nerostného paliva se sice nachází v Habeši, Natalu, u řeky Zambezi, v Mozambiku či na Madagaskaru, ale soustavná těžba tam je velmi obtížná. Naleziště v Barmě, Číně, Indočíně, v Japonsku a ve Střední Asii budou vyčerpána velmi brzy. Obrovské zásoby uhlí ukryté v australské půdě Angličané jistě vyčerpají ještě dříve, než nastane jeho nedostatek ve Spojeném království. V té době budou uhelné sloje na kontinentě již dávno vyčerpané do poslední žilky a opuštěné.
Z následujících čísel bude patrné, jak veliké množství uhlí se již od objevení prvních ložisek spotřebovalo.
Ruské, saské a bavorské uhelné pánve se rozkládají na šesti stech tisících hektarech, španělské na sto padesáti tisících, české a rakouské také na stopadesáti tisících. Pánve belgické, dlouhé čtyřicet a široké tři míle mají také rozlohu sto padesát tisíc hektarů a prostírají se pod lutyšskou, namurskou, monsskou a charleroiskou oblastí. Ve Francii pánev mezi Loirou a Rhonou poblíž měst Rive-de-Gier, Saint Étienne, Givors, Épinac, Blanzy a Crensot, Gardské doly u měst Alais a Grand'Combe, Aveyronské doly v Aubinu, ložiska v Carmaux, Bassacu a Graissessacu a na severu u měst Anzin, Valenciennesm Leus a Béthune zaujímají plochu přibližně tří set padesáti tisíc hektarů.
Nejbohatší na uhlí je bezesporu Spojené království - ovšem s výjimkou Irska, které nerostné bohatství téměř úplně

postrádá - oplývající obrovským množstvím uhlí, avšak vyčerpatelným stejně jako každé jiné bohatství. Nejdůležitější pánve se nalézají v Newcastle a zaujímají podzemí Northumherlandského hrabství. Ročně přinášejí výtěžek až třicet milionů tun, což představuje téměř třetinu jeho spotřeby v Anglii a více než dvojnásobek francouzské těžby. Ve waleské pánvi, soustřeďující celý národ havířů v Cardiffu, Swansei a Newportu, se ročně těží deset milionů tun velmi vyhledávaného uhlí stejného jména („waleské uhlí“). Ve vnitrozemí se pak centra těžby nacházejí v dolech Yorkského, Lancasterského, Derbyjského a Staffordského hrabství, které jsou sice méně výtěžné, ale přesto poskytují značný výnos. Jedno z nejrozsáhlejších uhelných nalezišť Spojeného království, sevřené dvěma moři, se rozprostírá mezi Edinburghem a Glasgowem. Všechny tyto pánve se rozkládají na celkové ploše více než šestnácti tisíc hektarů a produkují ročně až sto milionů tun černého paliva.
Co na tom však záleží! Spotřeba uhlí v průmyslu a obchodu vzrůstá takovou měrou, že se celé to bohatství nakonec vyčerpá. Ještě než skončí třetí tisíciletí křesťanského letopočtu, ruce havířů vyprázdní v Evropě tyto zásobárny, ve kterých se abychom použili vhodného přirovnání - soustředilo sluneční teplo pravěku (pozn. aut.: Vzhledem ke stoupající spotřebě kamenného uhlí bude podle nejnovějších výpočtů nerostné palivo vyčerpáno ve Francii za 1140 let, v Anglii za 800 let, v Belgii za 750 let a v Německu za 300 let. Americká uhelná ložiska by při roční těžbě 500 milionů tun mohla vystačit na 6000 let.
Právě v době, kdy se odehrává náš příběh, byl jeden z nejvýnosnějších dolů skotské pánve příliš rychlou těžbou již zcela vyčerpán, a to v oblasti mezi Edinburghem a Glasgowem, kde se pod zemí prostíralo aberfoylské uhelné ložisko o průměrné šířce deseti až dvanácti mil, kde inženýr James Starr tolik let působil jako ředitel.
Již před deseti lety musely být tyto doly opuštěny. Nová ložiska se nepodařilo se objevit, ačkoli vrtné zkoušky byly prováděny do hloubky patnácti set až dvou tisíc stop, a James Starr, když doly opouštěl, si byl jist, že již byla vytěžena každá sebenepatrnější žilka.
Není proto divu, že za takových okolností by objevení nové uhelné pánve v anglickém podzemí bylo významnou událostí. Týkalo se tedy ohlášené sdělení Simona Forda něčeho takového? To by se byl James Starr rád dozvěděl a rád by v to doufal.
Volali ho tedy do jiného kouta bohatých Černých Indií, aby tam dosáhl nových úspěchů? Zdálo se, že je to tak.
Druhý dopis v něm sice na okamžik vzbudil v tomto směru pochybnosti, nyní však o něm neuvažoval. Syn starého naddůlního byl tady a čekal na něj na určeném místě. Anonymní dopis už tedy neměl žádný význam.
Jakmile inženýr vystoupil na perón, mladý muž k němu přistoupil.
„Ty jsi Harry Ford?“ zeptal se ho James Starr bez jakéhokoli úvodu.
„Ano, pane Starre.“
„Ani bych tě nepoznal, hochu. Vždyť z tebe je za těch deset let dospělý muž.“ „Já jsem vás poznal hned,“ odpověděl mladý havíř s kloboukem v ruce. „Vůbec jste se nezměnil, pane. Jste to vy, kdo mě objal, když jsme se loučili v Dochartově dole. Na něco takového se nezapomíná!“
„Jen dej na hlavu, Harry,“ řekl inženýr. „Prší, jen leje, a kvůli zdvořilosti není nutné se nachladit.“
„Přejete si, pane, abychom našli nějaké přístřeší?“ zeptal se Harry Ford.
„Ne, Harry. Čas kvapí. Pršet bude celý den a já mám naspěch. Pojďme.“
„Jak si přejete,“ odpověděl mladík.
„Poslyš, Harry, je otec zdráv?“
„Naprosto zdráv, pane Starre.“
„A matka?“
„Matka také.“
„Tvůj otec mi psal, že se s ním mám sejít v Yarowské šachtě, že?“
„Ne, to jsem psal já.“
„Takže Simon Ford mi tedy poslal ten druhý dopis, a v něm schůzku odřekl?“ ptal se inženýr se zájmem.
„Ne, pane Starre,“ odpověděl mladý horník.
„Dobře,“ řekl James Starr a o anonymním dopise se dále nezmiňoval.
Pak se mladého muže zeptal ještě jednou:
„A můžeš mi říct, co mi starý Simon chce?“
„Pane, otec si vymluvil, že vám to poví sám.“
„Ale ty to víš…“
„Ano, vím.“
„Dobře, Harry. Už se tě na to dál nebudu ptát. Půjdeme, abych si co nejdříve promluvil se Simonem Fordem… Ale, kde bydlí?“
„V dole.“
„Cože? V Dochartově dole?“
„Ano, pane Starre,“ odpověděl Harry Ford.
„Takže tvoje rodina od zastavení prací Dochartův důl neopustila?“
„Ani na jediný den, pane Starre. Znáte mého otce. Kde se narodil, tam chce také umřít.“
„Chápu, Harry… Naprosto ho chápu! Je to jeho rodný důl. Nechtěl ho opustit.
A líbí se vám tam?“
„Ano, pane Starre,“ odpověděl mladý havíř, „protože ho máme upřímně rádi a sami toho moc nepotřebujeme.“
„Dohrá, Harry. Jdeme,“ řekl inženýr.
A James Starr se vykročil za mladíkem kallanderskými ulicemi.
Za deset minut již byli za městem.

IV. Dochartův důl

Harry Ford byl vysoký, asi pětadvacetiletý mladík, statné a urostlé postavy. Vážný výraz obličeje a jakási vrozená zamyšlenost ho již od dětství odlišovaly od jeho vrstevníků v dole. Pravidelné rysy jeho tváře a mírné oči, poměrně hrubé vlasy barvy spíše kaštanové než rusé a přirozený půvab - to všechno z něj dělalo dokonalého „Lowlandera“, to znamená skvostný vzor Skota z nížiny. Od útlého dětství se utužoval prací v dole a byl nejen řádným pracovníkem, ale i hodným a dobrým člověk. Pod dohledem svého otce a veden vlastním přirozeným pudem pilně pracoval a vzdělával se, takže ve věku, kdy jiní jsou ještě učedníky, byl již hotovým mistrem, jedním z nejlepších ve svém oboru, a to navíc v zemi, kde je jen málo nevědomých, protože se tam dělá mnoho proto, aby nevědomost vymizela. Mladý havíř svůj špičák v prvních jinošských letech téměř nepustil z ruky, a přesto se snažil získat dostatečné vědomosti, aby mohl v dole dosáhnout vyššího postavení. Jistě by byl nastoupil po svém otci ve funkci naddůlního Dochartova dolu, kdyby těžba nebyla zastavena.
James Starr byl ještě dobrý chodec, a přesto by svému mladému průvodci nestačil, kdyby ten nezmírnil krok.
Déšť poněkud ustal. K zemi se snášely drobné kapky, či spíše vzduchem proudily jakési vlhké víry, poháněné chladným větrem.
Harry Ford a James Starr - mladý muž nesl inženýrův lehký cestovní vak kráčeli asi míli podél levého břehu řeky. Opustili křivolakou stezku a pod vysokými stromy, setřásajícími dešťové kapky, se dali cestou vedoucí do kraje. Po obou stranách se kolem osamělých dvorců prostíraly rozlehlé pastviny. Tu a tam se na stále zelených lukách dolního Skotska klidně pásla stáda dobytka. Byly to bezrohé krávy nebo malé ovce s vlnou jakoby hedvábnou, podobné ovečkám z dětských ovčinců. Pastýře nebylo nikde vidět, patrně se ukryl v nějakém dutém stromě, ale kolem pastvin pobíhal „colley“ pes typický pro tyto končiny Spojeného království, proslulý svou ostražitostí z Yarowské šachty byly do Kallanderu asi čtyři míle. James Starr měl cestou zvláštní pocit. Nebyl v tomto kraji ode dne, kdy byla do vagonu glasgowské dráhy vyklopena poslední tuna uhlí z Aberfoylských dolů. Průmyslový život, vždy plný hluku a ruchu, vystřídal poklidný život zemědělský a tento protiklad byl ještě nápadnější v zimě, kdy polní práce odpočívají. Když ještě byla těžba v plném proudu a zástupy havířů oživovaly kraj nad zemí i pod zemí, bylo všechno jinak. Velké káry s uhlím jezdily ve dne v noci. Nyní se koleje propadaly do země pod ztrouchnivělými pražci a skřípaly pod tíží vozíků. Tam, kde bývala pro dopravu vytěženého uhlí zřízena koňská dráha, teď vedla obyčejná cesta z kamene a hlíny. Jamesi Starrovi to připadalo, jako kdyby kráčel pouští. Zasmušilým pohledem se rozhlížel kolem sebe. Chvílemi se zastavoval, aby si oddechl a poslouchal. Vzduchem se dávno neozýval vzdálený pískot a supivý hukot strojů. Na obzoru nebyl ani obláček kouře, splývajícího s velkými mraky na obloze a lahodícího oku průmyslníka. Nikde nebyl žádný válcovitý nebo hranatý komín, který by chrlil dým, když předtím načerpal z dolu svou potravu, ani výpustná roura, z níž by s pronikavým syčením unikala bílá pára. Půda, kdysi špinavá od uhelného prachu, byla čistá a na to nebyly oči Jamese Starra vůbec zvyklé.
Kdykoli se inženýr zastavil, zastavil se Harry také. Mladý havíř čekal mlčky, protože dobře cítil, co se děje v mysli jeho společníků, a živě sdílel jeho dojmy. Byl totiž dítětem dolu a celý svůj dosavadní život strávil v jeho hlubinách.
„Ano, Harry. Všechno se změnilo,“ řekl James Starr. „Ale jinak to nešlo. Uhelný poklad, ze kterého se stále ubíralo, se musel jednoho dne vyčerpat. Určitě se ti stýská po tom, co bylo.“
„Stýská se mi, pane Starre,“ odpověděl Harry. „Práce byla těžká, ale zajímavá jako každý zápas.“
„Máš pravdu, hochu. Neustálý zápas, stále hrozící nebezpečí zasypání, požáru, záplavy, výbuchu třaskavých plynů, které dokázaly uhodit jako blesk - toho všeho bylo třeba se vyvarovat, a proto to byl velmi neklidný život.“
„Havíři v Alloaských dolech měli větší štěstí než my z Aberfoyle, pane Starre.“ „To ano, Harry.“ odpověděl inženýr.
„Můžeme jenom litovat, že celá zeměkoule není ze samého uhlí!“ vykřikl mladík.
„Bylo by ho pak dost na několik milionů let!“
„To je sice pravda, Harry, ale přece jen si musíme přiznat, že příroda se projevila jako velmi prozřetelná, když zeměkouli vytvořila především z pískovce, vápence a žuly, které nehoří tak snadno.“
„Chcete snad říct, pane Starre, že by lidé zeměkouli nakonec celou spálili?“
„Ano, celou!“ odpověděl inženýr. „Země by do posledního kousku putovala do lokomotiv, lokomobilů, parníků a plynáren a jednoho krásného dne by byl s naším světem konec.“
„Z toho nemusíme mít strach, pane Starre. Spíš z toho, že doly budou určitě vyčerpané dříve, než předpokládají statistikové.“
„To se může stát, Harry, a podle mého názoru Anglie nedělá dobře, když svoje palivo vyměňuje s jinými národy za jejich zlato.“
„Ano, ovšem,“ přikývl Harry.
„Jsem si jistý,“ pokračoval inženýr, „že hydraulika a elektřina dosud neřekly své poslední slovo a že v budoucnosti budou obě tyto síly využívány mnohem dokonaleji.
Ale na tom nesejde! Uhlí lze využít velmi prakticky a pro rozmanité potřeby průmyslu se výborně hodí. Bohužel ho lidé neumějí vyrábět, jak by chtěli. Zatímco lesy na povrchu země díky teplu a vláze stále dorůstají, podzemní lesy se neobnovují a podmínky vhodné k jejich vytvoření již na zeměkouli nikdy nenastanou.“
Za takového hovoru pokračoval James Starr se svým průvodcem rychlým krokem ve své cestě. K Dochartovu dolu dorazili za hodinu poté, co vyšli z Kallanderu.
I pozorovatele zcela nezúčastněného by dojal smutný pohled na opuštěný závod, který vypadal jako kostra bytosti kdysi plné života.
V rozlehlém „věnci“ šachet, tu a tam vroubeném uschlými stromy, se půda ještě ztrácela pod černým prachem z

nerostného paliva, nikde však nebyl mour, ani sebemenší kousek nebo úlomek uhlí. Všechno bylo již dávno odneseno a spáleno.
Na nevysokém pahorku se rýsovaly temné obrysy mohutného roubení, nahlodaného sluncem a deštěm. Na jeho horním okraji bylo vidět obrovský pastorek, litinové kolo, a pod ním oblé tvary velikých hřídelů, na něž se kdysi navíjela lana, dopravující na povrch klece.
V dolním patře byla opuštěná strojovna, která se kdysi jen svítila svými ocelovými a měděnými součástkami. Na zemi mezi zpřelámanými a vlhkem zezelenalými trámci ležely kusy zdí, zbytky vahadel, na kterých bývala připevněná ramena čerpacích pump, rozbité nebo špinavé nábojnice, ozubená kola s vylámanými zuby, převrácené těžké rumpály, trámcové stoupačky s příčlemi trčícími na všechny strany, připomínající obrovitou páteř ichtyosaura, koleje na některých místech ještě připevněné na zlámaném pražci dvěma či třemi vyviklanými piloty. Bývalá dopravní cesta koňské dráhy by dnes neunesla ani prázdný vozík. Takový smutný pohled se nabízel na Dochartův důl.
Roubení šachet s vydrolenými kameny pokrýval hustý mech. Někde bylo znát zbytky klece, jinde kusy ohrady, kam se ukládalo uhlí, které se pak mělo třídit podle kvality nebo velikosti, trosky okovů s kusy řetězu, dílce obrovských stoupaček, plechové pláště kotlů bez dna, zkroucené písty, dlouhá vahadla skloněná nad otvory větracích šachet, lávky houpající se při závanu větru, můstky chvějící se pod kroky chodců, rozpukané zdi, děravé střechy nad komíny s rozestoupenými cihlami, podobající se moderním dělům, jejichž zadní konec je okovaný válcovitými kruhy - to všechno působilo dojmem opuštěnosti, bídy a smutku, jaký v duši člověka nevyvolávají ani zříceniny starého kamenného hradu ani zbytky zbořené pevnosti.
„To je nadělení!“ řekl James Starr a podíval se na mladíka. Ten neodpověděl. Vešli pod přístřešek, zakrývající ústí Yarowské šachty, kde se po žebřících ještě dalo sestoupit až do spodních štol dolu.
Inženýr se naklonil nad otvor.
Kdysi odtud vanul mocný proud vzduchu z ventilátorů a teď tu zela němá propast, připomínající jícen vyhaslé sopky.
James Starr s Harrym sestoupili na první podlážku.
Dokud se v dolech ještě těžilo, byly šachty Aberfoylských dolů, v tomto směru vzorně vybavených, opatřeny důmyslným zdvihacím zařízením, byly tu klece se samočinným spouštěním, zapadávající do dřevěného pažení a pohyblivé žebříky, zvané „ein eine men“, které se samy pohybovaly nahoru a dolů a umožňovaly havířům bez nebezpečí sestupovat dolů a bez námahy se dostat zase nahoru.
Po ukončení těžby však byly tyto dokonalé přístroje většinou odstraněny, jenom v Yarowské šachtě zbyla dlouhá řada žebříků, oddělených od sebe podlážkami ve vzdálenosti padesáti stop. Po třiceti takových žebřících za sebou bylo možné sestoupit až na dno spodní šachty do hloubky patnácti set stop. Bylo to jediné spojení mezi hlubinami Dochartova dolu a povrchem země. Důl se větral Yarowskou šachtou, jejíž štoly byly spojené s jinou šachtou, ústící o něco výše, takže teplý vzduch mohl touto obrácenou násoskou přirozeně proudit.
„Půjdu za tebou, hochu,“ řekl inženýr a pokynul mladému muži rukou, aby šel napřed.
„Jak si přejete, pane Starre.“
„Máš s sebou kahan?“
„Mám. Jenom kdyby to tak byl ten starý bezpečný kahan, který jsme kdysi používali.“
„Máš pravdu,“ přitakal mu James Starr. „Z výbuchu třaskavého plynu teď už nemusíme mít strach.“
Harry zapálil knot obyčejného olejového kahanu. V dole bez uhlí nemohly vznikat ani žádné uhlovodíkové plyny. Nebylo tedy proč se obávat výbuchu, ani nebylo potřeba zasouvat mezi plamen a okolní vzduch drátěnou síťku, zamezující vznícení plynu vně plamene. Davyho kahan, tehdy již značně zdokonalený, nepotřebovali. Nebezpečí pominulo, protože zmizela i jeho příčina a s ní i hořlavina, která kdysi tvořívala bohatství Dochartova dolu.
Harry sestoupil po prvních příčkách horního žebříku a James Starr se pustil za ním. Brzy se oba ocitli v naprosté tmě, kterou plašilo jen světlo kahanu. Mladík ho zvedal vysoko nad hlavu, aby jeho společník viděl co nejlépe.
Inženýr a jeho průvodce sestoupili pravidelným havířským krokem po prvních deseti žebřících.
Ty byly ještě v dobrém stavu.
James Starr si zvědavě prohlížel, pokud mu to slabé světlo dovolovalo, stěny temné šachty, dosud pokryté téměř zpuchřelým dřevěným pažením.
Když dorazili k patnácté podlážce, to znamená do poloviny cesty, na chvíli se zastavili.
„Nohy mi už rozhodně neslouží jako tobě, hochu,“ řekl inženýr a zhluboka si vydechl, „ale přece jen to ještě není tak hrozné.“
„Držíte se dobře, pane Starre,“ odpověděl Harry. „U mě je to něco jiného, když tak dlouho žiju v dole.“
„Máš pravdu, Harry . Ve dvaceti bych slezl až dolů bez přestávky. No, půjdeme dál.“
Už chtěli vykročit z podlážky, když se v hlubinách šachty ozval jakýsi vzdálený hlas. Přicházel blíž jako zvuková vlna, postupně síli1 a byl stále zřetelnější.
„Kdo to může být?“ zeptal se inženýr a zadržel Harryho.
„Těžko říct,“ odpověděl mladý havíř.
„Tvůj otec to ale není?…“
„Otec, pane Starre? To určitě ne.“
„Nebo snad nějaký soused?“
„Dole v šachtě nemáme žádné sousedy,“ odpověděl Harry. „Jsme tam sami, úplně sami.“
„Dobrá. Nechme tedy toho vetřelce přejít,“ řekl James Starr. „Sluší se, aby se ti, kteří sestupují, vyhnuli těm, kdo vycházejí ven.“
Čekali.
Hlas mohutně rezonoval, jako by se nesl obrovským sálem s výbornou akustikou a sluch mladého havíře brzy zřetelně

rozeznával jednotlivá slova známé skotské písně.
„Píseň o jezerech!“ vykřikl Harry. „Moc bych se divil, kdyby to byl někdo jiný než Jack Ryan.“
„Kdo je to ten Jack Ryan, který tak nádherně zpívá?“ ptal se James Starr. „Můj starý kamarád z dolu,“ odpověděl Harry. Naklonil se dolů z podlážky a zavolal:
„Hej, Jacku!“
„To jsi ty, Harry?“ odpověděl. „Počkej na mě, hned jsem u tebe.“
A znovu začal zpívat z plných plic.
Za malou chvilku se na konci světelného kužele jeho lucerny objevil urostlý pětadvacetiletý mladík s veselou tváří, šelmovskýma očima, úsměvem na rtech a ryšavými vlasy.
Ze všeho nejdříve stiskl Harrymu ruku.
„Jsem moc rád, že tě vidím!“ volal. „Ale při svatém Mungovi, opravdu bych si byl ušetřil slézání Yarowské šachty, kdybych věděl, že dneska půjdeš nahoru.“
„Pan James Starr,“ přerušil ho Harry a obrátil svůj kahan k inženýrovi, dosud stojícímu ve stínu.
„Pan Starr!“ divil se Jack Ryan. „Pane inženýre, málem bych vás nepoznal, protože od té doby, co jsem odešel z dolu, si moje oči už odvykly vidět ve tmě jako dřív.
„Už si vzpomínám na toho chlapce, který si ustavičně prozpěvoval. Bude to už dobře deset let. To jsi byl ty, že?“
„Ano já, pane Starre. Sice jsem změnil řemeslo, ale, jak vidíte, dobrou náladu jsem nezměnil, a myslím si, že smát se a zpívat je lepší než vzdychat a plakat.“
„To je samozřejmé, Jacku… A co děláš od té doby, co nejsi v dole?“
„Pracuju na Melrosském dvoře, poblíž Irvinu ve Renfewském hrabství, asi čtyřicet mil odtud, ale s našimi Aberfoylskými doly to nemá nic společného. Špičák svědčil mojí ruce líp, než rýč nebo bič. A pak, ve starém dole bylo tolik zvučných zákoutí a veselých ozvěn, které mi radostně vracely moje písničky, zatímco tam nahoře… škoda mluvit. Jdete navštívit starého Simona, pane Starre?“
„Ano, Jacku,“ odpověděl inženýr.
„Nebudu vás zdržovat…“
„Poslyš Jacku,“ obrátil se na něj Harry, „pročpak jsi dneska šel k nám?“
„Chtěl jsem tě vidět, kamaráde,“ odpověděl Jack Ryan, „a pozvat tě na slavnost Irvinského klanu. Víš přece, že tam jsem piperem (pozn. aut.: piper - ve Skotsku označení dudáka). Bude se zpívat a tancovat.“
„Díky, Jacku, ale asi nepřijďu.“
„Jak to, že nepřijdeš?“
„Návštěva pana Starra se může protáhnout a já ho musím doprovodit zase zpátky do Kallandaru.“
„Ale Harry, vždyť slavnost Irvinského klanu bude až za týden. Do té doby asi návštěva pana Starra skončí a tebe už doma nebude nic držet.“
„Jenom, Harry, pozvání svého kamaráda přijmi,“ přidal se James Starr.
„Tak dobrá. Přijímám, Jacku,“ odpověděl Harry. „Sejdeme se za týden na slavnosti Irvinského klanu.“
„Platí, za týden,“ přisvědčil Jack Ryan. „Sbohem Harry! Poroučím se vám, pane Starre. Jsem moc rád, že jsem se s vámi zase setkal. Budu o vás vyprávět přátelům. Nikdo z nich na vás nezapomněl, pane inženýre.“
„Já jsem také na nikoho nezapomněl,“ prohlásil James Starr.
„Děkuji za všechny, pane,“ řekl Jack Ryan.
„Sbohem, Jacku,“ řekl Harry a naposledy stiskl svému kamarádovi ruku.
Jack Ryan se znovu dal do zpěvu a brzy zmizel v horní části šachty, mdle ozářené světlem jeho kahanu.
Po čtvrthodině sestoupil James Starr s Harrym z posledního žebříku a vkročili na půdu nejnižšího patra dolu.
Z rondelu, který tvořilo dno Yarowské šachty, se paprskovitě rozbíhaly různé štoly, kdysi sloužící k vytěžení posledních uhelných žil dolu. Byly podepřené mohutnými, nahrubo otesanými trámy ve tvaru lichoběžníku, nebo opatřené bytelnou kamennou vyzdívkou a pronikaly hlub oko do břidlicových a pískovcových stěn. Všude nahrazovaly „stařiny“, žíly těžbou vyčerpané.
Z kamene z lomů v okolí byly dovedně vytesány pilíře, nesoucí nyní „porubné patro“, to znamená dvojí vrstvu třetihorních a čtvrtohorních geologických útvarů, které kdysi spočívaly přímo na uhelném ložisku. Štoly, dříve ozářené buď kahany havířů, nebo elektrickým světlem, zavedeným v dole v posledních letech těžby, nyní pohlcovala tma. V temných chodbách se již neozývalo skřípání vozíků, jedoucích po kolejích, ani nárazy prudce se zavírajících větrných dveří, ani křik vozičů, řehtání koní a mezků, ani údery lamačova špičáku a třesk výbuchů, trhajících mohutné stěny.
„Nechcete si chvilku odpočinout, pane Starre?“ ptal se mladík.
„Ne, chlapče,“ odpověděl inženýr, „rád bych byl co nejdříve v domku starého Simona.“
„Pojďte za mnou, pane Starre. Povedu vás, i když jsem si jistý, že byste v tomhle temném bludišti štol docela dobře našel cestu sám.“
„Jistěže ano! Stále ještě mám v hlavě plán celého dolu.“
Harry s inženýrem těsně za sebou zvedal kahan, aby lépe viděli na cestu. Zabočil do vysoké štoly připomínající vedlejší chrámovou loď. Oba občas klopýtali o dřevěné pražce, na kterých byly v době těžby položené koleje.
Když ušli asi padesát kroků, spadl najednou Jamesi Starrovi pod nohy obrovský kámen.
„Pozor, pane Starre!“ vykřikl Harry a vzal inženýra za rameno.
„To je jenom kámen, Harry. Ty staré klenby už asi nejsou dost pevné a…“ „Pane Starre,“ odpověděl Harry Ford.
„Myslím, že ten kámen někdo hodil… nějaký člověk.“
„Hodil!“ vykřikl James Starr. „Co tím chceš říct?“
„Nic, nic…, pane Starre,“ odpověděl vyhýbavě Harry, který najednou zvážněl a zrakem jako by chtěl proniknout

silnými stěnami. „Půjdeme dál. Chytněte se mě a nebojte se, že uděláte chybný krok, povedu vás.“
„Jsem připraven, Harry.“
Vykročili. Harry se ohlížel dozadu a svítil kahanem do všech koutů štoly.
„Už tam budeme brzy?“ zeptal se inženýr.
„Asi za deset minut.“
„Dobře.“
„Ale stejně je to divné,“ mumlal si pro sebe Harry. „Něco takového se mi stalo poprvé. Kámen spadl právě v okamžiku, když jsme tudy šli…“
„To byla jenom náhoda, Harry.“
„Náhoda…“ odpověděl mladík a vrtěl hlavou. „Náhoda… snad…“
Najednou se Harry zastavil.
„Co se děje, Harry?“ zeptal se inženýr.
„Zdálo se mi, jako bych za námi slyšel kroky,“ odpověděl mladý havíř a napjatě poslouchal.
„Ne. Asi jsem se spletl,“ řekl pak.
„Opřete se o mě, pane Starre. Myslete si, že jsem vaše hůl…“
„Spolehlivá hůl, Harry,“ odpověděl James Starr. „Opravdu není lepší opory než hodný hoch, jako jsi ty.“
Dál kráčeli temnou chodbou mlčky.
Znepokojený Harry se často ohlížel a snažil se postihnout jakýsi vzdálený šelest, hned zase záblesk světla kdesi v dáli. Ale před nimi i za nimi bylo všude ticho a tma.

V. Rodina Fordova

Po deseti minutách konečně James Starr s Harrym vyšli z hlavní štoly.
Mladý havíř a jeho společník se teď ocitli na dně jakéhosi světlíku, pokud lze takové slovo použít pro označení obrovské podzemní dutiny, přestože denní světlo tak docela nepostrádala. Sporé paprsky sem pronikaly otvorem opuštěné šachty, probíhající horními patry, a tudy se Dochartův důl také větral. Teplý vnitřní vzduch s menší hustotou vycházel Yarowskou šachtou ven.
Tudy tedy pronikalo mohutnou břidlicovou klenbou do hlubin trochu světla. Tady v podzemí, v domku vytesaném v břidlicové skalní stěně, na stejném místě, kde kdysi pracovaly mohutné stroje zajišťující mechanickou dopravu v Dochartově dole, již deset let bydlel Simon Ford se svou rodinou.
V takovém obydlí, kterému obvykle říkali „domek“, žil starý naddůlní. Za své dlouholeté práce vydělal Simon Ford určité jmění a jistě by teď mohl žít mezi stromy a v záři slunce na kterémkoli místě Spojeného království, ale on i jeho blízcí, mající stejné názory i touhy, raději zůstávali v uhelně, kde se cítili šťastní. Ano! Jim se v tom podzemním domku, ukrytém patnáct set stop pod skotskou půdou, líbilo. Měl totiž mimo jiné i tu výhodu, že tady jeho obyvatelé nemuseli mít obavy z finančních úředníků, zvaných „stenmateři“, pověřených vybíráním „daně z hlavy“.
Bývalý naddůlní Dochartova dolu, Simon Ford, byl v té době na svých pětašedesát let ještě chlapík. Byl velký, silný a pěkně urostlý a mohl se skutečně řadit k nejlepším „Sawneyům“ (pozn. aut.: „Sawney“ znamená Skota, podobně jako „John Bull“ Angličana a „Poddy“ Irčana) v okrese, který odváděl tolik skvělého mužstva Highlanderským plukům. Simon Ford pocházel ze staré hornické rodiny a jeho rodokmen sahal až do dob, kdy se s těžbou uhlí ve skotských ložiscích teprve začínalo.
Nebudeme společně s archeology bádat, zda již Řekové a Římané znali kamenné uhlí a zda Číňané těžili v kamenouhelných dolech dávno před křesťanským letopočtem, ani se nebudeme zabývat otázkou, zda toto nerostné palivo bylo skutečně pojmenováno po kováři Houvillovi, který žil ve 12. století v Belgii. Můžeme však tvrdit, že uhelné pánve ve Velké Británii byly první, kde se začalo se soustavnou těžbou. Již v 11. století Vilém Dobyvatel rozděloval svým bojovníkům výtěžek z newcastelské pánve. Ve 12. století vydal Jindřich III. povolení k těžbě „mořského uhlí“, a z konce téhož století pochází zmínka o ložiscích ve Skotsku a v zemi Gallů (nynějším Walesu).
V téže době pronikli do útrob kaledonské země předkové Simona Forda, a již odtud nevyšli a svou práci předávali z otce na syna. Byli to jen prostí dělníci, pracovali těžce jako galejníci a namáhavě dobývali z lůna země vzácné palivo. Mohli bychom se domnívat, že havíři v uhelných dolech, podobně jako solivarníci, byli tehdy vlastně otroky, což byl názor v 18. století ve Skotsku zakořeněný tak, že během války s Preten den tem panovaly obavy, aby se dvacet tisíc newcastelských havířů nevzbouřilo a nechtělo si vydobýt svobodu - kterou dle svého mínění neměli.
V každém případě byl Simon Ford hrdý na to, že k této velké rodině skotských havířů patří. Po léta jeho ruce pracovaly tam, kde se svým špičákem, štěnérem, šrámovkou a rýčem pracovali i jeho předkové. Když mu bylo třicet, stal se naddůlním Dochartova dolu, nejvýznamnějšího v celé Aberfoylské oblasti. Své povolání vášnivě miloval a po dlouhá léta horlivě vykonával povinnosti své funkce. Trápilo ho však, když viděl, jak ložisko stále chudne, a předvídal, že důl bude již brzy úplně vyčerpán.
Usilovně proto ve všech chodbách, v podzemí Aberfoylských dolů vzájemně propojených, pátral po nových žilách a v posledních letech těžby se mu podařilo několik žil objevit. Jeho havířský důvtip byl skutečně obdivuhodný a inženýr James Starr si ho velmi vážil. Člověk by byl řekl, že dokáže vytušit ložiska v útrobách dolu stejně jako hydroskop ukazuje prameny pod povrchem země.
Přesto, jak již bylo řečeno, nastal okamžik, kdy hořlavá hmota z dolu zmizela úplně. Průzkumné vrty nepřinášely žádné výsledky. Bylo tedy zřejmé, že uhelné žíly jsou zcela vyčerpané. Těžba byla zastavena a havíři odešli.
Pro většinu z nich to pochopitelně byla těžká rána. Kdo ví, jak může člověk milovat svou práci, třebaže je lopotná, nediví se tomu. Simona Forda se to bezesporu dotklo nejvíce. Byl totiž tím typem havíře, jehož život je s dolem

neoddělitelně spjatý. Žil v něm od svého narození a chtěl tam setrvat i poté, co se v něm přestalo pracovat, a tak tam tedy zůstal. Za celých deset let vystoupil na povrch pouze několikrát. Zásobovat podzemní příbytek potravinami bylo úkolem jeho syna Harryho.
„Jít tam nahoru! A k čemu?“ říkával pokaždé a svůj černý domov neopustil. V tomto zdravém prostředí s přibližně stále stejnou teplotou nebyl navíc starý naddůlní vystaven ani letním vedrům, ani zimním mrazům. A dobře se tam dařilo i jeho blízkým. Co si mohl přát víc?
Uvnitř se však velmi rmoutil. Stýskalo se mu po ruchu a pohybu, po bývalém životě v dole, kdy těžba ještě byla v plném proudu, a utěšoval se svou utkvělou myšlenkou.
„Ne! Ne! Důl ještě není vyčerpaný!“ opakoval často.
A kdo by před Simonem Fordem zapochyboval o tom, že stará Aberfoyle jednoho dne vstane z mrtvých, se zlou by se potázal. Starý naddůlní se totiž nikdy nevzdal naděje, že objeví nové ložisko, které dolům vrátí jejich zašlou slávu. A když bude třeba, rád se opět chopí havířského špičáku. Jeho staré, ale dosud silné paže by s radostí začaly znovu bušit do skály.
Sám nebo se svým synem tedy denně procházel temnými štolami a pátral a hledal a denně se vracel do domku unavený, ale s nadějí.
Životní družkou Simona Forda byla Magda, velká a silná, skutečná „goodwife“ (dobrá žena), jak říkají Skotové. Stejně jako její manžel, ani ona nechtěla Dochartův důl opustit a sdílela s ním všechny jeho touhy i stesky. Dodávala mu naději, pobízela ho a mluvila k němu s vážným důrazem, který rozehříval srdce starého naddůlního.
„Aberfoyle jen usnula, Simone,“ říkávala mu. „Máš pravdu, je to jen odpočinek, to není smrt.“
I Magda se dovedla obejít bez vnějšího světa a štěstí tří lidí dokázala soustředit v temném domku.
Sem nyní přicházel James Starr.
Už na něj čekali. Simon Ford stál přede dveřmi a jakmile mu Harryho kahan zdálky ohlásil příchod jeho bývalého“ viewera“, vyšel mu naproti.
„Vítám vás, pane Jamesi!“ zavolal a jeho hlas se mohutně rozezvučel pod břidlicovou klenbou. „Buďte vítán v domku starého naddůlního. Domácnost rodiny Fordovy je sice zahrabaná patnáct set stop pod zem, ale to jí na pohostinnosti neubírá.“
„Jak se máte, drahý Simone?“ ptal se James Starr a stiskl ruku, kterou mu jeho hostitel podával.
„Velmi dobře, pane Starre. Jak jinak by se mi mohlo dařit tady, kde jsme chráněni před každou nepohodou? Vaše dámy, které jezdí v létě za čerstvým vzduchem do Newhavenu nebo do Porto-Bella (pozn. aut.: Lázeňská místa v okolí Edinburghu) by udělaly lépe, kdyby strávily několik měsíců v Aberfoylském dole. Tady by se nemusely bát, že dostanou rýmu jako ve vlhkých ulicích starého hlavního města.“
„Nebudu vám odporovat, Simone,“ odpověděl James Starr, potěšený, že starý naddůlní zůstal stále takový, jaký býval kdysi. „Divím se sám sobě, že jsem ještě nevyměnil svůj dům na Kanongatě za nějaký domek tady u vás.“
„K službám, pane Starre. Znám jednoho z vašich bývalých havířů, který by byl celý štěstím bez sebe, kdyby jej od vás dělila jenom jedna stěna.“
„A co Magda?“ zeptal se inženýr.
„Moje dobrá žena se má lépe než já, jestli je to vůbec možné,“ odpověděl Simon, „a už se těší, že budete jejím hostem. Určitě překoná sama sebe, aby vás jaksepatří uctila.“
„Uvidíme, Simone, uvidíme,“ řekl inženýr, který po tak dlouhé cestě opravdu rád slyšel zmínku o dobrém obědě.
„Máte hlad, pane Starre?“
„A jaký! Cesta mi řádně spravila chuť. Bylo hrozné počasí.“
„Tam nahoře prší,“ odpověděl Simon útrpně.
„Ano, Simone, a voda ve Forthu se vzdouvá jako vlny na moři.“
„Tady, pane Jamesi, neprší nikdy. Ale nebudu vám přece líčit výhody, které znáte stejně dobře jako já. Už jsme u domku. Hlavně, že jste tady a znovu opakuji: Buďte vítán.“
Simon Ford s Harrym uvedli Jamese Starra do příbytku, tvořeného prostornou síní, osvětlenou několika lampami, z nichž jedna visela z malovaného trámového stropu.
Stůl pokrytý ubrusem v pestrých živých barvách už byl prostřený a čekal na hosty, pro které tu byly připravené čtyři židle se starodávným koženým potahem.
„Dobrý den, Magdo,“ řekl inženýr.
„Dobrý den, pane Jamesi,“ odpověděla statná Skotka a vstala, aby přivítala hosta.
„Jsem rád, že vás opět vidím, Magdo.“
„Je to tak, pane Jamesi, všichni se rádi shledáváme s lidmi, ke kterým jsme vždycky byli dobrotiví.“
„Polévka čeká, ženo,“ přerušil je Simon Ford, „nesmíme nechat čekat ji ani pana Starra. Má opravdový havířský hlad a sám uvidí, že náš chlapec nás nenechá v domku ničím strádat. - Abych nezapomněl,“ dodal starý naddůlní, „přišel tě navštívit Jack Ryan.“
„Já vím, otče. Potkali jsme se v Yarowské šachtě.“
„Je to hodný hoch a veselý kamarád,“ řekl Simon Ford. „Ale zdá se mi, že se mu tam nahoře líbí. Jako by ani v žilách neměl opravdovou havířskou krev. - Ke stolu, pane Starre. Pořádně se najíme, protože je možné, že k večeři se dostaneme hodně pozdě.“
Když už chtěli zasednout ke stolu, James Starr řekl:
„Ještě něco, pane Simone. Chcete abych pojedl skutečně s chutí?“
„Bude nám velkou ctí, pane Jamesi,“ odpověděl Simon Ford.
„K tomu je potřeba nemít žádné starosti. - Mám na vás dvě otázky.“

„Jen se ptejte, pane Jamesi.“
„Váš dopis se zmiňuje o zprávě, která by mě měla zajímat.“
„Je opravdu moc zajímavá.“
„I pro vás?“
„Pro vás i pro mě, pane Jamesi. Ale rád bych vám to řekl až po jídle a přímo na místě. Jinak byste mi těžko uvěřil.“
„Dobře se na mě podívejte, Simone… tak… do očí,“ řekl inženýr. „Zajímavé sdělení?.. Ano… Dobrá… Už se vás nebudu dál vyptávat,“ dodal, jako by požadovanou odpověď vyčetl z pohledu starého naddůlního.
„A druhá otázka?“
„Nevíte, Simone, kdo mi mohl poslat tohle?“ zeptal se inženýr a podal mu anonymní dopis, který dostal.
Simon Ford vzal dopis a velmi pozorně si ho přečetl.
Ukázal ho pak svému synovi a řekl:
„Znáš to písmo?“
„Neznám otče,“ odpověděl Harry.
„A byl ten dopis také odeslán z aberfoylské pošty?“ zeptal se Simon Ford inženýra. „Ano, stejně jako ten váš.“
„Co si o tom myslíš Harry?“ řekl Simon Ford a čelo se mu na okamžik zachmuřilo. „Myslím, otče,“ odpověděl Harry, „že někomu asi záleželo na tom, aby se pan James Starr nedostavil na smluvenou schůzku.“
„Ale komu?“ volal starý havíř. „Kdo se mohl dopátrat mých nejtajnějších myšlenek?“
Simon Ford se zamyslel a přestal vnímat své okolí. Magda ho však brzy vytrhla se slovy:
„Posaďte se přece, pane Starre. Polévka by vystydla. Nebudeme si tím dopisem teď lámat hlavu.“
Po této pobídce se každý posadil na své místo u stolu - James Starr naproti Magdě, aby jí zalichotil, otec a syn proti sobě.
Následovala malá typicky skotská hostina. Nejdříve měli polévku zvanou „hotchpotch“, vynikající bujón s nakrájenými kousky masa. Podle výroku starého Simona nemohl v umění připravit „hotchpotch“ s jeho ženou nikdo soupeřit. Totéž ostatně platilo i o „cockylecky“, kuřecím ragú na póru, které si také zasluhovalo plnou pochvalu.
Jídlo zapíjeli vynikajícím „ale“ z předních edinburghských pivovarů.
Hlavní chod tvořil národní puding „haggis“, připravovaný z různých druhů masa a ječné mouky. Tento vynikající pokrm, který básníka Burnse inspiroval k jedné z jeho nejkrásnějších ód, čekal stejný osud jako všechno krásné na světě: minul jako sen.
Magdě se od jejího hosta dostalo upřímných poklon.
Oběd končil desertem, složeným ze sýra a jemných ovesných koláčků zvaných „cakes“, doprovázených několika sklenkami „usquebaughu“, skvělé samožitné, staré pětadvacet let - jako Harry.
Jídlo trvalo téměř hodinu. James Starr a Simon Ford nejen dobře pojedli, ale také si hezky pohovořili, zejména o minulosti staré Aberfoylské uhelny.
Harry se hovoru příliš neúčastnil. Dvakrát vstal od stolu a vyšel z domku, aby se kolem něj trochu porozhlédl. Od příhody s kamenem na něm bylo vidět, že je poněkud nervózní a anonymní dopis mu také na klidu nepřidal.
Při jedné takové Harryho obchůzce řekl inženýr Simonu Fordovi a Magdě:
„Máte hodného syna, milí přátelé.“
„Ano, pane Jamesi, je to hodné a oddané dítě,“ odpověděl starý naddůlní živě. „Za nic na světě by nás neopustil.“
„Snad ho také budete chtít oženit?“
„Oženit Harryho?“ vykřikl Simon Ford. „A s kým? S nějakou slečnou tam seshora, která by se starala jenom o zábavu a tancování a které by byl milejší její klan než naše uhelna! Harry by takovou ani nechtěl.“
„Simone,“ vmísila se Magda, „snad bys nechtěl, aby náš Harry zůstal svobodný…“
„Na ničem nebudu trvat,“ odpověděl starý havíř, „ale tohle nespěchá. Kdo ví, jestli mu nenajdeme…“
V tom se Harry vrátil a Simon zmkl.
Když Magda vstala od stolu, ostatní udělali totéž a na chvíli se posadili u dveří domku.
„Poslouchám vás, Simone,“ řekl inženýr.
„Pane Jamesi,“ odpověděl Simon Ford, „nepotřebuju vaše uši, ale vaše nohy. Už jste si odpočinul?“
„Ano, odpočinul jsem si a patřičně jsem se posilnil, Simone. Jsem připraven doprovodit vás, kam budete chtít.“
„Harry,“ obrátil se Simon Ford k synovi, „zapal nám bezpečné kahany.“
„Vy si s sebou berete bezpečné kahany!“ vykřikl James Starr překvapeně, protože v dole bez uhlí se nemuseli třaskavého plynu obávat.
„Ano, pane Starre, z opatrnosti.“
„Nechcete mi, Simone, také navrhnout, abych se oblékl do havířského?“
„Ještě ne, pane Jamesi, ještě ne,“ odpověděl starý naddůlní a oči se mu v hlubokých důlcích podivně zablýskly.
Harry vešel do domku a za chviličku se vrátil s třemi bezpečnými kahany.
Jeden z nich podal inženýrovi, druhý svému otci a třetí si zavěsil na pravou ruku, zatímco jeho levice byla vyzbrojená dlouhou holí.
„Jdeme!“ řekl Simon Ford a vzal důkladný špičák, ležící u dveří domu. „Jdeme!“ odpověděl inženýr. „Na shledanou, Magdo.“
„Bůh vás provázej,“ odpověděla Skotka.
„A připrav dobrou večeři, ženo. Slyšíš?“ volal ještě Simon. „Až se vrátíme, budeme mít určitě hlad a necháme si pořádně chutnat.“

VI. Nevysvětlitelné události

Je známo, že ve skotských horách i v nížinách je dosud pevně zakořeněno mnoho pověr. V některých klanech se nájemci „lairda“ (náčelníka) scházejí na přástkách a rádi si vypravují příběhy, převzaté ze severského bájesloví. Školní vzdělání, třebaže je v celé zemi volně dostupné a hojně rozšířené, dosud nedokázalo přesvědčit lid o smyšlenkách v takových bájích, které jako by byly přímo srostlé s půdou staré Kaledonie. Je to země duchů a strašidel, skřítků a víl a stále ještě se tu objevuje zlý duch, kterého nelze zapudit jinak než penězi. „Seer“ horalů je obdařen věšteckým zrakem a dovede předpovídat blížící se smrt, „May Moullach“ se zjevuje v podobě mladé dívky s chlupatými pažemi a varuje rodiny před hrozícím nebezpečím, víla „Branschie“ ohlašuje nepříjemné události, „Brawniům“ je svěřena ochrana domácího nářadí a „Urisk“ navštěvuje většinou divoké rokliny Katrinského jezera. Kromě toho existuje ještě celá řada dalších.
Obyvatelé skotských uhelen samozřejmě nemalým počtem bájí a báchorek přispívali k rozmnožení tohoto beztak již bohatého bájesloví. Žijí-li ve skotských horách nadpřirozené bytosti, dobré i zlé, tím spíše se jimi musejí hemžit nejtajnější hlubiny uhelných dolů. Kdo za bouřlivých nocí otřásá uhelnými ložisky, kdo přivádí na stopu dosud nevyužívaných žil, kdo zažíhá třaskavý plyn a způsobuje tak hrozné výbuchy, když ne nějaký duch dolu?
Takové představy byly mezi pověrčivými Skoty všeobecně rozšířené. Většina havířů skutečně obvykle nacházela něco fantastického i tam, kde se jednalo o jevy čistě fyzikální, ale bylo by bývalo naprosto marné snažit se přesvědčit je o tom. Kde jinde mohlo být více místa pro pověrčivost než v těchto hlubinách?
Aberfoylské doly, ležící právě v kraji tak bohatém na báje, se pro nejrozmanitější nadpřirozené příhody velmi dobře hodily a také o nich mnoho bájí kolovalo. Je třeba ještě poznamenat, že různé dosud nevysvětlené přírodní úkazy tuto všeobecnou pověrčivost jenom podporovaly.
K nejpověrčivějším havířům z Dochartova dolu patřil Harryho kamarád Jack Ryan, velký milovník všeho nadpřirozeného. Všechny ty fantastické historky zhudebňoval a jeho písně měly při zimních přástkách obrovský úspěch.
Jack Ryan však nebyl zdaleka jediný, kdo stavěl svou pověrčivost na odiv. Také jeho kamarádi otevřeně tvrdili, že v Aberfoylských dolech straší a že se tam, stejně jako nahoře v horách, často zjevují jakési záhadné bytosti. Kdo je slyšel vypravovat, jen těžko by jim nedal za pravdu. Existuje snad vhodnější místo pro rejdy duchů, skřítků, šotků a dalších postav fantastických příběhů než hluboký temný důl? Jeviště bylo připravené a nadpřirozené postavy mohly přijít zahrát svoji roli.
Tak uvažoval Jack Ryan i jeho přátelé z Aberfoyle. Bylo již řečeno, že některé doly byly navzájem propojeny podzemními štolami vedoucími mezi uhelnými žílami. Nesmírné prostranství pod Sterlingským hrabstvím brázdily tunely, podkopávala sklepení a provrtávaly šachty - bylo to jako podsvětí, jakési podzemní bludiště, připomínající obrovské mraveniště.
Havíři z různých dolů se často potkávali cestou do práce, nebo když se vraceli domů. Tak se neustále předávaly různé zprávy a historky z hlubin kolovaly z jednoho dolu do druhého. Všemožné povídačky se tak šířily od úst k ústům nesmírnou rychlostí a každý si k nim obyčejně ještě něco přidal.
Jenom dva muži, kteří nad ostatními vynikali vzděláním a střízlivým rozumem, nikdy toto zanícení pro nadpřirozené věci nesdíleli a domnělému řádění skřítků, duchů a víl nevěnovali ani trochu pozornosti.
Byl to Simon Ford a jeho syn. Nejlépe své názory dokázali tím, že stále zůstávali bydlet v temném podzemí, i když Dochartův důl byl už dávno úplně opuštěný. Magda snad - jako každá Skotka z hor - v nadpřirozené věci věřila, ale tyto příběhy o zjeveních musela vyprávět jen sama sobě. A to také svědomitě činila, aby staré zkazky nezapomněla.
I kdyby Simon Ford a Harry byli něčemu takovému věřili, určitě by svoji uhelnu duchům a vílám nenechali. Síly k zápasu s celým tím fantastickým rojem skřítků jim dodávala naděje na objevení nové uhelné žíly. Připouštěli si jen jedinou pověru, či spíše víru: odmítali si připustit, že aberfoylské uhelné ložisko je naprosto vyčerpané. Simon Ford a jeho syn měli v tomto směru „havířskou víru“ - pevnou víru v Boha, kterou nic nedokáže zviklat.
Proto otec i syn už celých deset let tvrdošíjně trvali na svém - a nezapochybovali ani na okamžik, brali špičáky, hole a kahany a společně pak procházeli dolem a hledali, krátkými poklepy zkoušeli skálu a naslouchali, jestli nevydá ten správný zvuk.
Zkušební vrty, které se tenkrát prováděly, nedosáhly až k prahornímu žulovému útvaru, „a tak byli Simon a Harry Fordové zajedno v tom, že pátrání, dnes bezvýsledné, může zítra přinést své ovoce a musí se v něm tedy pokračovat. Celý svůj život zasvětili snaze vrátit Aberfoylským dolům jejich bývalý lesk. Pokud by otec podlehl dříve, než nadejde vytoužená hodina vítězství, bude syn v započaté práci pokračovat sám.
Oba náruživí strážci uhelného dolu zároveň pečovali o jeho zachování v dobrém stavu. Kontrolovali pevnost zavážek kleneb, pátrali, zda někde nehrozí sesun, a není-li proto potřeba některou část dolu zahradit. Zkoumali, odkud prosakuje voda a odváděli ji pomocí svodnic, kterými pak stékala do vhodné jímky. Stali se prostě dobrovolnými ochránci a strážci této ladem ležící říše, v níž mělo svůj původ obrovské bohatství, nyní již dávno proměněné v oblaka dýmu.
Někdy se při takových obchůzkách zvláště mladému Harrymu stávalo, že ho překvapilo něco, co se potom marně pokoušel vysvětlit.
Když kráčel úzkou postranní štolou, několikrát se mu zdálo, že slyší zvuky, jako by někdo prudce bušil špičákem do navezené stěny.
Harry, kterého nic nadpřirozeného ani přirozeného nedokázalo vyděsit, přidal do kroku, aby zjistil příčinu těch tajemných zvuků.
Chodba byla opuštěná. Mladý havíř si posvítil kahanem podél stěny, ale žádné čerstvé stopy po úderech špičáku nebo sekery nenašel. Myslel si tedy, že šlo o nějakou halucinaci nebo prapodivnou fantastickou ozvěnu.
Jindy zase, když si posvítil do podezřelého zákoutí, zdálo se mu, že se tam mihl nějaký stín. Skočil po něm… Nenašel

nikoho, přestože tam nebyl žádný východ, kudy by před ním mohl někdo uniknout.
Dvakrát během jednoho měsíce Harry při pátrání v západní části dolu naprosto zřetelně zaslechl výbuchy, jako by se tam odpalovaly dynamitové patrony.
Když se to stalo podruhé, místo podrobně prozkoumal a zjistil, že jeden z pilířů byl právě vyvrácen výbuchem podkopu.
Harry ve světle svého kahanu pozorně zkoumal stěnu poškozenou výbuchem. Netvořila ji obyčejná kamenná navážka, ale celistvý kus břidlice, který zasahoval do kamenouhelného útvaru až v této hloubce. Měl snad podkop odkrýt novou žílu? Nebo měl spíše způsobit zával v celé této části dolu? Takovou otázku si Harry kladl, když o příhodě vypravoval otci. Ani starý naddůlní, ani on sám nedokázali tuto záhadu vysvětlit uspokojivým způsobem.
„To je zvláštní," říkal Harry často. „Je skoro nemožné, aby v dolech někdo byl, a přesto o tom nelze pochybovat. Chce snad ještě někdo jiný kromě nás vypátrat další žílu vhodnou k těžbě? Nebo se pokouší zničit všechno, co z Aberfoylských dolů zůstalo? Ale proč? Musím se to dozvědět, i kdyby mě to mělo stát život."
Čtrnáct dní předtím, než bludištěm Dochartova dolu vedl inženýra Starra, se Harry skoro viděl u cíle svého pátrání. S mohutnou pochodní v ruce procházel jihozápadní částí dolu a najednou se mu zdálo, že několik set kroků před ním, na konci nízkého průkopu, který pronikal skalní stěnou šikmo vzhůru, zmizelo nějaké světlo. Rychle spěchal za ním…
Hledal marně. Protože Harry nadpřirozené vysvětlení fyzikálních jevů nepřipouštěl, usoudil, že v dole se musí pohybovat nějaká neznámá bytost. Ať dělal, co dělal, i když pátral sebepozorněji a prohledával i nejnepatrnější záhyby štoly, všechno bylo zbytečné a žádnou jistotu nezískal.
Ponechal tedy vysvětlení této záhady náhodě. Občas sice zahlédl světélka poletující z místa na místo jako „oheň svatého Eliáše", ale vždycky se sotva zakmitala a jejich zdroje se nebylo možné žádným způsobem dopátrat.
Kdyby ty fantastické plaménky zahlédl Jack Ryan a ostatní pověrčiví havíři, určitě by je hned prohlásili za nadpřirozené jevy.
Ale Harry na něco takového ani nepomyslel a Simon už teprve ne. Když spolu hovořili o těch jevech, jejichž příčina byla patrně čistě fyzikální, starý naddůlní říkal: „Jen počkej, hochu, všechno se nakonec jednou vysvětlí."
Je také potřeba podotknout, že Harry ani jeho starý otec se až dosud nestali obětí žádného násilí.
Pokud kámen, který dnes dopadl pod nohy Jamese Starra, někdo hodil, byl to první pokus tohoto druhu.
Když se Jamese Starra ptali, co si o tom myslí, mínil, že kámen se utrhl ze stropu štoly. Harry se však s takovým jednoduchým vysvětlením nespokojil. Podle jeho názoru kámen nespadl, ale byl hozen. Jestliže se nikde neodrazil, nemohl obloukem letět jinak, než že byl vržen cizí silou.
Harry to tedy považoval za přímý útok na sebe a svého otce, ne-li dokonce na inženýra. Na základě toho, co již víme, bychom snad mohli souhlasit s tím, že k tomu měl svůj důvod.

VII. Pokus Simona Forda

Když James Starr a jeho dva společníci opustili domek, na starých dřevěných hodinách ve světnici odbíjelo poledne. Světlo, dopadající větrací šachtou, spoře osvětlovalo dutinu. Harryho kahan teď skoro ani nepotřebovali, ale brzy se měl ukázat jako nezbytný, protože starý naddůlní měl v úmyslu vést inženýra až na samý konec Dochartova dolu.
Naši tři badatelé - později uvidíme, že se jednalo opravdu o bádání - ušli hlavní štolou asi dvě míle a přišli ke vchodu do úzkého tunelu, připomínající boční loď kostela s klenbou spočívající na roubení pokrytém bělavým mechem. Sledoval stejný směr jako horní tok Forthu o patnáct set stop výše.
Pro případ, že by si James Starr už nepamatoval bludiště Dochartova dolu jako dřív, připomínal mu Simon hlavní rysy plánu a porovnával ho s polohou míst na povrchu.
Za takového hovoru kráčeli James Starr a Simon Ford dál svou cestou.
Harry svítil na cestu. Vrhal mohutný světelný kužel do temných zátočin a snažil se postihnout každý podezřelý stín.
„Půjdeme ještě dlouho, Simone?" zeptal se inženýr.
„Ještě půl míle, pane Jamesi. Kdysi bychom tam mohli dojet na vozíku poháněném po kolejích mechanickou silou. Ale to už je moc dávno."
„Takže jdeme směrem ke krajnímu výběžku naposledy těžené žíly?" ptal James Starr.
„Ano. Jak, vidím, vyznáte se v dole pořád ještě dobře."
„Pokud se nemýlím, Simone, jít dál by už asi ani nešlo."
„Správně, pane Jamesi. Tam naše šrámovky vydolovaly z ložiska poslední kus uhlí. Pamatuju se na to, jako kdyby to bylo včera. Sám jsem dal poslední ránu špičákem a musím říct, že v mých prsou zaduněla silněji než ve skále. Kolem nás pak zůstal jenom samý pískovec a břidlice a když vozík odjížděl k těžní šachtě, šel jsem za ním smutně, jako bych šel za pohřbem chudáka. Zdálo se jako by s ním odcházela sama duše dolu."
Vážná slova, která starý naddůlní pronesl, inženýra doj ala. Sám také sdílel pocity podobné pocitům námořníků, který opouští svou ztroskotanou loď, nebo pocitům šlechtice, který se dívá, jak strhávají dům jeho předků.
James Starr sevřel ruku Simona Forda a ten stisk jeho ruky mocně opětoval a řekl:
„Toho dne jsme se všichni mýlili," řekl. „Ne. Starý uhelný důl nebyl mrtvý! Havíři neopouštěli mrtvé tělo a troufám si tvrdit, pane Jamesi, že jeho srdce stále bije."
„Simone! Vy jste objevil novou žílu!" vykřikl inženýr, který se nedokázal ovládnout. „Já jsem to věděl! Váš dopis nemohl znamenat nic jiného. Měl jsem se něco dozvědět, a to v Dochartově dole. Co jiného by mě mohlo zajímat, než objevení nového uhelného ložiska?.."
„Pane Jamesi," odpověděl Simon Ford, „nechtěl jsem to svěřit nikomu jinému než vám…"
„A dobře jste udělal, Simone! Ale řekněte mi, jakým způsobem, jakými vrty jste na to přišel?…"

„Víte, pane Jamesi," odpověděl Simon Ford, „vlastně jsem ložisko ještě nenašel…"
„A co tedy?"
„Jenom hmatatelný důkaz, že ložisko existuje."
„Jaký důkaz?"
„Myslíte si, že by se v nitru země mohl vyvinout třaskavý plyn, když tam není uhlí, ze kterého by vznikl?"
„V žádném případě!" odpověděl inženýr. „Kde není uhlí, není ani třaskavý plyn.
Následek bez příčiny neexistuje…"
„Jako není kouře bez ohně."
„A vy jste znovu zjistil přítomnost uhlovodíku?"
„V takových věcech se starý havíř nemýlí," odpověděl Simon Ford. „Poznal jsem našeho starého nepřítele, třaskavý plyn."
„Co když to byl jiný plyn?" namítl James Starr. „Třaskavý plyn je téměř bez zápachu a je bezbarvý. Svou přítomnost prozrazuje vlastně jenom výbuchem."
„Pane Jamesi," odpověděl Simon Ford, „vysvětlím vám všechno, co jsem dělal… a jak jsem to dělal… a po svém. Promiňte mi, když to bude trvat trochu déle."
James Starr znal starého naddůlního a věděl, že bude lépe, když ho nechá mluvit.
„Pane Jamesi," pokračoval Simon Ford, „za celých deset let nebyl ani jediný den, abychom se - Harry a já - nesnažili vrátit uhelnému dolu jeho dřívější slávu. Opravdu ani jediný den! Pokud by se tu ještě nacházelo nějaké ložisko, byli jsme odhodlaní ho objevit. Ale jak jsme to měli udělat? Vrtnými zkouškami? To jsme nemohli. Zato jsme měli havířský instinkt, a s tím člověk často opravdu dojde k cíli dřív než s rozumem. - Já si to alespoň myslím…"
„V tom s vámi souhlasím," poznamenal inženýr.
„A víte, čeho si Harry při svých výpravách do západní části dolu několikrát všiml? Z břidlicových nebo navezených stěn v nejvzdálenějších štolách vyskakovaly a zase rychle zhasínaly plamínky. Čím se rozněcovaly? To jsem nevěděl a nevím to ani teď. Myslím ale, že ty plamínky vznikaly z třaskavého plynu, a třaskavý plyn podle mě znamená uhelnou žílu."
„A nezpůsobily nějaký výbuch?" ptal se se zájmem inženýr.
„Ano, jednotlivé malé výbuchy," odpověděl Simon Ford, „jaké jsem dělával já sám, když jsem chtěl zjistit přítomnost třaskavého plynu. Možná si ještě pamatujete, jakým způsobem se kdysi dávno ještě předtím, než geniální Humphry Davy vynalezl svůj bezpečený kahan, v dolech předcházelo výbuchům?"
„Ano," odpověděl James Starr, „myslíte zřejmě „kajícníka"? Nikdy jsem ho ale neviděl při práci."
„Na to jste příliš mladý, pane inženýre - i když je vám pětapadesát let. Ale já jsem o deset let starší než vy, a posledního kajícníka v dole jsem pracovat viděl. Říkalo se mu tak, protože nosil dlouhou mnišskou kutnu, ale ve skutečnosti to byl „fireman", ohnivý muž. V té době se zrádného plynu nebylo možné zbavit jinak než malými výbuchy, které byly prováděny dříve, než by se díky své lehkosti nahromadil ve velkém množství pod stropem štoly. Kajícník se proto plazil po zemi se zakrytým obličejem, takže dýchal ve spodních vrstvách čistý vzduch. Hlavu měl při tom zahalenou do silné kapuce a celé tělo těsně zavinuté do kutny z hrubé látky. V ruce nesl zapálenou pochodeň a zdvihal ji vysoko nad hlavu. Když plyn, rozptýlený ve vzduchu, vytvořil mírně třaskavou směs, výbuch se obešel bez ničivých následků. Častým opakováním takového postupu se dalo předejít mnoha katastrofám. Někdy ovšem výbuch třaskavého plynu kajícníka při práci zasáhl, a na jeho místo pak nastoupil jiný. Tak to bylo až do doby, než se do všech dolů zavedl Davyho kahan. Já jsem takový způsob použil, když jsem zjistil, že se v Dochartově dole vyskytuje třaskavý plyn, a tudíž i nové uhelné ložisko."
Všechno, co starý naddůlní vyprávěl o kajícníkovi, bylo pravda. Takovým způsobem se kdysi opravdu postupovalo při čištění vzduchu ve štolách.
Třaskavý plyn, jinak také „lehký uhlovodík" nebo „bahenní plyn", je bezbarvý a téměř bez zápachu, má slabou svítivost a je naprosto nevhodný k dýchání. Havíř by v takovém prostředí nemohl žít, stejně jako by nebylo možné žít v plynojemu plném svítiplynu. Stejně jako tento plyn, někdy nazývaný „těžký uhlovodík", vytváří i třaskavý plyn se vzduchem výbušnou směs, v případě, že se s ním smísí v poměru osm nebo dokonce pět ku stu. Když se taková směs z jakéhokoli důvodu vznítí, dojde k výbuchu, téměř vždy doprovázenému obrovskými katastrofami.
Tomuto nebezpečí čelí Davyho přístroj tím, že plamen kahanu je oddělen v pouzdře z drátěné síťky, kde plyn shoří, aniž by se plamen mohl rozšířit ven. Tento „bezpečný kahan" byl ještě mnohokrát zdokonalen. Když se rozbije, zhasne. Když ho chce horník i přes výslovný zákaz otevřít, zhasne také. Proč tedy dochází k výbuchům? Protože nikdo a nic nemůže zabránit neopatrnosti dělníka, který si chce za každou cenu zapálit dýmku, ani úderu, při kterém z nástroje snadno odskočí jiskra.
Třaskavým plynem nejsou ohroženy všechny doly. Tam, kde nevzniká, například v Thiersově dole v Anzinských báních, se mohou používat obyčejné kahany. Když se však v dole dobývá tučné kamenné uhlí, obsahující určité množství těkavých látek, může se třaskavý plyn vyvíjet ve velkém množství a pouze bezpečný kahan může předejít výbuchům o to horším, že havířům, které výbuch přímo nezasáhl, hrozí nebezpečí okamžitého udušení otravným plynem, který při výbuchu vzniká, a to kyselinou uhličitou.
Cestou Simon Ford vypravoval inženýrovi, co všechno dělal, aby dosáhl svého cíle, jak se přesvědčil, že třaskavý plyn se vyskytuje na samém konci nejvzdálenější štoly v západní části dolu a jakým způsobem u vyčnívajících břidlicových plátů vyvolal sérii malých výbuchů, či spíše prudkých vzplanutí, která nepřipouštěla jakékoli pochybnosti o povaze plynu, který odtud neustále, i když v malém množství, unikal.
Po hodině chůze urazil James Starr a jeho dva společníci od domku vzdálenost čtyř mil. Inženýr, poháněný touhou i nadějí, si ani neuvědomil, jak daleko jsou. Přemýšlelo tom, co mu říkal starý havíř, a v duchu uvažovalo argumentech, o

které svá tvrzení opíral. Věřil stejně jako on, že nepřetržitý únik lehkého uhlovodíku nesporně svědčí o novém uhelném ložisku. Kdyby se jednalo pouze o takzvanou „kapsu“, dutinu naplněnou plynem, jaké se občas mezi břidličnými pláty vyskytují, brzy by se vyprázdnila a tento jev by se už neopakoval. Ale tak to nebylo. Podle slov Simona Forda uhlovodík unikal stále, z čehož se dalo usuzovat na nějakou vydatnou žílu. A z toho vyplývalo, že bohatství Dochartova dolu nemohlo být ještě úplně vyčerpáno. Dále se jednalo o to, jak velký bude mít žíla výtěžek, zda se jedná o ložisko tvořené mohutnou vrstvou kamenného uhlí. Tato otázka zůstávala prozatím nezodpovězená.
Harry, který šel první, se zastavil.
„Jsme u cíle!“ vykřikl starý havíř. „Díky Bohu, konečně jsme tady, pane Jamesi, takže se brzy dozvíme…“
Jindy tak pevný hlas starého naddůlního se lehce zachvěl.
„Uklidněte se, drahý Simone,“ řekl inženýr. „Jsem rozčilený stejně jako vy, ale nesmíme ztrácet čas.“
Konec štoly se v těchto místech rozšiřoval a vytvářel jakousi jeskyni. Touto částí dolu nevedla žádná šachta a štola, směřující hlub oko do nitra země. Neměla tedy žádné přímé spojení s povrchem Stirlingského hrabství.
James Starr si pátravým pohledem se zájmem prohlížel místo, kde se ocitl.
Na zadní stěně jeskyně byly ještě patrné stopy po posledních úderech špičáku a tu a tam i díry od nábojů, kterými se zde před ukončením těžby lámala skála. Břidlicová hmota byla tvrdá tak, že ani nebylo nutné podpírat stěny této slepé uličky, na jejímž konci těžba ustala, když uhelná žíla zanikla mezi břidlicí a třetihorním pískovcem. A tady byl také vytěžen poslední kus paliva z Dochartova dolu.
„Tady, pane Jamesi,“ řekl Simon Ford a zvedl špičák, „právě tady prorazíme cestu smrskem (pozn. aut. smrsk je místo v půdě dolu, obvykle tvořené pískovcem nebo břidlicí, kde není uhelná žíla), protože za tou stěnou - ve větší nebo menší hloubce - určitě narazíme na novou žílu. Jsem přesvědčený o tom, že tam je.“
„A zjistil jste na těchto skalách těkavý plyn?“ ptal se James Starr.
„Právě tady, pane Jamesi,“ odpověděl Simon Ford, „a několikrát jsem ho zapálil tak, že jsem jenom přiblížil kahan k vyčnívajícím plátům. A Harry taky.“
„Jak vysoko?“ zeptal se James Starr.
„Asi deset stop nad zemí,“ odpověděl Harry.
James Starr se posadil na skálu, a když se několikrát nadechl vzduchu v jeskyni, jaksi tázavě se podíval na oba havíře, jako by v něm hlodaly pochybnosti o jejich slovech, přestože je pronesli s takovou určitostÍ.
Lehký uhlovodík totiž není docela bez zápachu, a proto inženýrovi připadalo hned od začátku divné, že by ho jeho velmi jemný čich na přítomnost výbušného plynu neupozornil. Pokud vůbec byl tento plyn v okolním vzduchu přítomen, muselo to být v naprosto nepatrném množství. Nemuseli se tedy obávat výbuchu, mohli otevřít bezpečný kahan a přistoupit k pokusu, který starý havíř několikrát opakoval.
Jamese Starra v té chvíli vůbec neznepokojovalo, že by ve vzduchu mohlo být příliš mnoho plynu. Spíše se obával, že ho tu není dost, a možná dokonce vůbec žádný.
„Že by se zmýlili?“ mumlal. „To ne! V takových věcech se přece vyznají. Ale přesto…“
Čekal tedy, poměrně nervózně, až před jeho zrakem dojde k tomu, o čem Simon Ford mluvil. Dokonce i Harry si zřejmě všiml toho, co předtím zpozoroval inženýr že tu chybí charakteristický zápach třaskavého plynu - protože celý rozrušený vykřikl:
„Otče, plyn už trhlinami v břidlicových plátech asi neuniká!“
„Že už neuniká?…“ opakoval starý havíř.
Simon Ford stiskl rty a několikrát se zhluboka nadechl nosem.
„Dej mi kahan, Harry!“ řekl a prudce mu ho vytrhl z rukou. Zimničně se chvějící rukou odšrouboval plášť z drátěné síťky, chránící knot, a plamen se rozhořel ve volném prostoru.
Jak se dalo čekat, k žádnému výbuchu nedošlo. Bylo však na povážení, že nebylo slyšet ani slabé prskání, které by prozrazovalo i nepatrné množství třaskavého plynu.
Simon Ford vzal hůl, kterou držel Harry v ruce, na jejím konci upevnil kahan a zdvihl ho do horních vrstev vzduchu, kam by plyn musel v důsledku své menší hustoty, třeba v nepatrném množství, vystoupit.
Plamen kahanu zůstal přímý a bílý a nevykazoval žádné stopy lehkého uhlovodíku.
„Ke stěně!“ řekl inženýr.
Simon Ford přiblížil kahan k části stěny, kudy ještě den předtím, jak se synem zjistili, plyn unikal.
„Vystřídej mě, Harry,“ řekl najednou. Harry vzal hůl a postupně kahan přibližoval k různým trhlinám v břidlicových plátech…, ale když neslyšel žádné praskání, způsobené unikajícím třaskavým plynem, potřásal hlavou.
Neukázal se ani jediný plamínek. Bylo tedy zřejmé, že stěnou vůbec žádný plyn neuniká.
„Nic!“ vykřikl Simon Ford a jeho pěst se sevřela spíše v návalu hněvu než pocitem zklamání.
V tom Harry vykřikl.
„Co je ti?“ ptal se James Starr se zájmem. „Někdo trhliny v břidlici ucpal.“ „Opravdu?“ zeptal se starý havíř.
„Jen se podívejte, otče!“
Harry se nemýlil. Ve světle kahanu to bylo jasně vidět. Trhliny byly ucpané. Po jejich nedávném utěsnění vápnem zůstala na stěně dlouhá bělavá čára, špatně zakrytá vrstvou uhelného prachu.
„To byl on!“ volal Harry. „To nemohl udělat nikdo jiný než on!“ „On?!“ opakoval tázavě James Starr.
„Ano!“ odpověděl mladý muž. „To záhadné stvoření, které se potlouká kolem našeho domu. Ten, na kterého jsem stokrát číhal a kterého jsem nedokázal chytit. Je to určitě pisatel toho dopisu, který vás měl, pane Starre, odvrátit od schůzky s mým otcem. Ten, který po nás hodil kamenem ve štole u Yarowské šachty. O tom už nemůže být pochyb, za tím vším je nějaký člověk!“
Harry mluvil tak důrazně, že inženýr okamžitě a bez výhrad jeho přesvědčení přijal za své. Pokud jde o starého

naddůlního, toho nebylo třeba přesvědčovat. Stáli tu ostatně před nesporným faktem: ucpané trhliny, kterými ještě včera plyn volně unikal.
„Vem si špičák, Harry," řekl konečně Simon Ford, „a vylez mi na ramena! Jsem ještě dost silný, abych tě udržel!"
Harry pochopil. Jeho otec se opřel o stěnu a Harry mu vylezl na ramena, takže špičákem dosáhl až na poměrně dobře viditelnou spáru po zatmelení. Pak několika silnými ranami odstranil část břidlicové skály, pokrytou tmelem.
Hned se ozvalo lehké šumění, připomínající šampaňské kypící z láhve - zvuk, v anglických dolech označovaný onomatopoickým slovem „puff".
Harry přiblížil kahan k trhlině…
Bylo slyšet slabý výbuch a po stěně se rozběhl malý, rudý, na okraji poněkud namodralý plamínek, bludička z ohně svatého Eliáše.
Harry hned seskočil na zem a starý naddůlní radostí bez sebe vzal inženýra za ruce a volal:
„Sláva, sláva, sláva, pane Jamesi! Třaskavý plyn hoří… je tu žíla!"
VIII. Výbuch dynamitu

Pokus starého naddůlního se podařil. Lehký uhlovodík, jak známo, vzniká pouze v kamenouhelných ložiscích, takže nebylo pochyb, že se tu nachází žíla drahocenného paliva. Jak vydatná a jaké kvality, to se zjistí později.
Takový závěr vyvodil inženýr z toho, co právě viděl. Plně se shodoval s názorem Simona Forda.
„Ano," řekl si James Starr, „za takovou stěnou je uhlonosná vrstva, ke které naše pokusné vrty už nedosáhly. Je to sice mrzuté, protože nyní bude potřeba obnovit veškeré zařízení deset let opuštěného dolu, ale to není to nejdůležitější! Vypátrali jsme žílu, kterou jsme považovali za vyčerpanou, a tentokrát ji vytěžíme nadobro!"
„Tak co, pane Jamesi, co si myslíte o našem objevu?" ptal se Simon Ford. „Obtěžoval jsem vás zbytečně? Nelitujete návštěvy v Dochartově dole?"
„Vůbec ne, kamaráde!" odpověděl James Starr. „Naše námaha nebyla marná. Teď už ale nebudeme ztrácet čas a vrátíme se do domku. Zítra tu stěnu prolomíme dynamitem a odkryjeme tak výběžek nové žíly. Pokud série zkušebních vrtů potvrdí, že ložisko je dost velké, založím znovu „Společnost Nové Aberfoyle". Bývalí akcionáři budou mít jistě radost. A nejpozději za tři měsíce budou z nového ložiska vytaženy první koše uhlí."
„To je dobře, pane Jamesi," volal Simon Ford. „Starý uhelný důl zase omládne jako vdova, když se znovu provdá. Zase tu bude rušno jako dřív, údery motyk a špičáků, výbuchy podkopů, rachot vozíků, řehtání koní, skřípání výtahů a hučení strojů! Už to všechno zase vidím. - Doufám, pane Jamesi, že pro vás nebudu jako naddůlní moc starý."
„Vůbec ne, Simone! Vy jste zůstal mladší než já, kamaráde."
„A vy - při svatém Mungovi - vy budete zase naším „viewerem". Kéž by těžba trvala celá léta a mě nebesa dopřála toho potěšení zemřít dřív, než bude u konce."
Starý havíř se rozplýval nadšením. James Starr je samozřejmě sdílel s ním, ale nechal Simona Forda, aby horoval za ně za oba.
Jenom Harry byl zamyšlený. V jeho mysli se znovu odehrávala řada prazvláštních nevysvětlitelných událostí, k nimž došlo při objevení nového ložiska. To v něm vyvolávalo obavy z budoucnosti.
O hodinu později byli James Starr a oba jeho přátelé zase zpátky v domku. Inženýr s velkou chutí povečeřel a mlčky přitakával všem plánům, které rozvíjel starý naddůlní. Nebýt toho, že se nemohl dočkat příštího rána, nikde by se mu nespalo lépe než v naprostém klidu v domku.
Druhý den ráno po vydatné snídani se James Starr, Simon Ford, Harry a dnes také Magda vydali stejnou cestou jako včera. Všichni byli vyzbrojeni jako opravdoví havíři. Nesli různé nástroje a dynamitové patrony, kterými měla být prolomena zadní stěna. Harry s sebou kromě mohutné pochodně vzal také velký hornický kahan, který vydržel hořet dvanáct hodin. Tak dlouho nemohla cesta tam a zpět trvat ani se zastávkami potřebnými pro dalšímu pátrání - pokud vůbec bude nějaké pátrání možné.
„Do díla!" zvolal Simon Ford, když se svým doprovodem dorazil na konec štoly.
Chopil se těžkého sochoru a mocně jím zamával.
„Ještě okamžik," řekl James Starr. „Podíváme se, jestli nedošlo k nějaké změně a třaskavý plyn stále proudí trhlinami v břidlicových plátech."
„Máte pravdu, pane Jamesi," odpověděl Harry, „když to bylo ucpané včera, může to být ucpané i dnes."
Magda se posadila na skálu a pozorně si prohlížela dutinu i stěnu, kterou měli prolomit.
Zjistili, že všechno je tak, jak to opustili. Trhliny v plátech nedoznaly žádné změny. Lehký uhlovodík jimi stále unikal, i když pouze slabě, a to zřejmě proto, že měl již od včerejška volný průchod. Jeho výron nebyl tak silný, aby mohl se vzduchem vytvořit třaskavou směs. James Starr a jeho přátelé tedy mohli pracovat bez jakéhokoli nebezpečí. Vzduch vystupující do vyšších pater Dochartova dolu se pozvolna pročišťoval, a tak třaskavý plyn, rozptýlený v celém komplexu, nemohl způsobit žádný výbuch.
„Tak tedy do práce!" opakoval Simon Ford.
Vzápětí začaly pod mocnými údery jeho sochoru odletovat kusy horniny, tvořené především slepencem, střídajícím se s pískovcem a břidlicí, jaké nacházíme nejčastěji v blízkosti výběžků uhelných žil.
James Starr zvedal jednotlivé kusy a pečlivě je prohlížel v naději, že v nich objeví nějaké stopy uhlí.
Tato práce trvala asi hodinu a jejím výsledkem byla poměrně velká prohlubeň v zadní stěně.
James Starr pak určil místa vhodná pro otvory na patrony a Harry je hned vydlabal nebozezem a paličkou. Do otvorů vložili dynamitové patrony a přivázali k nim dlouhý doutnák, natřený dehtem, s bezpečnostním zapalovačem s výbušnou zápalkou na konci. Pak ho až u země zapálili. James Starr s přáteli ustoupili stranou.
„Pane Jamesi," řekl Simon Ford a ani se nesnažil skrývat své rozechvění, „nikdy, ještě nikdy moje staré srdce nebilo tak

rychle. Moc rád bych se hned pustil do té žíly!“
„Mějte trpělivost, Simone,“ odpověděl inženýr. „Snad si nemyslíte, že hned za tou stěnou narazíte na otevřenou štolu?“
„Promiňte, pane Jamesi,“ pokračoval starý naddůlní. „Přemýšlím o všem možném. Když už jsme já a Harry měli tolik štěstí, že jsme objevili nové ložisko, proč by nás nemohlo štěstí provázet až do konce?“
V tom dynamit vybuchl. Spletí podzemních chodeb se šířil temný rachot.
James Starr a Magda, Harry a Simon Fordovi se rychle vrátili ke stěně.
„Pane Jamesi, pane Jamesi!“ volal starý naddůlní. „Podívejte, dveře se otevřely…“
Takové přirovnání starý Simon použil proto, že se objevila dutina, jejíž hloubku nedokázali odhadnout.
Harry se chystal prolézt otvorem.
Inženýr, naprosto překvapený, že se objevilo něco takového, zadržel mladého havíře se slovy:
„Počkej, až se vzduch uvnitř vyčistí.“
„Ano, pozor na plyn!“ volal Simon Ford.
Uběhlo čtvrt hodiny napjatého čekání. Když pak do dutiny vsunuli pochodeň přivázanou na konci hole, zůstala hořet plným plamenem.
„Tak jdi, Harry,“ řekl James Starr. „Půjdeme za tebou.“
Otvor byl po výbuchu dynamitu dost velký, aby jím mohl člověk pohodlně projít. Harry už déle neváhal a s pochodní v ruce zmizel ve tmě.
James Starr, Simon Ford a Magda čekali.
Uběhla minuta - zdála se jim nekonečně dlouhá – a Harry se neobjevil, ani nevolal. Když se James Starr přiblížil k otvoru, neviděl už ani světlo kahanu, které by ozařovalo temný prostor.
Propadla se snad půda Harrymu pod nohama? Nebo mladý horník spadl do nějaké propasti? Byl tak daleko, že jeho hlas už k nim nedoléhal?
Starý naddůlní nedbal na námitky a chystal se sám projít otvorem, ale vtom se objevilo světlo, nejdříve matné a pak stále jasnější a bylo slyšet Harryho hlas:
„Pojďte, pane Starre! Pojďte, otče! Cesta do Nové Aberfoyle je volná.“

IX. Nová Aberfoyle

Kdyby inženýři dokázali zvednout část zemského povrchu jako jeden celistvý kus silný asi tisíc stop, který nese všechna ta jezera, řeky, zátoky a pobřeží Stirlingského, Dumbartonského a Renfrewského hrabství, našli by pod takovou pokličkou obrovskou dutinu, která nemá, snad kromě proslulé „Mamutí jeskyně“ v severoamerickém státě Kentucky, na světě obdoby.
Prostor se skládal z několika set dutin všech tvarů a velikostí. Připomínal úl s několika patry různě uspořádaných buněk, úl obrovských rozměrů, který by mohl sloužit jako útočiště ne včelám, ale všem ichtyosaurům, megatheriím a pterodaktylům geologické doby.
Jednotlivé dutiny navzájem spojovalo celé bludiště štol, přičemž některé z nich byly vyšší než klenba katedrály, jiné úzké a křivolaké, podobné vedlejším chrámovým lodím, další zase stoupaly nebo klesaly příčně do všech směrů. Pilíře podpírající tyto klenby i jejich křivolaký tvar připomínal směs mnoha různých slohů. Mezi štolami vyčnívaly pevné stěny, tvořené v tomto útvaru druhohorními pískovcovými a břidlicovými vrstvami, podobně jako chodby mezi nimi. Ale těmito bezcennými horninami, na mnoha místech v jejich těsném sevření, procházely nádherné uhelné žíly, jako kdyby snad kdysi jejich hustou spletí kolovala černá krev. Ložiska se táhla od severu k jihu na ploše čtyřiceti mil a zasahovala až pod Severní průplav. Vydatnost této sloje bylo možné přesně stanovit pouze vrtnými zkouškami, ale jistě by přesahovala zásoby uhlí v Cardiffu, v Gallském kraji i ložiska v Newcastlu v Northumberlandském hrabství.
Je třeba ještě poznamenat, že těžba v tomto dole by určitě byla usnadněna i tím, že v důsledku bizarního uspořádání druhohorních hornin a jakéhosi nevysvětlitelného „ústupu“ nerostných látek v geologické době, když tento útvar vznikal, sama příroda v Aberfoyli vytvořila mnoho hlavních a pobočných štol.
Ano, sama příroda. Na první pohled by se zdálo, že byl objeven jakýsi starý, po staletí opuštěný důl. Nikdo však takové bohatství ladem ležet nenechá. Lidští mravenečkové v těchto oblastech skotského podzemí ještě nehlodali. Všechno bylo dílem přírody. Musíme však znovu opakovat, že s tímto komplexem se nedá srovnávat ani egyptské podsvětí, ani římské katakomby, snad pouze proslulá „Mamutí jeskyně“ , kde se na ploše dvaceti mil nachází dvě stě dvacet šest ulic, jedenáct jezer, sedm řek, osm vodopádů, dvaatřicet bezedných propastí a sedmapadesát klenutých prostorů, z nichž některé dosahují výšky více než čtyř set padesáti stop. Stejně jako tato jeskyně, nebyla ani Nová Aberfoyle dílem lidských rukou, nýbrž dílem Stvořitele.
Taková tedy byla nová říše, oplývající nepředstavitelným bohatstvím, o jejíž objevení se bezesporu zasloužil starý naddůlní. Desetiletý pobyt ve starém dole, vzácná vytrvalost při pátrání a neobyčejná víra, podepřená obdivuhodným „havířským instinktem“ - všechny tyto rysy se musely spojit v jeho osobě, aby zvítězil tam, kde by tolik jiných podlehlo. Proč se vrtné zkoušky, prováděné pod vedením Jamese Starra v posledních letech těžby, zastavily právě v těchto místech, na samé hranici nového dolu? To je nutno přičíst na vrub náhodě, která při podobných výzkumech hraje velkou roli.
V každém případě se ve skotském podzemí nacházelo jakési podzemní hrabství, kterému k tomu, aby se v něm dalo žít, chyběly jen sluneční paprsky nebo - pokud by se jich nedostávalo - světlo nějaké hvězdy.
Voda se hromadila v mohutných prohlubních a tvořila rozsáhlé rybníky, nebo spíše jezera ještě větší než jezero Katrinské, ležící přímo nad nimi. Jejich vodám však chyběl pohyb, proudy i příboj. Neodrážely se na nich temné obrysy

gotických hradů, nad jejich břehy se neskláněly vrby ani duby, na hladinu nevrhaly svůj stín hory, nebrázdily je parníky, v jejich vlnách se neodráželo žádné světlo, slunce Svými zářivými paprsky nezlatilo jejich hladinu a nad jejich obzorem nikdy nevycházel měsíc. A přesto by ta hluboká jezera s hladinou jako zrcadlo bez jediné vlnky čeřené vánkem mohla mít v záři elektrického světla svůj půvab, a kdyby byla spojená sítí průplavů, vhodně by doplňovala celkový ráz tohoto zvláštního kraje.
Přestože podzemí nebylo způsobilé hostit rostliny, mohlo by se stát domovem mnoha obyvatel. Kdo ví, zda na dně Aberfoylských uhelných dolů, stejně jako v dolech v Newcastle, Alloy a Gardiffu, až budou jednou naprosto vyčerpány - v prostředí se stálou teplotou - jednou nenajde své útočiště chudý lid Spojeného království.
X. Tam a zpátky

Když James Starr, Simon a Magda zaslechli Harryho hlas, proklouzli úzkým otvorem, spojujícím Dochartův důl s novou uhelnou.
Ocitli se na začátku široké štoly, jakoby proražené lidskou rukou, vyhloubené špičákem a rýčem kvůli těžbě v novém ložiska. Přímo se nabízela otázka, zda se náhodou nedostali do nějakého starého dolu, na který si ani nejstarší havíři z hrabství už nepamatovali.
Ne. Tuto štolu vytvořily, dalo by se říct „vyspořily“, geologické vrstvy v době, kdy se druhohorní útvary sesedaly. Kdysi v dobách, kdy se povrchové vody začaly mísit s rostlinstvem propadajícím se do sypké půdy, tu snad uháněla nějaká bystřina. Nyní tam však nebyla, jako by si našla cestu vrstvou žulových skal o několik tisíc stop níže. Vzduch tu proudil mírně, což bylo důkazem, že prostor zůstal s vnějším světem spojený nějakými „průduchy“.
Tento inženýrův postřeh byl správný - bylo totiž patrné, že nový důl je větraný. Pokud jde o třaskavý plyn, který předtím pronikal břidlicovou stěnou, zdálo se, že byl přece jen nahromaděný v „kapse“, která se mezitím vyprázdnila, a bylo zřejmé, že ve štole po něm není ani památky. Nicméně Harry z opatrnosti vzal jen bezpečný kahan, který vydržel svítit dvanáct hodin.
Radost Jamese Starra a jeho průvodců neznala mezí. Jejich přání se beze zbytku vyplnila. Všude kolem nich bylo samé uhlí. Samým rozčilením ani nemohli mluvit. Dokonce i Simon Ford byl najednou poněkud zdrženlivější a své pocity spíše než celými větami projevoval krátkými výkřiky.
Snad to od nich bylo neopatrné, když se pustili tak hluboko do jeskyně, ale oni neměli na návrat ani pomyšlení. Štola byla schůdná, téměř rovná. Chůzi nebránila žádná trhlina a žádný „smoud“ (jedovatý plyn jak se mu v dolech říkalo) tu nevydechoval své jedovaté výpary. Nebyl tedy žádný důvod se zastavovat, a tak James Starr, Magda a Simon šli celou hodinu, aniž by v tom neznámém „tunelu“ narazili na nějaké významné orientační body.
Pokračovali by jistě ještě dál, kdyby nedošli až na samý konec široké cesty, po níž kráčeli.
Štola ústila do obrovského prostoru, jehož výšku ani hloubku nedokázali odhadnout. V jaké výši končila klenba a jak vzdálená byla protilehlá stěna? To ve tmě nemohli zjistit, ale při dostatečném osvětlení by viděli, že strop jeskyně se klene nad ohromnou plochou stojaté vody, rybníkem nebo jezerem, jehož břehy, lemované vysokými skalisky, se ztrácely ve tmě.
„Stát!“ vykřikl Simon Ford a zarazil se. „Ještě krok a zřítíme se do propasti!“ „Odpočineme si chvíli, přátelé,“ řekl inženýr. „A měli bychom začít pomýšlet na návrat.“
„Náš kahan může svítit ještě deset hodin,“ řekl Harry.
„Tak si udělejme přestávku,“ odpověděl James Starr. „Přiznám se, že moje staré nohy to už potřebují. A co vy, Magdo, vy nejste takovým dlouhým pochodem unavená?“
„Ani ne, pane Starre,“ odpověděla stará Skotka. „My jsme v Aberfoylském dole pátrávali celé dny.“
„Což o to,“ dodal Simon Ford. „Magda takovou cestu urazí třeba desetkrát, když bude potřeba. Ale řekněte mi, pane Jamesi, moje zpráva přece jen stála za to, že? Jen zkuste říct, že ne. Jen to zkuste.“
„Ale příteli, už dávno jsem neměl takovou radost,“ odpověděl inženýr. „Ten malý kousek, který jsme zatím viděli, věští, že tenhle zázračný důl je obrovský, alespoň na délku.“
„A do hloubky a do šířky určitě také, pane Jamesi,“ dodal Simon Ford.
„To se ukáže později.“
„Za to vám ručím! Spolehněte se na instinkt starého havíře. Ještě nikdy mě nezklamal. „
„To rád věřím, Simone,“ odpověděl inženýr s úsměvem. „Pokud mohu podle této krátké prohlídky soudit, bude se tu těžit celá staletí.“
„Staletí!“ volal Simon Ford. „Tomu docela věřím, pane Jamesi. Než se vytěží poslední kus uhlí z našeho nového dolu, uplyne určitě tisíc let nebo ještě víc!“
„Kéž by!“ odpověděl James Starr. „A pokud jde o kvalitu uhlí, které se tu nachází…“
„Je vynikající, pane Jamesi, skvělé!“ skočil mu do řeči Simon Ford. „Jen se podívejte!“
Při těch slovech urazil špičákem kus černého nerostu.
„Jen se podívejte,“ opakoval a posvítil na něj kahanem, „jak se plochy toho kousku lesknou. Tady budeme těžit tučné uhlí, bohaté na živice. Snadno, skoro bez prachu, se bude lámat na kousky. Pane Jamesi, před dvaceti lety by bylo tohle ložisko nepříjemnou konkurencí dolů ve Svansei a Cardiffu. Ale i dnes se o ně budou zákazníci drát, a přestože těžba ani nebude příliš nákladná, nebude potřeba prodávat ho nahoře moc lacino.“
„Opravdu,“ řekla Magda, když zvedla kousek a zkušeným okem si ho prohlížela, „je to výborné uhlí. Simone, vem ho s sebou domů. Chtěla bych ten první kus uhlí spálit v našem krbu.“
„Dobrá, ženo,“ odpověděl starý naddůlní, „uvidíš, že jsem se nemýlil.“
„Pane Starre,“ zeptal se Harry, „máte alespoň přibližnou představu o tom, jakým směrem vede tahle dlouhá chodba, kterou jsme do nového dolu přišli?“

„Ne, hochu," odpověděl inženýr. „S kompasem bych dokázal základní směr určit, ale bez něj jsem jako námořník v mlze na širém moři, když nevidí slunce a nemá se podle čeho orientovat."
„To je samozřejmé, pane Jamesi," řekl Simon Ford, „ale nepřirovnávejte nás, prosím, k situaci námořníka, který má pod sebou stále propast. My tady stojíme na pevné zemi a nemusíme mít strach, že se propadneme."
„Nechci vás rozčilovat, Simone," odpověděl James Starr, „a vůbec jsem neměl v úmyslu nový Aberfoylský uhelný důl zlehčovat nevhodným přirovnáním. Chtěl jsem jenom říct, že nevím, kde jsme."
„Jsme v podzemí Sterlingského hrabství, pane Jamesi," odpověděl Simon Ford, „a tvrdím to tím spíše…"
„Poslouchejte," přerušil Harry starého naddůlního.
Všichni po příkladu mladého havíře naslouchali. Jeho dobře vycvičený sluch postihl temný zvuk, připomínající vzdálené šumění a nyní ho slyšeli i ostatní. Z horní části jeskyně sem doléhalo jakési burácení, ve kterém se až příliš zřetelně dalo rozeznat jakési „crescendo" a „decrescendo" (pozn.: hudební výrazy, které znamenají „stále silněji" a „stále slaběji").
Několik minut pozorně poslouchali.
Najednou Simon Ford vykřikl:
„Při svatém Mungovi! V Nové Aberfoyli snad už jezdí vozíky po kolejích!" „Otče," odpověděl Harry, „mě to spíše připomíná šumot mořských vln narážejících na pobřeží."
„Vždyť přece nejsme u moře!" vykřikl starý naddůlní.
„To opravdu ne," ozval se inženýr, „ale není vyloučené, že jsme přímo pode dnem Katrinského jezera."
„To by ale pak klenba musela být v těchto místech hodně tenká, když je slyšet šumění vln."
„To by mohlo být pravděpodobné, zvláště když je tahle jeskyně tak rozlehlá." „Možná máte pravdu, pane Starre," podotkl Harry.
„Ostatně tam venku je tak špatné počasí, že rozbouřené vlny jsou asi stejně obrovské jako ve Forthském zálivu."
„Na tom přece nezáleží," přerušil je Simon Ford. „Kvůli tomu, že se ložisko rozkládá pod jezerem, nebude přece o nic horší. Nebylo by to přece poprvé, kdy se za uhlím šlo až pode dno oceánu. A co by na tom bylo zlého, kdybychom měli vyplenit celé podzemí Severního průplavu?"
„Výborně, Simone," volal inženýr, který se nemohl ubránit úsměvu při pohledu na horujícího naddůlního. „Povedeme své průrazy až pod moře. Dno Atlantického oceánu bude jako řešeto! Špičákem si prorazíme cestu podzemím celého oceánu k našim bratrům ve Spojených státech. A když bude potřeba, pronikneme až úplně doprostřed zeměkoule, abychom jí vyrvali poslední kousek uhlí."
„Vy se mi vysmíváte, pane Jamesi?" zeptal se Simon Ford naprosto vážně.
„Já že bych se vám smál, Simone? V žádném případě. Ale vy jste se tak zasnil, že to svádí i mě říkat hlouposti. Vrátíme se zpátky do reality, která je dost krásná sama o sobě. Necháme tu špičáky - přijdeme si pro ně později - a vrátíme se do domku."
V té chvíli se skutečně nedalo dělat nic jiného. V průzkumu Nové Aberfoyle bude pokračovat inženýr se skupinou havířů vybavených veškerými potřebnými nástroji jindy. Teď se však museli vrátit do Dochartova dolu. Cesta nebyla nijak obtížná chodba vedla mezi skalami téměř přímo až k otvoru po výbuchu dynamitu. Nemuseli tedy mít obavy, že zabloudí.
James Starr se už chystal vkročit do chodby, ale Simon Ford ho zadržel se slovy: „Pane Jamesi, vidíte tu obrovskou jeskyni, její podzemní jezero a pobřeží u našich nohou, omývané vlnami? Sem se přestěhuji, postavím si tady domek a když to další udělají jako já, než se sejde rok s rokem, přibude v podzemí naší staré dobré Anglie další městečko."
James Starr s úsměvem přitakal plánům Simona Forda, stiskl mu ruku a všichni čtyři, s Magdou jako poslední, se vydali chodbou vedoucí zpět k Dochartovu dolu."
Během první míle cesty se nic zvláštního nestalo. Harry šel první s kahanem nad hlavou. Držel se hlavní chodby a nedal se zmást úzkými chodbičkami odbočujícími nalevo i napravo. Zdálo se tedy, že návrat probíhá stejně dobře jako cesta tam, ale situaci našich badatelů najednou ohrozila mrzutá příhoda.
Právě když Harry zvedl kahan co nejvýše, vzduch se prudce rozvířil jako máváním neviditelných perutí a ze strany narazil do kahanu. Ten vyklouzl Harrymu z ruky, spadl na kamenité dno chodby a rozbil se.
James Starr a jeho průvodci se náhle ocitli v naprosté tmě. Kahan, z kterého vytekl olej, jim nebyl k ničemu.
„Hej, Harry," řekl Simon Ford, „snad nechceš, abychom si cestou domů zlámali vaz?"
Harry neodpověděl. Přemýšlel. Nebyl za tím snad zase zásah oné záhadné bytosti? Přebýval snad opravdu v těchto hlubinách někdo, jehož nevysvětlitelné nepřátelství by jednoho dne mohlo způsobit vážné komplikace? Měl někdo zájem na tom uchránit nové uhelné ložisko před každým pokusem o těžbu? Celé to dohromady nedávalo smysl, ale skutečné události tomu nasvědčovaly a odehrávaly se tak, že z pouhých domněnek se postupně stávala jistota.
Naši badatelé byli v poměrně svízelné situaci. V naprosté tmě měli projít chodbou k Dochartovu dolu, vzdálenému asi pět mil, a odtud pak ještě měli hodinu cesty domů.
„Půjdeme dál," ozval se Simon Ford, „nesmíme ztratit ani okamžik. Půjdeme po hmatu jako slepci. Zabloudit nemůžeme. Dutiny, ústící do naší cesty jsou jako krtčí nory a když se budeme držet hlavní cesty, musíme dojít k otvoru, kterým jsme přišli. Dostaneme se do starého dolu a ten už známe a nebude to poprvé, kdy tam já nebo Harry půjdeme potmě. Tam také najdeme své kahany, které jsme tam nechali. Jdi první, Harry, a vy, pane Jamesi, jděte za ním, pak ty, Magdo a já zůstanu vzadu. Nevzdalujte se jeden od druhého a buďte všichni pořád těsně u sebe."
Nezbývalo než se řídit radou starého naddůlního. Měl pravdu - udržet se na hlavní cestě mohli jenom hmatáním po stěnách. Oči přitom museli nahradit rukama a naslouchat vrozenému instinktu, který se u Simona Forda a jeho syna stal téměř druhou přirozeností.
James Starr a jeho průvodci se v určeném pořadí dali na pochod. Neřekli ani slovo, ale o to víc přemýšleli. Bylo zřejmé,

že mají proti sobě nějakého nepřítele. Kdo to však byl a jak by se měli proti jeho záludným nástrahám bránit? A přestože se jim hlavou honily takové chmurné myšlenky, právě nyní nesměli klesat na mysli.
Harry kráčel jistým krokem vpřed s roztaženýma rukama a přecházel od jedné stěny chodby ke druhé. Když narazil na zákrut nebo postranní otvor, pohmatem se přesvědčil, že tudy se dát nesmí, nebo že záhyb je pouze mělký, či otvor příliš úzký, a tak se stále držel své cesty.
Za naprosté tmy, které oči nedokázaly přivyknout, trvala tato nelehká zpáteční cesta dvě hodiny. James Starr, když v duchu odhadoval, kolik času uplynulo, bral v úvahu to, že nemohli jít příliš rychle, ale domníval se, že co nevidět už všichni dorazí k otvoru.
Harry se opravdu téměř v zápětí zastavil.
„Už jsme na konci chodby?“ zeptal se Simon Ford.
„Ano,“ odpověděl mladý havíř.
„Tak najdi otvor, který spojuje Novou Aberfoyli s Dochartovým dolem.“ „Nemůžu,“ odpověděl Harry a jeho ruce křečovitě tápaly po celistvé, ničím nepřerušené stěně.
Starý naddůlní udělal několik kroků vpřed a začal zkoumat břidličnou skálu. Najednou se mu z úst vydral výkřik.
Buď badatelé na zpáteční cestě zabloudili, nebo byl otvor, vylomený ve stěně dynamitem, znovu uzavřen.
V každém případě však byli James Starr a jeho přátelé v Nové Aberfoyli uvězněni!

XI. Ohnivé žínky

Týden po této příhodě začali být přátelé Jamese Starra nervózní. Inženýr zmizel a oni si důvod jeho zmizení nedokázali žádným způsobem vysvětlit. Ptali se jeho sluhy a dozvěděli se, že v Grantonském přístavu nastoupil na loď a podle slov kapitána parníku „Princ gallský“ vystoupil ve Stirlingu. Od toho okamžiku po něm nebylo ani stopy. V dopise Simona Forda bylo doporučení, aby všechno ponechal v tajnosti, a tak se tedy nikomu ani slovem nezmínil, že cílem jeho cesty jsou Aberfoylské doly.
V celém Edinburghu se o ničem jiném než o inženýrově nevysvětlitelném zmizení nemluvilo. Sir W. Elphiston, předseda „Královského ústavu“ seznámil své kolegy s obsahem dopisu, který mu James Starr poslal s omluvou, že se nemůže zúčastnit příští schůze společnosti. Podobné dopisy obdrželo ještě několik dalších osob. Dokazovaly však pouze, že James Starr opustil Edinburgh, což už se ostatně vědělo; ale kam se poděl, o tom neměl nikdo ani tušení. U muže jako on byla taková dlouhá nepřítomnost naprosto neobvyklá, a tak zpočátku všechny překvapovala a později čím dál tím víc zneklidňovala.
Žádného z inženýrových přátel by ve snu nenapadlo, že se vydal do Aberfoylských uhelných dolů. Vědělo se, že nijak netoužil znovu spatřit své dřívější působiště. Nevkročil tam ode dne, kdy byl vytažen poslední koš uhlí. Z parníku však vystoupil ve stirlingském přístavu, a tak se s pátráním začalo tam.
Pátrání nepřineslo žádný výsledek. Nikdo si v tomto kraji nepamatoval, že by inženýra viděl. Jenom Jack Ryan, který ho potkal v Harryho doprovodu na jedné z podlážek v Yarowské šachtě, by býval mohl všeobecnou zvědavost ukojit, ale ten zase, jak známo, pracoval na Melrosské farmě v Renfrewském hrabství čtyřicet mil daleko na jihozápad a neměl ani tušení, jaký rozruch zmizení Jamese Starra vyvolalo. A klidně by dál týden po své návštěvě v dole zpíval své nejkrásnější písně při večerních schůzkách Irwinského klanu, kdyby se i jeho samotného nebyl zmocnil zvláštní neklid. Ale o tom bude ještě řeč později.
James Starr byl muž příliš známý a vážený - nejen v hlavním městě, ale po celém Skotsku - než aby taková událost zůstala bez povšimnutí. Starosta Edinburghu a městští radní, kteří většinou patřili k inženýrovým přátelům, zahájili horlivé pátrání. Rozeslali posly po kraji, ale bezvýsledně.
Nezbývalo než v nejvýznamnějších časopisech Spojeného království uveřejnit článek o inženýru Jamesi Starrovi s jeho popisem a datem, kdy opustil Edinburgh, a čekat na výsledek. Úzkost a napětí ovšem stále stoupalo. Vzdělaný anglický svět začal pomalu věřit, že se jeden z jeho nejvýznamnějších členů nadobro ztratil.
Zatímco se veřejnost takto zabývala osobou Jamese Starra, stal se Harry předmětem obav, které nebyly o nic menší. Syn starého naddůlního však místo upoutávání veřejného mínění kalil dobrou náladu svému příteli Jacku Ryanovi. Čtenáři si pamatují, že při setkání v Yarowské šachtě Jack Ryan Harryho pozval na slavnost Irwinského klanu příští týden. Harry jeho nabídku přijal a slíbil, že určitě přijde. Jack Ryan se již dříve při různých příležitostech přesvědčil, že jeho kamarád je muž slova, a co slíbí, také splní.
Jack Ryan mu to měl za zlé, protože kamarádova nepřítomnost mu kazila náladu. Jednou z toho dokonce ztratil uprostřed nejlepšího zpěvu paměť, a poprvé v životě se mu stalo, že při písni, kterou jindy sklízel zasloužený úspěch, nevěděl, jak dál.
Je třeba poznamenat, že článek o Jamesi Starrovi, který vyšel v různých časopisech, se Jackovi do rukou nedostal. Dělala mu tedy starost jenom nepřítomnost Harryho, protože se oprávněně domníval, že pouze nějaká závažná příčina mu mohla zabránit splnit dané slovo. Proto se rozhodl, že hned druhý den po slavnosti Irvinského klanu odjede vlakem do Glasgowa a vydá se do Dochartova dolu, a určitě by to byl udělal- kdyby se mu do cesty nepostavila událost, kterou málem zaplatil životem.
Podívejme se tedy, co se stalo v noci na 12. prosince. Byla to jen voda na mlýn všech, kteří věří na zázraky, a takových bylo na Melrosské farmě požehnaně.
Malé pobřežní městečko Irvin v Refrewském hrabství, čítající asi sedm tisíc obyvatel, leží v ostrém zákrutu skalnatého pobřeží, poblíž ústí Klydského zálivu. Jeho přístav, poměrně dobře chráněný před mořskými větry, označuje maják, takže zkušený námořník ho nemůže minout. Stávalo se tedy jen zřídka, že by některá loď - ať pobřežní lodice nebo velký koráb - na pobřeží ztroskotala. I když se chystala veplout do Clydského zálivu a plout dále ke Glasgowu, nebo

zakotvit v irvinské zátoce, mohla se svou cestou ubírat i za tmavé noci vždycky bezpečně.
Pokud má některé město historickou minulost, byť nepříliš bohatou, jestliže na jeho hradě kdysi sídlil třeba Robert Stuart, určitě v něm budou nějaké zříceniny. A ve Skotsku všechny zříceniny obývají duchové - tak tomu alespoň věří lidé v horách i v nížině.
Nejstarší a také nejvíce pověstmi opředené zříceniny v této oblasti pobřeží byly v každém případě zříceniny hradu Roberta Stuarta „Dundonald Castle".
V době našeho vypravování byl hrad Dundonald už dávno naprosto pustý a stal se útočištěm bludných skřítků z okolí. Trůnil na vysoké skále nad mořem, dvě míle od města a málokdo ho navštívil. Nanejvýš cizinci, kteří měli v úmyslu prohlédnout si historické památky. Ale museli ho navštívit sami, protože irvinští obyvatelé by tam s nimi nešli ani za nic. V okolí se totiž vypravovaly historky o jakýchsi „ohnivých žínkách", které na hradě bydlí.
Ti nejpověrčivější tvrdili, že ty fantastické bytosti viděli na vlastní oči. A Jack Ryan nebyl jiný.
Je pravda, že se občas buď nad rozvalenou hradební zdí, nebo na vrcholu věže, vyčnívající nad zříceninami hradu, objevovaly dlouhé plameny, ale měly skutečně ženskou podobu, jak se tvrdilo? Zasluhovaly si pojmenování „divoké žínky", jak jim říkali Skotové na pobřeží? Byly to patrně jenom pověry a věda by ten úkaz jistě vysvětlila nějakou přirozenou příčinou.
Rozhodně se však po celém kraji povídalo, že ohnivé žínky zříceninu starého hradu navštěvují a často tam, zvláště za tmavých nocí provozují své divoké reje. A ani Jack Ryan, přestože měl pro strach uděláno, by se rozhodně neodvážil zahrát jim na dudy k tanci.
„Starý Nick (hornický satanáš) si s nimi vystačí," říkával, „a mě do svého pekelného orchestru nepotřebuje."
Různé zvláštní úkazy samozřejmě obvykle poskytovaly náměty na vypravování při večerních schůzkách a sám Jack Ryan znal také spoustu povídaček o ohnivých žínkách a nikdy nebyl v rozpacích, když o nich měl dát něco k lepšímu.
Také poslední večer, kterým slavnost Irvinského klanu končila, kdy pivo, pálenka i „sladká" tekly proudem, začal Jack na své oblíbené téma, což posluchači s radostí uvítali, i když jim přitom po těle hrůzou naskakovala husí kůže.
Setkání se konalo ve velké stodole na Melrosské farmě, blízko u pobřeží. Uprostřed shromáždění plápolal na důkladné plechové třínožce mohutný oheň z koksu.
Venku bylo hrozné počasí. Na vlnách, hnaných ke břehu prudkým jihozápadním větrem, se válela hustá mlha. Byla temná, černá noc. Země, nebe i voda spolu splývaly v naprosté tmě. Kdyby se v tom bičujícím větru blížila nějaká loď a chtěla v irvinské zátoce zakotvit, asi těžko by se jí to podařilo.
Malý irvinský přístav není příliš vyhledávaný, zvláště ne většími plavidly. Obchodní lodi, parníky i plachetnice na cestě do Clydského zálivu přirážejí k zemi poněkud dále na sever.
Toho večera však rybář, který se zdržel venku, spatřil loď, plující ke břehu. Kdyby se najednou rozednilo, bylo by možné - spíše s hrůzou než s úžasem - spatřit loď se všemi plachtami napjatými, hnanou silným větrem. Pokud vjezd do zátoky mine, nebude pro ni mezi pobřežními skalisky záchrany. A bude-li se taková nerozumná loď blížit stále stejnou rychlostí, kdo ví, zda se vyhne zkáze?
Večerní setkání mělo skončit právě po poslední písni Jacka Ryana. Jeho posluchači v duchu se toulající po říši přeludů, byli skutečně v tom nejlepším rozpoložení, aby popustili uzdu své pověrčivosti.
Najednou se venku ozvaly výkřiky.
Jack Ryan okamžitě přestal zpívat a všichni hned vyběhli ze stodoly.
Byla temná noc. Dlouhé dešťové proudy, zmítané větrem, narážely do pobřežní půdy.
Několik rybářů se pevně opřelo o skálu, aby mohli vzdorovat nárazům větru a křičeli z plných plic.
Jack Ryan se svými přáteli se k nim rozběhli.
Jejich volání však nepatřilo obyvatelům farmy, ale neznámým lodníkům, kteří se nevědomky řítili do záhuby.
Opravdu, na moři byly ve vzdálenosti několika lanových délek vidět jakési matné, temné obrysy. Podle signálních světel: bílé světlo na stožáru přední plachty, zelené na pravém a červené na levém boku, se snadno dalo určit, že se jedná o plachetnici. Podle toho tedy byla přídí obrácena ke břehu a nebylo pochyb, že se blíží plnou rychlostí.
„Loď v nebezpečí," volal Jack Ryan.
„Ano," odpověděl jeden z rybářů, „Chtěla by se otočit, ale už je pozdě." „Rychle výstražné znamení!" vykřikl kdosi.
„A jaké?" namítl rybář. „V téhle vichřici by zapálená pochodeň hned zhasla." Zatímco ze všech stran přicházely různé návrhy, zaznívaly lodi vstříc další a další výkřiky. Ale jak by je v takové bouři mohl někdo uslyšet? Posádka už neměla naději, že se zachrání.
„Proč to dělají?" ozval se jakýsi námořník.
„Asi chtějí narazit na břeh," odpověděl jiný.
„Kapitán nejspíš o irvinském majáku neví," řekl Jack Ryan.
„Už to tak asi bude," přitakal jeden z rybářů, „jestli se totiž nenechal splést nějakým…"
Než rybář stačil dokončit větu, Jack Ryan hrozně vykřikl. Že by ho na lodi zaslechli? V každém případě bylo příliš pozdě na to, aby loď vyvázla z dravých vln příboje, jejichž zpěněné hřebeny se bělaly v temnotě.
Onen výkřik nebyl poslední výstrahou Jacka Ryana ohroženému plavidlu, jak se zdálo. Jack byl v té chvíli otočený k moři zády. V zápětí i ostatní strnule zírali na místo od pobřeží vzdálené asi půl míle.
Byl to hrad Dundonald. Na vrcholu staré věže se v prudkých nárazech větru svíjel dlouhý plamen.
„Ohnivá žínka!" křičeli sborem vyděšení pověrčiví Skotové.
Upřímně řečeno, bylo k tomu, aby v plameni našli nějakou lidskou podobu, zapotřebí notné dávky fantasie. Plamen se chvěl ve větru jako nějaká vlajka a chvílemi se zdálo, že od vrcholu věže odlétá, jako by měl každým okamžikem zhasnout, a v zápětí se k ní svým modravým hrotem znovu připjal.
„Ohnivá žínka! Ohnivá žínka!" křičeli rybáři i vyděšení vesničané.

Nyní bylo všechno jasné. Loď zřejmě zabloudila, když v mlze ztratila orientaci, a tento oheň, planoucí na vrcholu dundonaldské věže, patrně pokládala za irvinský maják. Námořníci si mysleli, že se nacházejí před ústím zálivu, který ve skutečnosti leželo deset mil dále na sever, a pluli přímo proti břehu, kde jim hrozila jistá záhuba.
Co se dalo dělat pro záchranu lodi, dokud ještě zbýval nějaký čas? Snad mohli spěchat ke zřícenině a pokusit se oheň uhasit, aby si ho už loď nemohla plést s irvinským majákem.
To byl zcela jistě nejlepší způsob a bylo potřeba neprodleně ho použít - ale kterého Skota by něco takového napadlo a kdo by měl odvahu postavit se ohnivé žínce? Snad jenom odvážný mladík Jack Ryan, kterého by jeho pověrčivost, i když vůbec nebyla nijak zanedbatelná, od šlechetného úmyslu neodradila.
Ale bylo už pozdě… obrovský rachot přehlušil i řádění rozzuřených živlů. Loď zadní částí kýlu narazila na dno. Signální světla zhasla. Bělavá čára příbojových vln se na okamžik přerušila. Přetrhla ji loď, která se v zápětí položila na bok a zaklesla se mezi skaliska.
V témže okamžiku náhle zmizel - patrně pouze zvláštní shodou náhod - i dlouhý plamen, jakoby ho odnesl mohutný náraz větru. Moře, nebe i břeh opět zahalila neproniknutelná tma.
„Ohnivá žínka!“ vykřikl naposledy Jack Ryan, když tento úkaz, pro něj a jeho přátele nadpřirozený, tak najednou zmizel.
Jestliže předtím neměli pověrčiví Skotové dost odvahy postavit se nebezpečí pouze domnělému, získali ji v jediném okamžiku při nebezpečí skutečném, kdy šlo o záchranu lidských životů, a neodradily je ani rozbouřené živly. Uvázali si kolem sebe lana a nyní stejně hrdinní jako dříve pověrčiví se vrhli do vln na pomoc ztroskotané lodi.
Podařilo se jim, třebaže se někteří z nich, včetně srdnatého Jacka Ryana, vážně zranili o skaliska, dopravit kapitána a osm členů posádky na břeh živé.
Neznámá loď byl norský dvojstěžník „Motala“, který plul do Glasgowa s nákladem dříví ze severu.
Domněnka se potvrdila. Kapitána zmátl oheň planoucí na dundonaldském hradě, takže zamířil přímo ke břehu, v domnění, že pluje do Clydského zálivu.
Nyní zůstaly z „Motaly“ jen trosky, v příboji se tříštící o pobřežní skály na kusy.

XII. Výzkumy Jacka Ryana

Jack Ryan a další tři jeho zranění přátelé, byli odneseni do světnice v Melrosské farmě, a pečlivě ošetřeni.
Nejhůř na tom byl Jack Ryan, protože rozzuřené vlny jím s lanem kolem pasu smýkaly po skaliskách. Nescházelo mnoho a kamarádi by ho vynesli na břeh mrtvého.
Zranění ho na několik dní upoutalo na lůžko, a to ho velmi trápilo. Mohl si však po libosti zpívat, a tak bolesti snášel trpělivě a po Melrosské farmě se od rána do večera rozléhal jeho veselý zpěv. Nicméně od této události měl Jack Ryan větší respekt před těmi zatrolenými šotky a skřítky, jimž jediným přičítal ztroskotání „Motaly“. Kdo by ho chtěl přesvědčovat, že žádné ohnivé žínky neexistují a že ten plamen, který znenadání vyšlehl ze zříceniny, byl čistě fyzikální jev, se zlou by se potázal. Nedal by se o tom přesvědčit ani za celý svět. Jeho kamarádi však byli ještě pověrčivější než on. Tvrdili, že „Motalu“ ke břehu určitě schválně přilákala nějaká zlomyslná ohnivá žínka a chtít ji za to potrestat by bylo asi totéž jako hurikánu uložit pokutu. Úřady mohou dělat, co chtějí, a přesto s ní nic nepořídí. Plamen nelze uvrhnout do vězení a bytost bez těla nelze přikovat na řetěz. Přiznejme si otevřeně, že výsledek vyšetřování, vedeného poté, jako by dával za pravdu - alespoň na první pohled - těm, kdo tyto události vykládali nadpřirozenými příčinami.
Úřad pověřený vyšetřováním vyslýchal různé svědky ztroskotání „Motaly“ a všichni se shodovali na tom, že ho způsobil nadpřirozený jev - ohnivá žínka na zřícenině dundonaldského hradu.
Soud se však s takovým vysvětlením samozřejmě nemohl spokojit. Nebylo pochyb, že úkaz pozorovaný na zřícenině měl čistě fyzikální podstatu. Byla to však náhoda nebo zlý úmysl? To mělo vyšetřování právě objasnit.
Nad slovy „zlý úmysl“ se nemusíme zvlášť pozastavovat, neboť pro názorné příklady není třeba chodit daleko do bretonských dějin. Na bretonském pobřeží se takových záškodníků vyskytovalo mnoho a jejich jediným cílem bylo lákat lodi ke břehu a pak je oloupit. Jednou v noci například zapálili skupinu pryskyřičných stromů, čímž navedli jakousi loď na mělčinu, kde uvÍzla. Jindy přivázali pochodeň na rohy býkovi, který s ní pak běhal sem tam, a tím svedli lodníky z cesty. Takové chování mělo jako nutný důsledek zkázu mnoha lodí a lupiči z toho těžili. Soud tehdy musel několikrát zakročit a vynést přísný rozsudek, aby tyto barbarské živly vymýtil. Proč by tedy také tentokrát nemohli zločinci sáhnout po obvyklém prostředku pobřežních lupičů?
To si alespoň myslely policejní orgány, ať Jack Ryan a jeho kamarádi říkali, co chtěli, a když se dozvěděli o připravovaném vyšetřování, rozdělili se na dva tábory: jedni krčili rameny a druzí - ti bojácnější - prorokovali, že určitě budou následovat další katastrofy, pokud budou nadpřirozené bytosti takto dráždit.
Vyšetřování bylo přesto zahájeno a byla mu věnována neobyčejná pozornost. Policisté odešli na hrad Dundonald a usilovně tam pátrali. Především se snažili najít na zemi nějaké stopy, které by mohly pocházet od někoho jiného než od nějakého skřítka, ale neobjevili vůbec nic, ani staré, ani čerstvé stopy, přestože by v zemi rozmoklé včerejším lijákem musel být patrný každý, i ten sebemenší otisk.
„Stopy „brawniů“!“ smál se Jack Ryan, když se dozvědělo neúspěchu policejního šetření. „To je stejné, jako kdyby chtěli v močále hledat stopy bludičky.“
Tyto první pokusy tedy nepřinesly žádný výsledek a nebylo ani pravděpodobné, že by další vyšetřování k něčemu vedlo.
Šlo především o to zjistit následující okolnosti jak byl oheň na vrcholu staré věže rozdělán, jaká zápalná látka při tom byla použita, a jaké zbytky zůstaly po ohni.
Pokud jde o první hledisko, nenašlo se vůbec nic- ani oharek zápalky, ani kousek papíru, který by mohl sloužit k založení ohně.

Ve druhém bodě nebyl výsledek o nic lepší. Nikde nebylo ani stopy po suché trávě nebo kousku dříví, kterými by v noci přece musel být tak mohutný plamen živen.
A neobjasněn zůstal i třetí bod. Protože neobjevili žádný popel ani zbytky jakékoli hořlavé látky, nenašli ani žádné ohniště. Ani na zemi, ani na skále nezůstalo žádné začernalé místo. Měli si snad myslet, že neznámý žhář držel zdroj ohně jen tak v ruce? To bylo velmi málo pravděpodobné. Vždyť podle očitých svědků byl plamen tak obrovský, že posádka lodi „Motala“ ho zpozorovala i za husté mlhy ze širého moře na vzdálenost několika mil.
„To je výborné!“ prohlásil Jack Ryan ironicky. „Ohnivá žínka se asi bude shánět po zápalkách. Stačí, když foukne, a hned je vzduch kolem samý oheň bez popele.“
Přestože se úřady snažily ze všech sil, jediným výsledkem bylo, že ke starým pověstem se přidala nová - pověst o zkáze „Motaly“, čímž ještě více potvrzovala fakt, že se ohnivé žínky zjevují.
Ale Jack Ryan, tak silný a urostlý mladík, nedovedl dlouho stonat. Nějaká pohmožděnina a vymknutý kloub pro něj nebyly dostatečným důvodem, aby zůstal v posteli déle, než je nezbytně nutné. Navíc nyní ani neměl na stonání čas. V těchto zdravých skotských krajích člověk opravdu nemá na stonání čas.
Jack Ryan se brzy zotavil. Jakmile mohl vstát z postele, umínil si, že ještě předtím, než se vrátí ke svému zaměstnání na Melrosské farmě, uskuteční své předsevzetí. Chtěl totiž navštívit svého přítele Harryho, aby se od něj dozvěděl, proč nepřišel na slavnost Irvinského klanu. Znal Harryho jako člověka, který co slíbí, svatosvatě splní, a nedokázal si tedy něco takového vysvětlit. Navíc nebylo pravděpodobné, že by se syn starého naddůlního nedoslechlo zkáze „Motaly“ , když o ní časopisy přinesly tolik zpráv, z nichž se musel dozvědět, jak se Jack Ryan účastnil záchranných prací a jak zle to odnesl, takže by od něj nebylo hezké, kdyby nespěchal na farmu podívat se, jak se daří jeho příteli Jacku Ryanovi. Pokud tedy Harry přesto nepřišel, pak určitě nemohl. Jack Ryan by skutečně dříve uvěřil tomu, že ohnivé žínky nejsou, než že by mohl být Harry k němu tak lhostejný.
A tak dva dny po katastrofě „Motaly“ Jack Ryan opustil Melrosskou farmu už zase v dobré náladě a zotavený a na své rány ani nevzpomněl. Z plných plic si prozpěvoval a svou veselou písničkou probouzel ozvěnu v pobřežních skalách. S chutí si vykračoval na nádraží železnice vedoucí přes Glasgow do Stirlingu a Kallanderu.
Jak tak čekal na nádraží, padlo mu do očí oznámení rozvěšené po stěnách: „Dne 4. prosince t.r. nastoupil inženýr James Starr z Edinburghu v Grantonském přístavu na parník „Princ gallský“ a téhož dne vystoupil ve Stirlingu. Od té chvíle je nezvěstný.
Veškerá sdělení týkající se této záležitosti zasílejte, prosím laskavě, předsedovi „Královského ústavu“ v Edinburghu.“
Jack Ryan zůstal před jedním takovým oznámením zaraženě stát, znovu si ho dvakrát přečetl a nepřestával se divit.
„Pan Starr!“ vykřikl. „Ale vždyť jsem se s ním a Harrym potkal 4. prosince na stoupačce v Yarowské šachtě. To už je deset dní - a od té doby o něm nikdo neví! Má to snad stejný důvod jako to, proč se můj přítel neobjevil na irvinské slavnosti?“
Nezdržoval se ani tím, aby dopisem informoval předsedu „Královského ústavu“ o tom, co o Jamesi Starrovi věděl, a naskočil do vlaku, odhodlaný nejprve se sám podívat k Yarowské šachtě. A když bude potřeba, sleze až na dno Dochartova dolu, a bude hledat Harryho a s ním inženýra Jamese Starra.
Po třech hodinách vystoupil z vlaku na kallandarském nádraží a co nejrychleji spěchal k Yarowské šachtě.
„Oni se už neobjevili,“ divil se v duchu. „Proč? Postavila se jim do cesty nějaká překážka? Nebo mají dole nějakou důležitou práci? - Však se to dozvím.“
Zrychlil krok a za necelou hodinu dorazil k Yarowské šachtě.
Napohled se nic nezměnilo. V hlubinách dolu panovalo mrtvé ticho a kolem dokola nebyla živá bytost.
Jack Ryan vešel pod rozbořený přístřešek, zakrývající ústí šachty. Ponořil svůj pohled do propasti… Nic neviděl. Poslouchal… Nic neslyšel.
„A co můj kahan?“ vykřikl. „Vždyť tu není!“
Kahan, který Jack Ryan používal při svých návštěvách v dole a stával vždycky v koutě poblíž podlážky prvního žebříku, zmizel.
„No tohle! To je nadělení,“ řekl si Jack, kterému začínalo být nějak úzko. Hned však přemohl svoji pověrčivost a dodal: „Půjdu tam, i kdyby měla být v dole tma černější než v samotné pekelné propasti.“ Zároveň začal sestupovat po dlouhé řadě žebříků sklánějících se do tmavé propasti.
Takový odvážný kousek byl možný jenom proto, že Jack dosud neztratil svou dřívější havířskou zručnost a Dochartův důl už dávno dobře znal. Sestupoval ovšem velmi opatrně. Nohou zkoumal každou příčku, protože tu a tam byla některá zpuchřelá. Stačil by jediný chybný krok a přivodil by si smrtelný pád z výšky patnácti set stop. Jack také počítal jednotlivé podlážky, které přecházel při sestupování do nižšího patra, protože věděl, že se jeho noha nedotkne dna dolu dříve, než sestoupí z třicátého žebříku. Až tam dorazí, nebude už tak těžké najít domek, ležící, jak známo, na konci hlavní štoly.
Tak se Jack Ryan dostal k šestadvacáté podlážce a ode dna ho nedělilo více než dvě stě stop.
Znovu spustil nohu, aby mohl vstoupit na první stupeň dvacátého sedmého žebříku, ale noha tápala do prázdna a oporu nenašla.
Jack si klekl a chtěl konec žebříku nahmatat rukou… Marně…
Dvacátý sedmý žebřík patrně nebyl na svém místě.
„Tudy musí lézt jenom sám starý Nick!“ mumlal si pro sebe a cítil, jak mu běhá mráz po zádech.
Jack chvíli stál se založenýma rukama a marně se snažil proniknout očima tmu, která ho obklopovala. Pak ho napadlo, že když on nemůže dolů, nemohou ani obyvatelé domku nahoru. Mezi povrchem země a hlubinami dolu opravdu nebylo žádné spojení. Spodní žebříky Yarowské šachty byly zřejmě odstraněny hned po jeho poslední návštěvě v domku, ale co se potom stalo se Simonem Fordem, jeho ženou a inženýrem? Dlouhá nepřítomnost Jamese Starra byla nesporným

důkazem toho, že důl neopustil od onoho dne, kdy ho Jack Ryan potkal v Yarowské šachtě. Jak si v domku opatřili další potraviny? Snad ti ubožáci, uvěznění patnáct set stop pod zemí, nehladovějí?
Takové myšlenky se honily Jacku Ryanovi hlavou. Bylo mu jasné, že sám se do domku asi nedostane. Bylo spojení s ním přerušeno schválně? O tom nebylo nejmenších pochyb. Ostatně úřady to jistě brzy vyšetří, ale musejí se o celé záležitosti okamžitě dozvědět.
Jack Ryan se naklonil z podlážky.
„Harry! Harry!“ volal zvučným hlasem.
Jenom ozvěna po něm několikrát opakovala Harryho jméno, až zaniklo v hlubinách Yarowské šachty.
Jack rychle vylezl po žebřících zase zpátky nahoru a znovu se ocitl na denním světle. Nechtěl ztratit ani minutu, a tak spíše doběhl, než došel na kallanderské nádraží. Naštěstí nemusel dlouho čekat, rychlík do Edinburghu odjížděl za několik minut. Již ve tři hodiny odpoledne se nechal ohlásit starostovi v hlavním městě.
Ten jej ihned vyslechl a podle přesných podrobností, které Jack uváděl, nemohl vůbec pochybovat o pravdivosti jeho výpovědi. O věci byl okamžitě informován i sir W. Elphiston, předseda „Královského ústavu“, který byl Jamesi Starrovi spíše důvěrným přítelem než kolegou. Vyžádal si povolení smět osobně řídit pátrání a okamžitě s ním začít v Dochartově dole. K dispozici měl několik pracovníků s kahany, špičáky a dlouhými provazovými žebříky, stejně jako potravinami a léky. Pak se všichni pod vedením Jacka Ryana bez otálení vydali na cestu do Aberfoylských uhelných dolů.
Ještě téhož večera dorazil sir W. Elphiston s Jackem Ryanem a úředníky k Yarowské šachtě, kde zjistili, že poslední čtyři žebříky chybí.
Nebylo tedy pochyb, že spojení mezi vnějším světem a nitrem Dochartova dolu bylo přerušeno úmyslně.
„Na co čekáme, pane?“ zeptal se Jack Ryan netrpělivě.
„Čekáme jenom, až budou kahany vytažené zpátky nahoru, chlapče,“ odpověděl sir W. Elphiston. „Pak sestoupíme na dno spodní šachty a ty nás povedeš…“
„Do domku,“ vpadl mu do řeči Jack Ryan, „a když bude potřeba, až do nejhlubší propasti dolu!“
Jakmile byly kahany vytažené, přivázali k podlážce provazové žebříky, které se rozvinuly a sklouzly do šachty. Spodní podlážky byly stále na svých místech, a tak bylo možné se dostat z jedné na druhou.
Nebylo to ovšem tak jednoduché. První se na visutý žebřík pověsil Jack Ryan a první dosáhl dna dolu.
Sir W. Elphiston se svými lidmi se spustili hned za ním.
Okrouhlý prostor, který tvořilo dno Yarowské šachty, byl úplně prázdný a sir W. Elphiston se proto velmi podivil, když slyšel Jacka volat:
„Podívejte se, jsou tu zbytky žebříků, a navíc ještě ohořelé.“
„Ohořelé?“ opakoval sir W. Elphiston. „Opravdu, a také je tu popel, ale už dávno vychladlý.“
„Myslíte, pane, že inženýr James Starr mohl mít zájem na tom, aby se spálením žebříků přerušilo spojení s povrchem?“ ptal se Jack Ryan.
„Ne,“ odpověděl sir W. Elphiston a zamyslel se. „Vyrazíme k domku, chlapče. Tam se dozvíme, co se stalo.“
Jack Ryan zavrtěl hlavou, jako by tomu nevěřil. Přesto vzal jednomu ze zaměstnanců kahan z ruky a první spěchal hlavní štolou Dochartova dolu.
Ostatní ho následovali.
Za čtvrt hodiny dorazil sir W. Elphiston se svým doprovodem k dutině, v jejíž zadní části stál domek Simona Forda. V oknech se nesvítilo.
Jack spěchal ke dveřím a rychle je otevřel.
Domek byl prázdný.
Prohledali všechny místnosti temného stavení. Nikde nebylo ani stopy po násilí. Všechno bylo na svém místě, jako by tu stará Magda ještě byla. Zásoba potravin byla dost velká, aby rodině vydržela ještě na několik dní.
Nepřítomnost obyvatel domku se nedala nijak vysvětlit. Dalo se jenom přibližně zjistit, kdy ho opustili, protože Magda v tomto prostředí, kde se nestřídaly dny a noci, označovala každý nový den křížkem v kalendáři.
Kalendář visel na zdi ve světnici a poslední křížek byl u data 6. prosince, tedy jeden den po příchodu Jamese Starra, jak si Jack Ryan dobře pamatoval. Bylo tudíž zřejmé, že Simon Ford, jeho žena a syn i se svým hostem z domku odešli již 6. prosince, to znamená před deseti dny. Mohlo snad nové inženýrovo zkoumání dolu být důvodem k tak dlouhé nepřítomnosti? To rozhodně ne.
To si myslel sir W. Elphiston. Po zevrubné prohlídce domku byl nyní na rozpacích a nevěděl, co má dělat.
Kolem dokola byla naprostá tma. Jenom světlo kahanů, kývajících se v rukou úředníků, proráželo neproniknutelnou temnotu.
Najednou Jack Ryan vykřikl.
„Tam! Tam!“ volal a prstem ukazoval na jasný bod, kmitající se daleko v temné chodbě.
„Přátelé, pojďme rychle za tím světlem,“ navrhl sir W. Elphiston.
„Za světlem šotka!“ vykřikl Jack Ryan. „K čemu by to bylo? Nikdy ho nedoženeme.“
Předseda Královského ústavu a zaměstnanci, kteří nebyli pověrčiví, vyrazili za pohybujícím se světlem. Jack Ryan, přestože svůj názor nezměnil, nebyl mezi posledními.
Stíhání bylo dlouhé a namáhavé. Světlo, jak se zdálo, nesla postava nepříliš vysoká, ale velmi pohyblivá. Osůbka každou chvíli zmizela za nějakou „stařinou“ a v zápětí se pak zjevila na konci příčné štoly. Pak znovu rychlým krokem unikla zrakům svých pronásledovatelů a zdálo se, že už nadobro zmizela, když se zář její svítilny náhle zase znovu zaleskla. Ale přiblížit se k ní nebylo možné a Jack Ryan tím spíše trval na svém, že ji nedohoní.
Během tohoto marného pronásledování, které trvalo hodinu, se ocitli v jihozápadní části Dochartova dolu. I oni si už

skoro mysleli, že se snad opravdu honí za bludičkou.
Ale nakonec se přece jen vzdálenost mezi bludným světlem a jeho pronásledovateli začala zkracovat. Byla snad ta tajemná bytost unavená, nebo je chtěla vlákat tam, kam předtím zavedla i obyvatele domku? Na takovou otázku byla opravdu těžká odpověď.
Přesto znásobili své úsilí, když viděli, že se vzdálenost zkracuje. Světlo, které až dosud zářilo více než dvě stě kroků před nimi, se nyní drželo ve vzdálenosti asi padesáti kroků a stále se pomalu blížilo. Světlonoše teď bylo vidět lépe. Když občas otočil hlavu, daly se rozeznat nezřetelné rysy lidské tváře a Jack Ryan musel chtě nechtě připustit, že se nejedná o nadpřirozenou bytost.
Co nejrychleji se rozběhl a křičel na ostatní:
„Kamarádi, honem! Už je unavený! Budeme ho mít, co nevidět, a jestli mluví tak, jak natahuje nohy, určitě se dobře pobavíme.“
Pronásledování teď bylo bohužel mnohem obtížnější, protože v těchto okrajových částech dolu se úzké chodby křižovaly jako v bludišti. V takovém labyrintu mohl světlonoš velmi snadno uniknout. Stačilo jenom, aby zhasl svoji lucernu a jediným skokem zmizel v postranním koutě.
„U všech všudy,“ divil se sir W. Elphiston, „když nám chce utéct, tak proč to neudělá?“
Tajemná postava se o to sice zatím nepokusila, ale sotva ta myšlenka prolétla siru W. Elphistonovi hlavou, světlo najednou zmizelo a jeho pronásledovatelé, běžící za ním, se najednou ocitli před otvorem mezi břidlicovými skalami na konci úzké štoly.
Sir W. Elphiston a Jack Ryan s ostatními zajistili své kahany a protáhli se úzkou štěrbinou ve stěně před nimi.
V nové štole, mnohem širší i vyšší, ušli necelých sto kroků a zarazili se.
Až u stěny na zemi tam ležela čtyři těla - snad mrtvá…
„James Starr!“ řekl sir W. Elphiston.
„Harry! Harry!“ křičel Jack Ryan a přiskočil k tělu svého přítele.
Opravdu to byla nehybně ležící těla inženýra, Magdy, Simona Forda a Harryho. Jedno z nich se trochu nadzvedlo a bylo slyšet slabý Magdin hlas, jak šeptá: „Oni… jsou to oni - konečně!“
Sir W. Elphiston a Jack Ryan se snažili vzkřísit inženýra a ostatní několika kapkami posilujícího léku. Za chvilku už na tom byli všichni mnohem lépe. Ubožáci, deset dnů uvěznění v Nové Aberfoyli, umírali vysílením.
Jak později řekl James Starr siru W. Elphistonovi, nezahynuli v tom dlouhém zajetí jenom proto, že vedle sebe třikrát našli kus chleba a džbánek vody. Podle všeho už pro ně pomocná ruka, které děkovali za záchranu svého života, víc udělat nemohla.
Sira W. Elphistona napadlo, že by to mohlo být zásluhou oné tajemné bytosti, která je přivedla až k místu, kde James Starr a jeho přátelé leželi.
V každém případě byli inženýr, Magda, Simon a Harry zachráněni, a když prošli úzkou štěrbinou, kterou světlonoš patrně chtěl siru W. Elphistonovi ukázat, byli odvedeni do domku.
James Starr a jeho přátelé nemohli najít otvor, kudy do štoly přišli proto, že někdo průlom zase pečlivě zatarasil hromadou kamení, což v naprosté tmě nemohli poznat.
Nepřátelská ruka tedy, zatímco si prohlíželi ohromnou jeskyni, úmyslně přerušila spojení s Novou Aberfoylí.

XIII. Uhelné město

Za tři roky po těchto událostech nabízely příručky Jaonna a Murraye turistům, kteří Stirlingské hrabství navštěvovali v hojném počtu jako „atrakci prvního řádu“, několikahodinovou prohlídku v novoaberfoylských dolech.
Žádný důl nikde ve starém a novém světě nenabízel zajímavější podívanou, při níž by návštěvník byl bezpečně a pohodlně dopraven přímo na dno dolu patnáct set stop pod zemský povrch. Sedm mil jihozápadně od Kallanderu totiž ze země ústil šikmý tunel, ozdobený monumentální vstupní branou s věžičkami, cimbuřím a dalšími ozdobami. Tento poměrně široký tunel s mírným sklonem vedl přímo do oné podivuhodné podzemní jeskyně ve skalách.
Po dvojích kolejích jezdily každou hodinu hydraulicky poháněné vozy do vesnice, která vznikla v podzemí a dostala pyšné jméno „Coal City“, což znamená Uhelné město.
Návštěvník, který do Uhelného města přišel, se ocitl v prostoru, kde hlavní roli jako zdroj tepla i světla hrála elektřina. Třebaže větracích šachet bylo poměrně mnoho, temným hlubinám Nové Aberfoyle by nedokázaly přivést dostatek světla. Přesto však byl jinak temný prostor plný oslnivé záře, linoucí se z nespočetných elektrických lamp, nahrazujících sluneční svit, které byly buď zavěšené v klenbě jeskyně, nebo na přirozených pilířích a napájené proudem neustále vyráběným na elektromagnetických strojích a podobné slunci a hvězdám bohatě osvětlovaly podzemní říši. Když nastala hodina odpočinku, stačilo pouze dodávku proudu přerušit, a v potemnělých prostorách dolu nastala noc.
Všechny tyto světelné zdroje, velké i malé, pracovaly ve vzduchoprázdnu, to znamená, že vůbec nepřišly do styku s okolním vzduchem, takže i kdyby se do ovzduší náhodou přimíchal třaskavý plyn v množství dostatečném pro vytvoření výbušné směsi, k výbuchu dojít nemohlo. Elektřina našla své široké uplatnění ve všech oblastech průmyslu i v domácnostech obyvatel Uhelného města, stejně jako v těžebních štolách Nové Aberfoyle.
Stojí za zmínku, že předpovědi inženýra Starra ohledně výnosnosti nového dolu se potvrdily. Bohatství uhlonosných žil bylo skutečně přímo nezměrné. První kusy uhlí vylámal havířský špičák v západní části jeskyně asi čtvrt míle od Uhelného města. Samotné dělnické město leželo uprostřed dolu a „spodní“ a „denní“ práce byly provázané řadou větracích a těžních šachet, které spojovaly jednotlivá patra dolu se zemí. Velký tunel, kudy jezdila dráha na hydraulický pohon, sloužil pouze k dopravě lidí do Uhelného města.

Čtenáři si jistě pamatují na velmi zvláštní uspořádání oné obrovské dutiny, kam se dostal starý naddůlní se svými průvodci při první návštěvě. Klenbu nad jejich hlavami nesl jakýsi lomený oblouk na způsob žeber. Pilíře, které ji podpíraly, končily kdesi nahoře v břidličné vrstvě ve výši asi tří set stop, tedy ve stejné výši, jakou má známá Mamutí jeskyně v americkém Kentucky.
Tato nesmírná sluj, jak známo největší v celém americkém podzemí, může pohodlně pojmout pět tisíc osob a zmíněná část Nové Aberfoyle se jí podobala velikostí i tvarem, jen s tím rozdílem, že místo překrásných krápníků proslulé jeskyně zde byly k vidění klenuté uhelné sloje, jakoby ze všech stran tryskající pod tlakem okolních břidlicových vrstev. Připomínaly mohutné nádory ze smolného uhlí s blýskavými hranami, v záři elektrických světel jakoby hořícími.
Klenba se prostírala nad jezerem velikosti „Mrtvého moře“ v Mamutích jeskyních. Průzračná voda hlubokého jezera, které inženýr pojmenoval Malkolmské, se hemžila rybami bez očí.
Právě tady v této jeskyni si Simon Ford postavil nový domek, který by si v ničem nezadal s nejkrásnějším palácem na Princesstreet v Edinburghu. Stál na břehu jezera a jeho pět oken nabízelo výhled na temnou hladinu, ztrácející se kdesi v dáli.
Po dvou měsících vyrostl vedle příbytku Simona Forda dům Jamese Starra. Inženýr se Nové Aberfoyli věnoval tělem i duší a chtěl tam také bydlet. Když už se jednou za čas odhodlal vyjít nahoru, muselo jít o velmi naléhavou záležitost. Jinak žil tady ve svém světě, mezi svými havíři.
Když bylo objeveno nové ložisko, všichni bývalí havíři rychle odkládali pluh a brány a brali do rukou zase své špičáky a krumpáče. Měli jistotu, že práce bude stálá a lákala je vysoká mzda, kterou mohli dělníci díky výnosnosti těžby dostávat. Hořejší svět vyměnili za podzemí a zabydleli se v dole, který tomu svou přirozenou stavbou velmi dobře vyhovoval.
Cihlových havířských domků pozvolna přibývalo. Půvabně se rozkládaly jednak na březích Malkolmského jezera, jednak pod oblouky, jakoby vybudovanými jenom proto, aby nesly tíhu klenby jako pilíře katedrály. Do Nové Aberfoyle se stěhovali lamači, kteří uhlí dobývají, voziči, kteří je odvážejí, dozorci čili lezci, podbíječi, kteří připravují štoly, cestáři určení k budování cest, zavážeči, kteří vybrané části dolu zavážejí kamením a vůbec všichni dělníci na „spodních“ pracích a pozvolna tak pod východním výběžkem Katrinského jezera, v severních končinách Strirlingského hrabství, založili Uhelné město.
Vypadalo to jako kdyby na březích Malkolmského jezera vyrostla jakási vlámská vesnička. Nad celým tím úhledným celkem, na vrcholu vysoké skály, jejíž úpatí se nořilo do vln tohoto podzemního moře, se tyčila kaple zasvěcená svatému Jiljí.
Když podzemní městečko ozařovaly mohutné blesky elektrického světla, upevněné na pilířích klenby a oblucích postranních chodeb, byl na ně zvláštní fantastický pohled, který plně potvrzoval zmíněná doporučení v cestovních příručkách Joanna a Murraye. Návštěvníků bylo stále dost.
Není tedy divu, že obyvatelé Uhelného města byli na svůj nový domov patřičně hrdí a podle příkladu Simona Forda, který odtud téměř ani nevycházel, jej také opouštěli jenom zřídka. Starý naddůlní tvrdil, že „tam nahoře“ pořád jenom prší, a když si vzpomeneme na drsné podnebí Spojeného království, dáme mu jistě za pravdu. Rodinám v Nové Aberfoyli se dařilo skvěle. Během tří let dosáhly takového blahobytu, o jakém by se jim nahoře na zemi mohlo jenom zdát. Mnoho z dětí narozených v dole po zahájení těžby, se na venkovský vzduch ještě ani nedostalo.
Jack Ryan se tomu smával a říkal:
„Jen se podívejte, maminky je odstavily už před půldruhým rokem, a stejně ještě nespatřily světlo světa.“
Je třeba také poznamenat, že Jack Ryan byl jedním z prvních, kdo sem na inženýrovu výzvu přišli. Ten veselý mládenec považoval za svou svatou povinnost vrátit se ke svému dřívějšímu povolání a Melrosská farma s ním ztratila svého zpěváka a dudáka. To ovšem neznamená, že by Jack Ryan se zpěvem přestal. Právě naopak: zvučná ozvěna Nové Aberfoyle mu ani nestačila ze svých kamenných plic odpovídat.
Jack Ryan se usadil v domku Simona Forda. Nabídli mu tam světničku, kterou bodrý a dobrosrdečný mladík bez okolků přijal. Stará Magda ho měla pro jeho ryzí povahu a srdečný humor ráda jako vlastního a sdílela s ním také jeho názory na fantastické bytosti, které se podle pověstí v uhelně zjevují. Když spolu byli sami, vyprávěli si navzájem strašidelné historky, které by bez váhání mohly patřit do severského bájesloví.
Jack Ryan se v domku stal miláčkem všech. Byl to opravdu hodný člověk a vynikající dělník. Půl roku po zahájení prací byl jmenován dozorcem havířského oddílu.
„Největší zásluhu na tom máte vy, pane Forde,“ řekl několik dní po svém povýšení. „Našel jste pro nás nové ložisko, a i kdyby vás byl ten objev stál život, snad by ani nebyl draze zaplacen.“
„To je jisté, Jacku. Udělali jsme opravdu obchod,“ odpověděl starý naddůlní. „Však ani já, ani pan Starr nikdy nezapomeneme, že ti vděčíme za záchranu svého života.“
„Ale kdepak!“ namítl Jack Ryan. „To byl váš syn Harry, ten měl dobrý nápad přijmout moje pozvání na irvinskou slavnost…“
„A pak tam nepřijít, že?“ skočil mu Harry do řeči a stiskl kamarádovi ruku. „Ne, Jacku, jenom tobě a nikomu jinému musíme poděkovat, že nás v dole našli živé. Sotva ses uzdravil ze svých zranění, neztrácel jsi ani minutu.“
„Ale to tak není!“ odporoval tvrdohlavě. „Nedovolím, aby se tu povídalo něco, co není pravda. Spěchal jsem, abych se dozvěděl, co je s tebou, Harry, ale to je všechno. Ale aby se každému dostalo, co mu patří, musím připomenout, že nebýt toho zatroleného skřítka…“
„Aha! Tak takhle to tedy je!“ vykřikl Simon Ford. „Skřítek!“
„Skřítek, nebo šotek, nebo syn víly,“ horlil Jack Ryan, „nebo možná vnuk ohnivé žínky, nebo urisk, nebo co chcete! Prostě je jisté, že bez něj bychom se nikdy do štoly, odkud jste nemohli ven, nedostali.“
„No dobrá, Jacku,“ souhlasil Harry, „jenom musíme zjistit, jestli je to tak nadpřirozená bytost, jak si myslíš.“

„Nadpřirozená!“ trval na svém Jack Ryan. „Je stejně nadpřirozená jako bludička, běžící se světlem v ruce, kterou bys rád chytil a která by ti stále unikala jako sylfida (povětrný duch) a pak zmizela jako stín. Neměj strach, Harry, však ho jednou zase uvidíme.“
„Bludička sem, bludička tam,“ prohlásil Simon Ford, „budeme se snažit jí vypátrat a ty nám při tom musíš pomoct.“
„To by se vám nemuselo vyplatit, pane Forde,“ odpověděl Jack Ryan.
„Dobrá, Jacku, uvidíme…“
Můžeme si snadno domyslet, že všichni členové rodiny Fordovy se velmi rychle seznámili s celou Novou Aberfoylí. Zejména Harry poznával její nejskrytější místa a brzy došel tak daleko, že mohl určit, který bod zemského povrchu odpovídá tomu kterému bodu v dole. Věděl, že nad jedním ložiskem se nachází Clydský záliv a nad jiným zase leží Lomondské nebo Katrinské jezero a tyto pilíře že podpírají Grampianské hory, tyčící se nad nimi, na této klenbě spočívá Dumbarton, nad oním rozlehlým rybníkem jezdí ballochaská dráha, tady končí pobřeží a začíná moře, jehož burácení bylo za velkých jarních a podzimních bouří zřetelně slyšet. Harry by byl v těch podzemních katakombách vynikajícím průvodcem a to, co jiní dovedou na zasněžených vrcholech Alp za denního světla, by on dokázal v uhelném dole za naprosté tmy veden svým neobvykle vyvinutým pudem.
A jak svou Novou Aberfoyli miloval! Jak často procházel s kahanem na klobouku jejími nejtajnějšími kouty. Na člunu, který dovedl obratně řídit, projížděl rybníky a také lovil, protože do jeskyně se často zatoulali divocí ptáci - sluky, kachny, kulíci - živící se rybami, kterými se to v temných vodách jen hemžilo. Zdálo se, jako kdyby Harryho oči byly pro ty temné prostory jako stvořené, stejně jako oči námořníka pro vzdálené obzory.
K takovým toulkám Harryho ponoukala nezkrotná touha dopátrat se té tajemné bytosti, jíž - po pravdě řečeno, spíše než komukoli jinému - děkoval za záchranu on i jeho blízcí. Podaří se mu to? Určitě ano, pokud mohl věřit svým předtuchám, ale asi sotva, když soudil podle nezdaru svého dosavadního pátrání.
Podobné útoky na rodinu starého naddůlního jako před objevením Nové Aberfoyle se již neopakovaly.
Tak to tedy vypadalo v té zvláštní podzemní říši.
Nesmíme si však myslet, že i v době, kdy Uhelné město bylo na samém počátku
své historie, byla v tomto podzemním světě nouze o zábavu a že život tam byl jednotvárný.
Právě naopak. Lidé žijící v poměrném blahobytu, se stejnými zájmy a zálibami, tvořili jakousi velkou rodinu. Vzájemně se znali a stýkali se spolu a vlastně ani neměli potřebu chodit za zábavou na povrch.
Ostatně každou neděli se konaly procházky po uhelně nebo výlety na jezera a rybníky, což bylo samo o sobě příjemným zpestřením.
Na březích Malkolmského jezera také často zněly dudy a Skotové se sbíhali, aby si poslechli svůj národní nástroj a zatančili si. Při takové příležitosti se Jack Ryan oblékl do půvabného kroje skotských horalů a byl králem slavnosti.
Výsledkem toho všeho bylo to, jak říkal Simon Ford, že Uhelné město mohlo směle soupeřit s hlavním městem, které v zimě bylo vystaveno mrazu a v létě zase horku a vůbec všem slotám a nepřízním počasí a kterému se kvůli jeho ovzduší zamořenému kouřem továrních komínů právem přezdívalo „Věčně začouzené město“.

XIV. Visel na vlásku

Rodina Fordova žila spokojeně, protože se jí podařilo splnit své největší přání. A přesto si nebylo možné nevšimnout, že Harry, od přírody uzavřené povahy, byl stále nějak „bez nálady“, jak říkávala Magda, a ani Jacku Ryanovi s jeho přímo nakažlivým humorem se nepodařilo ho „do nálady“ dostat.
Jedné červencové neděle se oba přátelé procházeli na břehu Malkolmského jezera. Uhelné město odpočívalo. Venku byla bouřka a po prudkém lijáku ze země stoupalo vlhko a těžko se dýchalo.
V Uhelném městě však byl naprostý klid a příjemně teplo, žádný déšť a vítr. O zuřivém zápase živlů venku tam nebylo ani potuchy. Nebylo tedy divu, že sem zavítala spousta návštěvníků ze Stirlingu a okolí, aby se v uhelném dole trochu ohřáli. Elektrická světla zářila tak, že britské slunce, toho dne zamlžené více, než by se na neděli slušelo, mohlo jenom závidět.
Jack Ryan Harryho několikrát upozorňoval na hlučný shon panující kolem, ale ten jeho slovům nevěnoval pozornost.
„Podívej se přece, Harry,“ naléhal na něj, „jak se tlačí, aby nás viděli. Pojď, zažeň už konečně ty svoje chmury a přivítej jaksepatří naše hosty. Jinak si ti pozemšťané budou myslet, že jim závidíme.“
„Nech mě, Jacku,“ odpověděl Harry, „Ty máš dobré nálady za dva, to stačí.“
„Ať mě starý Nick vezme,“ rozčiloval se Jack Ryan, „jestli se tou tvou prožluklou melancholií ještě nenakazím! Oči se mi kalí, rty se svírají, smát se mi nechce a při zpěvu ztrácím paměť. Poslyš, Harry, co je ti?“
„Vždyť to dobře víš.“
„Pořád totéž?“
„Pořád.“
„Harry, Harry,“ řekl Jack Ryan a pokrčil rameny, „kdybys všechno přičetl na vrub skřítkům v dole jako já, měl bys dávno klid.“
„Dobře víš, Jacku, že skřítkové nestraší jinde než v tvé hlavě a že od té doby, co se začalo těžit, se žádný z nich v Nové Aherfoyli ani neukázal.“
„No dobrá. Skřítkové se sice neukazují, ale ti, na které bys rád všechny ty neobvyklé události svedl, se tu, myslím, ukazují ještě méně.“
„Však já je najdu, Jacku!“
„Ale Harry! Duchové Nové Aherfoyle se přece nedají jen tak snadno polapit.“
„Já je najdu, ty rádoby duchy!“ opakoval zatvrzele Harry.

„Ty je chceš potrestat?“
„Potrestat i odměnit, Jacku. Jedna ruka nás sice v této štole uvěznila, ale jiná nám přišla na pomoc. Na to nezapomínám.“
„Ale Harry,“ namítl Jack Ryan, „víš jistě, že ty dvě ruce nepatří k jednomu a témuž tělu?“
„Proč myslíš, Jacku? Jak tě to napadlo?“
„Takové bytosti, které žijí v propastech…, Harry…, jsou jiné než my.“
„Jsou úplně stejné jako my.“
„Ba ne, Harry… věř mi, že ne… není přece možné, aby se sem dostal nějaký šílenec a…“
„Šílenec!“ skočil mu do řeči Harry. „Že by blázen jednal tak důsledně? Ten zločinec, který se nám od zničení žebříků v Yarowské šachtě tolik naubližoval, že by byl blázen?“
„Ale už to nedělá, Harry. Celé tři roky se už nic zlého nestalo ani tobě, ani tvé rodině.“
„Na tom nezáleží, Jacku,“ odpověděl Harry. „Moje tušení mi říká, že ta nepřátelská bytost, ať je to kdokoli, se svého úmyslu nevzdala. Sám nevím, proč si to myslím. Ale je to i v zájmu našeho nového podniku, abych se dozvěděl, kdo to je a odkud přišel.“
„V zájmu našeho nového podniku?“ divil se Jack Ryan.
„Ano, Jacku,“ odpověděl Harry. „Třeba se pletu, ale v celém jeho jednání vidím,
že mu jde o pravý opak toho, o co nám. Často jsem o tom přemýšlel a myslím, že je to tak. Jen si vzpomeň na ty na sebe logicky navazující nevysvětlitelné příhody. Už ten anonymní dopis, úplný opak otcova dopisu, dokazuje, že někdo znal naše plány a chtěl je zmařit. Pan Starr k nám přijel na návštěvu Dochartova dolu a jen jsem ho tam dovedl, hned po nás někdo hodil obrovský kámen a pak zničil žebříky v Yarowské šachtě, takže přerušil jakékoli spojení. Pokus, který měl potvrdit existenci nového ložiska, najednou nešlo provést, protože trhliny v břidlici někdo ucpal. Ale zjistili jsme to a ložisko našli. Když jsme se vraceli zpátky, najednou se rozvířil vzduch a rozbil se nám kahan. Všude kolem nás byla naprostá tma. Podařilo se nám projít chodbou…, ale žádný východ tam už nebyl. Byl zatarasený a my jsme nemohli ven. - Tak co, Jacku, nevidíš v tom všem zlý úmysl? Samozřejmě! V dole se musela skrývat nějaká neznámá bytost, a vůbec ne nadpřirozená, jak ty si stále myslíš. Z pro mě nepochopitelných důvodů se snažila nám zabránit v odchodu. Byl tam!… A něco mi říká, že je tam pořád a kdo ví, jestli se nechystá zasadit nám další ránu. Buď si jistý, Jacku, že ho vypátrám, i kdyby mě to mělo stát život!“
Harry si byl tak jistý, že jeho přítel začalo svém mínění pochybovat.
Jack Ryan tušil, že Harry má pravdu - alespoň pokud jde o minulost. Ať už byla příčina těch neobvyklých událostí přirozená nebo nadpřirozená, o tom, co se stalo, se nedalo pochybovat.
Veselý mládenec však nehodlal od svého stanoviska jen tak upustit, ale pochopil, že Harry nikdy nepřipustí, že by jejich protivníkem mohl být nějaký duch a vyrukoval s příhodou, které nikdo nemohl podsouvat nepřátelské úmysly vůči Fordově rodině.
„V něčem ti, Harry, musím dát za pravdu,“ řekl, „ale nemůžeš popřít, že nějaký dobrý duch vám zachránil život, když vám nosil vodu a chléb.“
„Jacku,“ přerušil ho Harry, „ten pomocník, z kterého bys tak rád udělal nadpřirozenou bytost, je z masa a kostí stejně jako ten zločinec a já je najdu oba dva, i kdyby byli na dně nejhlubší propasti v dole.“
„A máš nějakou stopu, které by ses mohl při svém pátrání chytit?“ ptal se Jack Ryan.
„Myslím, že mám,“ odpověděl Harry. „Dobře mě poslouchej. V západní části Nové Aberfoyle, ležící pod Lomondským jezerem, pět mil odtud vede kolmo dolů do nitra země přírodní šachta. Před týdnem jsem chtěl změřit, jak je hluboká, a když jsem se nad ni naklonil a spouštěl dolů olovnici, cítil jsem, že vzduch uvnitř se prudce pohnul, jako máváním obrovských perutí.“
„Nějaký pták nejspíš zabloudil do spodních štol dolu,“ poznamenal Jack.
„To není všechno Jacku,“ pokračoval Harry. „Ten den jsem se k šachtě ještě jednou vrátil a zaslechl jsem jakési sténání…“
„Sténání?“ divil se Jack. „Asi ses přeslechl, Harry. Někde asi zafoukal vítr… leda snad možná nějaký skřítek…“
„Zítra se dozvím, jak to je, Jacku,“ vyhrkl Harry.
„Zítra?“ opakoval Jack a udiveně zíral na svého přítele.
„Ano, zítra se do té propasti spustím.“
„Harry, nepokoušej Boha!“
„Ne, Jacku, vyprosím si jeho pomoc. Zítra se ještě s několika dalšími půjdeme k té šachtě podívat. Já se přivážu na dlouhý provaz, a vy mě na něm spustíte dolů a na smluvené znamení mě zase vytáhnete. Můžu s tebou počítat, Jacku?“
„Harry,“ vrtěl hlavou Jack Ryan, „udělám to, když chceš, ale znovu ti opakuji, že neděláš dobře.“
„Je lepší, když člověk někdy něco neudělá dobře, než aby si vyčítal, že nedělal nic, když měl,“ prohlásil Harry rozhodně.
„Tak tedy zítra v šest hodin ráno a nikomu ani slovo. Sbohem, Jacku.“
Harry odešel, protože nechtěl už dál protahovat rozhovor, při kterém by se ho Jack Ryan určitě snažil od jeho plánů odradit, a šel domů.
Jackovy obavy však nebyly nikterak přehnané. Jestliže Harryho ohrožoval osobní nepřítel, skrývající se na dně šachty, kde ho chtěl mladý havíř vypátrat, znamenalo to pro něj vystavit se nebezpečí. Bylo však vůbec pravděpodobné, že se věci mají právě tak, a ne jinak?
„A kromě toho,“ říkal si Jack Ryan v duchu, „proč se trápit vysvětlováním tolika záhadných okolností, když se dají hravě připsat na vrub nadpřirozeným duchům?“
V každém případě se Harry, Jack Ryan a tři havíři z jeho oddílu sešli druhý den ráno u ústí podezřelé šachty.

Harry se ani starému naddůlnímu ani Jamesi Starrovi o svém úmyslu slovem nezmínil a také Jack Ryan o tom dovedl mlčet. Ostatní havíři, když je viděli obcházet kolem, se domnívali, že se jedná pouze o vertikální průzkum ložiska.
S sebou vzali provaz dlouhý dvě stě stop, ne sice příliš silný, ale velmi pevný. Protože Harry nemohl při sestupu ani při výstupu používat ruce a nohy, musel být provaz dost silný, aby ho unesl. Jeho přátelé měli za úkol ho spustit dolů a zase vytáhnout nahoru. Smluveným znamením bylo zatahání za provaz.
Šachta byla hodně široká. Při ústí měla průměr dvanáct stop. Napříč přes ní položili trám jako most, takže provaz, který se z něj odvíjel, zůstával stále uprostřed šachty. Takové opatření bylo nutné proto, aby Harry při sestupu nenarážel na boční stěny.
Harry byl připraven.
„Trváš na tom, že tu propast musíš prozkoumat?“ zeptal se ho Jack Ryan. „Ano, Jacku,“ odpověděl Harry.
Provaz uvázali Harrymu kolem beder a v podpaží, aby se při spouštění nepřevážil. Obě ruce mu zůstaly volné. U pasu mu visel bezpečný kahan a na boku široký skotský nůž v koženém pouzdře.
Harry přešel doprostřed trámu s navinutým provazem.
Kamarádi ho začali spouštět a on pozvolna klesal do šachty. Protože se s provazem mírně otáčel, dopadalo světlo jeho kahanu střídavě kolem dokola na stěny šachty, takže si je Harry mohl dobře prohlédnout.
Stěny byly tvořené břidlicí. Byly tak hladké, že nebylo možné se o ně nikde zachytit.
Harry sestupoval pozvolna, jak předpokládal, rychlostí asi jednu stopu za vteřinu. Měl tedy čas všechno si dobře prohlédnout a na všechno se připravit.
Sestup probíhal nerušeně asi dvě minuty, přibližně do hloubky stodvaceti stop. Ve stěnách mírně se nálevkovitě zužující šachty, nebyl nikde žádný otvor, ale Harry cítil, že odspodu vane chladnější vzduch. Z toho usoudil, že spodní část šachty je nějakým průduchem spojená s některým z dolních pater uhelného dolu.
Provaz stále klesal. Kolem dokola byla černá tma a mrtvé ticho. Pokud měla v této hluboké tajemné propasti svůj příbytek nějaká živá bytost, buď tam zrovna nebyla, nebo se neprozradila ani sebemenším pohybem.
Čím hlouběji Harry sestupoval, tím byl ostražitější. Vytáhl nůž a držel ho v pravé ruce, připravený k ráně.
V hloubce sto osmdesáti stop Harry ucítil, že je na dně, protože provaz povolil a už se dál nerozvinoval.
Harry si oddechl. Jeho první obava, aby nad ním při sestupu někdo nepřeřízl provaz, se naštěstí nesplnila. Ostatně ani ve stěnách nezahlédl žádnou skulinu, kde by se někdo mohl schovat.
Odvázal si kahan od pasu a postavil ho na zem. Jeho očekávání ho nezklamalo. Po straně se otevírala úzká chodbička, vedoucí patrně do některého ze spodních pater dolu. Aby se do ní mohl dostat, musel se sehnout a lézt po čtyřech.
Harry se chtěl dozvědět, kudy se chodba táhne a kam ústí. Lehl si tedy na zem a začal se plazit. Téměř vzápětí však narazil na překážku. Zdálo se mu, že tou překážkou je ležící lidské tělo.
Hrozně se lekl a ucouvl, ale za okamžik se vrátil.
Smysly ho neklamaly. V cestě mu opravdu leželo lidské tělo. Pohmatem zjistil, že má ruce studené jako led, ale není ještě úplně vychladlé.
Během několika okamžiků ho vzal do náručí a spěchal s ním na dno šachty a posvítil si na ně kahanem.
„Dítě!“ vykřikl Harry.
Dítě, nalezené na dně propasti, ještě dýchalo, ale jeho dech byl velmi slabý, jako kdyby mu už docházel. Byl opravdu nejvyšší čas dopravit to ubohé stvoření na povrch. Odtud ho Harry vezme do domku, kde už se o něj Magda postará.
Harry na všechno ostatní zapomněl. Přivázal si k pasu provaz, připjal si i kahan a levicí si přitiskl dítě k hrudi, takže mu pravá ruka zůstala volná pro nůž. Dal smluvené znamení k vytažení provazu.
Provaz se napnul a Harry začal plynule stoupat.
Harry se kolem sebe rozhlížel ještě mnohem pozorněji. Nebezpečí, pokud nějaké existovalo, nehrozilo už pouze jemu samotnému. Zpočátku se během stoupání nic zvláštního nedělo, ale pak Harry z hlubin šachty zaslechl jakési mocné údery rozrážející vzduch. Podíval se pod sebe a v příšeří rozpoznal, že se k němu cosi blíží. Pak to o něj zavadilo.
Byl to obrovský neznámý pták, který na mohutných perutích stoupal vzhůru. Obludný opeřenec se zastavil v letu, chvíli se vznášel a pak na Harryho vztekle zaútočil.
Ten se ranám, které mu zvíře zasazovalo svým mohutným zobákem, mohl bránit jenom pravou rukou.
Bránil se tedy, jak mohl, a chránil především dítě. Ale zdálo se, že útoky ptáka nejsou namířené proti dítěti, nýbrž jenom proti němu. Nedokázal ho však zasáhnout smrtelně, protože mu v tom bránilo otáčení provazu.
Zápas pokračoval. Harry křičel z plných plic a doufal, že ho kamarádi nahoře uslyší.
To se také stalo, protože provaz začal stoupat rychleji.
Zbývalo ještě asi osmdesát stop. Pták na Harryho zaútočil s ještě větší zuřivostí, a ten ho nožem zranil na křídle. Pták vyrazil chraplavý skřek a zmizel v hlubinách šachty.
Bohužel se však stalo, že Harry, jak mával nožem proti ptákovi, nařízl provaz a jeden jeho pramen se přetrhl.
Harrymu se hrůzou ježily vlasy na hlavě.
Provaz se pomalu rozplétal - sto stop nade dnem propasti!
Harrymu se vydral z hrdla zoufalý výkřik.
Na provaze, který musel nést dvojnásobnou zátěž, povolil druhý pramen.
Harry upustil nůž a s nadlidským úsilím se mu podařilo chytit se provazu pravou rukou nad poškozeným místem, právě v okamžiku, když už se zdálo, že se provaz musí přetrhnout. A přestože měl obrovskou sílu, cítil, že provaz mu pomalu vyklouzává z prstů.
Mohl by se sice provazu chytit oběma rukama, ale musel by obětovat dítě, které držel levou rukou… Na to nechtěl ani pomyslet.
Mezitím Jack Ryan s přáteli, popoháněni Harryho křikem, vytahovali provaz čím dál tím rychleji.

Harry už ani nedoufal, že provaz vydrží, než se dostane k hornímu okraji šachty. Obličej mu zbrunátněl. Na okamžik zavřel oči a čekal, že se zřítí do propasti… a pak je znovu otevřel…
V posledním okamžiku, když provaz, který svíral na samém konci, už už pouštěl, ho zachytili a položili i s dítětem na zem.
Dostavila se přirozená reakce - Harry omdlel a klesl přátelům do náruče.
XV. Nella v domku

Za dvě hodiny se Harry, který se dlouho nemohl vzpamatovat, vrátil s naprosto vysíleným dítětem za vydatné pomoci Jacka Ryana a jeho přátel zase zpátky do domku.
Tam starému naddůlnímu vyprávěli, co se přihodilo, a Magda se mezitím postarala o to nebohé stvoření, které její syn zachránil.
Harry si myslel, že z propasti vynesl dítě… Byla to však asi patnáctiletá, nejvýš šestnáctiletá dívka. Měla plachý pohled, plný údivu, vyhublý obličej, nesoucí zjevné stopy strádání, zažloutlou pleť, která se nikdy nedostala na denní světlo a drobnou postavu. To všechno vyvolávalo zvláštní a současně půvabný dojem. Jack Ryan ji nikoliv neprávem přirovnal k horskému skřítku. Bylo to asi v důsledku zvláštních okolností i neobvyklého prostředí, v němž dívka zřejmě až dosud žila, že působila dojmem poněkud nadpřirozené bytosti. Výraz její tváře byl naprosto odcizený a oči, které asi dost dobře nesnášely světlo lamp, zmateně bloudily kolem, jako by pro ni všechno bylo nové a neznámé.
První oslovila tu zvláštní bytost, uloženou ve své posteli, která jako by se pomalu probírala z hlubokého spánku, stará Skotka.
„Jak se jmenuješ?“ zeptala se jí.
„Nella,“ odpověděla dívka.
„Nello,“ pokračovala Magda, „chybí ti něco?“
„Mám hlad,“ odpověděla Nella. „Nejedla jsem už… už…“
Z těch několika slov, které Nella řekla, bylo zřejmé, že není zvyklá mluvit.
Mluvila starogalským nářečím, které často používal i Simon Ford a jeho rodina.
Magda jí rychle přinesla něco k jídlu, protože Nella umírala hlady. Jak dlouho byla na dně té šachty, těžko říct.
„Kolik dní jsi byla tam dole?“ ptala se jí Magda.
Nella neodpověděla. Zdálo se, že nechápe, na co se jí ptá. „Kolik dní?.. opakovala Magda.
„Dní?…“ opáčila Nella a bylo vidět, že to slovo jí nedává žádný smysl. Pak zavrtěla hlavou jako člověk, který neví, co po něm chceme.
Magda vzala Nellu za ruku a hladila ji, aby jí uklidnila.
„Kolik je ti let, děvenko?“ zeptala se jí potom a přívětivě se na ni podívala.
Nella zase nechápavě zavrtěla hlavou.
„Myslím, jak jsi stará,“ vysvětlovala Magda.
Ani význam tohoto slova zřejmě nechápala o nic lépe než význam slova „den“. Simon Ford, Harry, Jack Ryan i ostatní se na ni dívali se soucitem i sympatií.
Ubohé děvče, oblečené do chatrné suknice z hrubé látky je dojímalo.
Zvláště Harryho neodolatelně přitahoval Nellin neobvyklý zjev.
Šel k ní, vzal její ruku do své jako předtím Magda a upřeně se jí podíval do očí, až se na jí rtech objevil lehký úsměv.
„Nello,… tam dole… v uhelně… byla jsi tam sama?“ zeptal se jí.
„Sama! Sama!“ vykřikla dívka a posadila se.
V jejích očích se zračila hrůza. Ačkoli předtím zjemněly pohledem mladého muže, teď se jim vrátil jejich dřívější divoký výraz.
„Sama! Sama!“ opakovala. Klesla zpátky do Magdiny postele, jako by ji najednou opustily síly.
„Chudák dítě. Je ještě moc slabá, aby si s námi mohla povídat,“ řekla Magda a znovu dívku uložila. „Pár hodin spánku a trocha dobrého jídla ji brzy posílí. Pojď Simone, i ty Harry a přátelé, necháme ji v klidu spát.“
Nechali tedy Nenu samotnou a ta vzápětí tvrdě usnula.
Tato událost způsobila velký rozruch nejen přímo v dole, ale i ve Stirlingském hrabství a nakonec i v celém Spojeném království. O zvláštní bytosti z dolu se vyprávěly celé pověsti. Kdyby se dívka našla přímo v břidličné skále jako předpotopní živočichové, které z jejich zajetí vysvobozuje havířský špičák, nemohlo by to vyvolat větší zájem.
Nella byla velmi populární, o čemž však sama neměla ani tušení, a pověrčiví lidé s ní získali nový námět pro své báchorky. Pevně věřili, že Nella je duch Nové Aberfoyle. Když se o tom Jack Ryan zmínil před svým přítelem Harrym, ten odpověděl:
„Nechme toho, Jacku. V každém případě je to dobrý duch - právě ten, který nám přišel na pomoc a který nám nosil chleba a vodu, když jsme byli zavření v dole. Nemohl to být nikdo jiný. A jestli ten zlý duch zůstal v uhelně, určitě ho jednou najdeme také.
O tom, co se stalo v dole, byl samozřejmě okamžitě informován také inženýr James Starr.
Když druhý den po svém příchodu do domku načerpala dívka dost sil, podrobně se jí na všechno vyptával. Zjistil, že nezná spoustu věcí z běžného života. Na první pohled bylo vidět, že je bystrá, ale chyběly jí základní pojmy - především pojem času. Nebyla zvyklá dělit čas na dny nebo hodiny, dokonce ani samotná ta slova jí vůbec nic neříkala. Její oči, zvyklé na noční tmu, těžko snášely záři elektrických světel. Ve tmě viděla neobyčejně dobře a její neobvykle rozšířené zřítelnice jí umožňovaly vidět i v té nečernější temnotě. Také se ukázalo, že její mozek se ještě nikdy nesetkal s dojmy z vnějšího světa a že před jejíma očima se nikdy neklenul jiný obzor než obzor uhelného dolu. Podle jejího názoru také neexistovali jiní lidé než ti v jeskyni. Vědělo vůbec to ubohé děvče, že existují hvězdy a slunce,

města, kraje a vesmír, kterým krouží nesčíslné světy? O tom museli pochybovat až do chvíle, kdy některá, zatím ještě neznámá slova, vytvoří v její duši odpovídající představy.
Pokud jde o to, zda Nella žila v hlubinách Nové Aherfoyle sama, James Starr se už téměř vzdával naděje, že by se to od ní dozvěděl, protože sebemenší zmínka o tom v ní vyvolávala hrůzu. Nella na ni buď nechtěla, nebo nemohla odpovědět, ale zcela nepochybně skrývala nějaké tajemství.
„Chceš zůstat u nás? Nebo se chceš vrátit tam, kde jsi byla?“ zeptal se jí James Starr.
Na první otázku dívka odpověděla: „Ano!“ a na druhou reagovala jenom vyděšeným výkřikem.
Vzhledem k jejímu zatvrzelému mlčení se James Starr ani Simon a Harry Fordové nemohli při vzpomínce na nevysvětlitelné příhody, provázející objevení nového uhelného ložiska, ubránit velkým obavám. Přestože se už tři roky nic zvláštního nestalo, byli neustále připraveni na nový útok neviditelného nepřítele. Umínili si, že tajemnou šachtu podrobně prozkoumají. Náležitě se vyzbrojili a s početným doprovodem se vydali na cestu. Nenarazili však ani na sebemenší náznak něčeho podezřelého. Šachta, vyhloubená v uhelném ložisku, navazovala na dolní patra jeskyně.
James Starr, Simon a Harry spolu často o té věci mluvili. Nella by jim asi mohla říct, jestli se někde skrývá nějaký zločinec nebo snad skupina a chystá nějaké úklady, ale mlčela. Každá narážka na minulost u ní však vyvolávala prudké záchvaty a opravdu nebylo dobré na ni naléhat. Časem své tajemství snad prozradí sama.
Za dva týdny po svém příchodu do domku již Nella staré Magdě pilně pomáhala. Zřejmě pokládala za naprosto přirozené, že domek, kde se jí dostalo tak laskavého přijetí, už nikdy neopustí, a snad jí ani nenapadlo, že by někdy mohla žít jinde. Rodina Fordova jí úplně stačila a je třeba ke cti těch hodných lidí poznamenat, že se k ní od jejího příchodu chovali jako k vlastní.
Nella byla opravdu rozkošná a ve svém novém domově zkrásněla. Byly to patrně první šťastné dny jejího života. Srdce měla plné vděčnosti k těm, kterým za ně děkovala. Od prvního okamžiku se Magda Nelly ujala s láskou skutečně mateřskou a starý naddůlní do ní byl hned celý blázen. A vůbec všichni ji milovali. Přítel Jack Ryan jenom litoval, že ji nezachránil sám. Často Fordovy navštěvoval a zpíval a Nelle, která zpěv ještě nikdy neslyšela, se to moc líbilo. Bylo však vidět, že mladá dívka raději než Jackův zpěv poslouchá vážnější hovory Harryho, který ji postupně naučil všechno, co z věcí vnějšího světa neznala.
Od té doby, co Nella nabyla přirozené lidské podoby, si Jack Ryan musel přiznat, že jeho víra ve skřítky začíná ochabovat, a po dvou měsících jeho pověrčivost utrpěla znovu.
Harrymu se totiž podařil naprosto nečekaný objev, který do jisté míry vysvětlovat přítomnost „ohnivých žínek“ ve zříceninách Dundonaldského hradu u Irvinu.
Několik dní prolézal nejvzdálenější kouty toho podzemního bludiště a prozkoumával celou jižní část uhelny. Jednoho dne se s velkou námahou vydrápal úzkou chodbou ve velmi vzdálené okrajové části, vedoucí vzhůru uhelným ložiskem.
Najednou se ke svému velkému překvapení ocitl na čerstvém vzduchu. Chodba totiž končila ve zříceninách Dundonaldského hradu. Takže přece jen existovalo spojení mezi Novou Aberfoylí a pahorkem, na jehož vrcholu se tyčil starý hrad.
Zvenku se ústí chodby nedalo najít, protože ho zakrývalo kamení a houština. To byl důvod, proč se ho tehdy vyšetřující úředníci nemohli dopátrat.
Za několik dní si tuto zajímavost uhelného ložiska přišel prohlédnout i James Starr.
„Tak teď už můžeme ty pověrčivé havíře přesvědčit! Sbohem šotkové, skřítkové a ohnivé ženy!“
„Nemyslím, pane Starre,“ namítl Harry, „že se máme z čeho radovat. Ti, co tu jsou místo nich, také nestojí za nic, jestli nejsou ještě horší.“
„Asi máš pravdu,“ souhlasil inženýr. „Co se dá dělat. Ti neznámí ničemové skrývající se v dole vycházejí ven s největší pravděpodobností touto chodbou. Určitě oni přilákali pochodněmi za bouřky k pobřeží „Motalu“ a jako staří pobřežní piráti by určitě vykradli její trosky, kdyby tam včas nedorazil Jack Ryan se svými přáteli. Teď už je tedy všechno jasné. Tady je vchod do doupěte! Jsou tam ale stále jeho obyvatelé?“
„Ano, protože Nella se celá třese, sotva o tom padne slovo,“ odpověděl Harry jistě. „Určitě tam jsou, když o tom nechce mluvit nebo se bojí.“
Harry měl zřejmě pravdu. Kdyby tajemní obyvatelé z uhelného dolu už odešli, nebo byli mrtví, jaký jiný důvod by ke svému mlčení mohla dívka mít?
James Starr byl pevně odhodlán přijít tomu tajemství na kloub za každou cenu. Tušil, že na tom může záviset budoucnost celého podniku. Znovu tedy učinil přísná opatření a záležitost oznámil úřadům. Několik policistů tajně hlídalo zříceninu Dundonaldského hradu. Dokonce sám Harry se několik nocí ukrýval v houští na pahorku. Marně. Nic nevypátrali. V otvoru se nikdo neobjevil.
Brzy převládl názor, že zločinci Novou Aberfoyli už přece jen opustili v domnění, že Nella zahynula na dně propasti, kde ji zanechali. Před zahájením těžby jim uhelna snad mohla poskytovat bezpečný úkryt, kde si mohli být jisti před prozrazením, ale od té doby se mnoho změnilo. Jejich doupě nemohlo zůstat dlouho utajené a nemohli tedy doufat, že se v budoucnosti nebudou mít čeho obávat.
James Starr přesto nebyl tak docela klidný a také Harrymu se to nezdálo v pořádku.
„Nella je rozhodně do toho tajemství zapletená,“ opakoval často. „Kdyby se neměla čeho bát, proč by pořád ještě mlčela? Je tu s námi šťastná, to je jisté. Má nás všechny ráda a moji matku přímo zbožňuje. Když mlčí o své minulosti i o tom, co by nás mohlo do budoucna uklidnit, bude to asi tím, že ji tíží nějaké hrozné tajemství a její svědomí jí nedovolí ho odhalit. Možná si také myslí, že její mlčení, které si nedovedeme vysvětlit, je více v našem zájmu než v jejím.“
Takové úvahy vedly k dohodě vystříhat se v rozhovoru s ní všeho, co by jí mohlo připomenout její minulost.
Přesto se jednou Harrymu poštěstilo naznačit Nelle, za co jí podle svého mínění vděčí James Starr, jeho otec, matka i on

sám.
Byl svátek a pracovité ruce odpočívaly jak nahoře ve Stirlingském hrabství, tak v podzemní říši. Každý se šel trochu projít. Pod akustickými klenbami Nové Aberfoyle se ze všech stran ozýval zpěv.
Harry a Nella vyšli z domku a zvolna kráčeli po levém břehu Malkolmského jezera v místech, kam záře elektrických světel nedopadala tak ostře a světelné paprsky se rozmarně lámaly o hrany romantických skalních sloupů, podpírajících klenbu. Takový polostín Nelliným očím, které si jen stěží zvykaly na světlo, svědčil lépe.
Za hodinu se Harry se svou průvodkyní zastavil před kaplí svatého Jiljí, na jakési přírodní terase nad vlnami jezera.
„Tvoje oči si na světlo ještě nezvykly, Nello," řekl Harry, „a sluneční záři by určitě nevydržely."
„To asi ne, Harry, jestli je slunce takové, jak jsi mi vyprávěl."
„Nello," pokračoval Harry, „nedokážu ti pouhými slovy popsat jeho nádheru, ani krásy světa, který jsi ještě nikdy neviděla. Řekni mi ale - je vůbec možné, že ode dne, kdy ses narodila, jsi z hlubin dolu nikdy nevyšla na povrch?
„Nikdy, Harry," odpověděla Nella, „a nemyslím si ani, že by mě tam otec nebo matka, když jsem byla ještě malá, někdy vzali. Určitě bych měla na svět tam nahoře nějakou vzpomínku."
„To ti věřím," přitakal Harry. „V té době bylo hodně lidí, kteří nikdy z dolu nevyšli. Spojení s hořejškem bylo obtížné a znal jsem spoustu kluků i děvčat ve tvém věku, kteří o věcech na světě věděli ještě méně než ty. Teď se můžeme za několik minut dovézt dráhou velkým tunelem na povrch… Nemůžu se dočkat, Nello, až mi jednou řekneš: Pojď, Harry, moje oči si už zvykly - chci vidět slunce, chci vidět Boží svět."
„Myslím, Harry, že to bude už brzy," odpověděla. „Ráda se s tebou na ten krásný Boží svět půjdu podívat, ale…"
„Cos chtěla říct, Nello?" zeptal Harry se zájmem. „Je ti snad líto opustit temnou propast, kde jsi celý život žila a odkud jsem tě vynesl polomrtvou?"
„Ne, Harry," odpověděla Nella. „Chtěla jsem jen říct, že i tma může být krásná. Kdybys věděl, co všechno vidím v hluboké tmě. Kolik je tu mihotavých stínů, jejichž let bys rád sledoval. Někdy se zase před očima proplétají nádherné kruhy, ze kterých se ti ani nechce ven. Tam na dně dolu jsou černé skuliny, plné plachých světel. A pak zase slyšíš zvláštní šumot, který jako by vyprávěl. Věř mi, Harry, jenom ten, kdo tam žil, pochopí, co cítím. Sama pro to ani nemám slov."
„A nebála ses tam sama?"
„Harry," odpověděla dívka, „právě když jsem byla sama, jsem se nebála." Při těch slovech se Nellin hlas lehce zachvěl. Harry to však považoval za vhodný okamžik, aby se od ní něco dozvěděl.
„Ale v dlouhých chodbách často snadno ztratíš směr. Nebála ses, že zabloudíš?" „Vůbec ne, Harry. Dávno jsem znala všechny kouty nového dolu."
„A nikdy jsi z něj nevyšla?"
„Ano… někdy…" odpovídala dívka váhavě. „Několikrát jsem šla až do starého aberfoylského dolu."
„Takže jsi znala náš starý domek."
„Domek… ano… ale jeho obyvatele jsem viděla jenom tak z dálky."
„To byl můj otec, matka a já," odpověděl Harry. „Nemohli jsme se odhodlat odejít z našeho starého dolu."
„Snad by to pro vás bývalo tak lepší…" šeptala si dívka pro sebe.
„A proč, Nello? Vždyť právě proto, že jsme tam zůstali, se nám podařilo objevit nové ložisko. Ten objev měl přece velký význam pro mnoho dělníků, kteří díky své práci žijí lépe, i pro tebe, aby ses vrátila do života a našla lidi, kteří tě mají rádi?"
„Pro mě!" odpověděla živě Nella. „Ano, ať se stane, co se stane. Ale pro ostatní… kdo ví?"
„Co tím chceš říct?"
„Nic… nic… Ale tenkrát bylo nebezpečné chodit do nového dolu, moc nebezpečné. Víš, Harry, jednou sem několik odvážlivců přišlo, ale zašli daleko, moc daleko a zabloudili…"
„Zabloudili?" zeptal se Harry a upřeně se díval na Nellu.
„Ano, zabloudili…" opakovala Nella chvějícím se hlasem, „zhasl jim kahan… nemohli najít cestu zpátky."
„A pak tam zůstali celých osm dnů a málem zahynuli! A bez pomoci někoho, koho jim seslal sám Bůh, snad anděla, který jim tajně nosil něco k jídlu, bez toho záhadného průvodce, který k nim dovedl jejich osvoboditele, by z toho hrobu nikdy nevyšli!"
„Jak to všechno víš?" ptala se dívka.
„Protože ti lidé byli James Starr… můj otec… a já, Nello."
Nella zvedla hlavu, vzala ho za ruku a podívala se na něj tak vroucně, že její pohled cítil až srdci.
„Ty!" opakovala dívka.
„Ano!" přisvědčil Harry po krátké odmlce. „A ten, kdo nám zachránil život, jsi byla ty, Nello. To nemohl být nikdo jiný než ty."
Nella sklonila hlavu a neodpovídala. Harry ji ještě nikdy neviděl tak rozrušenou. „A ti, kdo tě zachránili," dodal dojatě, „ti už byli dávno zavázáni za svůj život, myslíš, že by na to mohli někdy zapomenout?"

XVI. Na visutém žebříku

Těžba v Nové Aberfoyli mezitím úspěšně pokračovala. Inženýr James Starr a Simon Ford, první objevitelé této bohaté uhelné sloje, měli z jejího výtěžku samozřejmě velký podíl. Harry se tak stal „dobrou partií", ale ani ve snu by ho nenapadlo opustit domek. Vystřídal svého otce ve funkci naddůlního a neúnavně bděl nad tímto podzemním světem. Jack Ryan byl hrdý na velké štěstí, které přítele potkalo, a ze srdce mu přál. I jemu se dařilo skvěle. Oba se často vídali, buď v domku, nebo při práci v dole. Jack Ryan brzy uhodl, co Harry k mladé dívce cítí, a protože se k tomu nepřiznal,

Jack Ryan se šelmovsky smál, když jeho kamarád podobné narážky odmítal vrtěním hlavy.
Nejvřelejším Jackovým přáním bylo doprovázet Nellu při její první návštěvě na povrchu. Chtěl vidět její údiv, její úžas v neznámém prostředí. Těšil se, že ho Harry vezme na ten výlet s sebou, ale kamarád s takovou nabídkou ještě nepřišel, a to ho trochu mrzelo.
Jednou Jack Ryan sestupoval větrací šachtou, spojující spodní patra uhelného dolu s povrchem země. Použil při tom jednoho z žebříků, po kterých lze bez námahy sestupovat i vystupovat, protože se v krátkých intervalech samočinně pohybují nahoru a dolů. Po dvaceti takových úsecích se dostal do hloubky asi sto padesáti stop, když se na úzké podlážce, kam právě dorazil, setkal s Harrym, který vystupoval nahoru, aby něco zařídil u „denních“ prací.
„To jsi ty?“ řekl Jack a ve světle elektrických lamp zářících v šachtě si kamaráda prohlížel.
„Ano, Jacku,“ odpověděl Harry. „Jsem rád, že tě vidím. Mám pro tebe návrh…“ „Nechci nic slyšet, dokud mi nepovíš, jak se má Nella,“ řekl Jack Ryan. „Nelle se daří dobře. Dokonce tak dobře, že za měsíc nebo šest neděl chci…“
„… se s ní oženit, Harry?“ „Nevíš, co mluvíš, Jacku.“ „To je sice možné, milý Harry, ale moc dobře vím, co udělám.“
„A co uděláš?“
„Ožením se s ní sám, když ty se k tomu nemáš!“ odpověděl Jack Ryan a rozesmál se. „Při svatém Mungovi! Mě se ta naše roztomilá Nella taky moc líbí. Mladé a dobrosrdečné stvoření, které ještě nikdy nevyšlo z dolu - to je správná žena pro havíře! Ona je sirotek, já jsem taky sirotek, takže jde jen o to, jestli ty, Harry, o tom opravdu neuvažuješ a jestli by ona tvého kamaráda chtěla.“
Harry se vážně podíval na Jacka. Nechal ho mluvit a neodpovídal.
„Snad nežárlíš kvůli tomu, co ti tady povídám, Harry?“ ptal se Jack Ryan poněkud vážnějším tónem.
„Vůbec ne, Jacku,“ odpověděl Harry klidně.
„A jestli Nellu za ženu sám nechceš, nemůžeš přece chtít, aby zůstala stará panna?“
„Nechci nic.“
Žebřík se právě pohnul. Přátelé se mohli rozejít každý svou cestou - jeden nahoru a druhý dolů. Ještě však zůstali spolu.
„Harry,“ řekl Jack, „myslíš, že jsem myslel vážně to, co jsem ti právě řekl ohledně Nelly?“
„Ne, Jacku,“ odpověděl Harry.
„Tak to právě teď udělám.“
„Ty a mluvit vážně.“
„Milý Harry,“ prohlásil Jack, „můžu ti jako svému příteli dát jednu dobrou radu?“
„Sem s ní, Jacku.“
„Tak poslouchej, ty miluješ Nellu celou svou duší a ona si to zaslouží. Tvůj otec Simon i tvoje matka ji mají rádi jako vlastní dceru. Nedalo by ti mnoho práce přesvědčit je, aby se stala jejich dcerou opravdu. - Proč si ji nevezmeš?“
„A ty víš, co si Nella myslí, Jacku,“ odpověděl Harry otázkou, „že přemýšlíš tak daleko dopředu?“
„To ví každé dítě, a ty sám to víš nejlíp. A právě proto nežárlíš ani na mě, ani na nikoho jiného. Podívej - žebřík právě pojede dolů a…“
„Počkej, Jacku,“ řekl Harry a zadržel svého přítele, který už spustil jednu nohu z podlážky, aby mohl nastoupit na pohyblivý žebřík.
„Nech toho!“ volal Jack a smál se. „Snad nechceš, aby mě to rozčtvrtilo?“
„Poslouchej, Jacku, mluvíme vážně!“ odpověděl Harry. „Nebo alespoň já mluvím vážně.“
„Poslouchám… ale jenom, dokud žebřík stojí, pak už ne.“
„Jacku,“ pokračoval Harry, „nemám proč tajit, že Nellu miluju a ze všeho nejvíc bych si přál, aby se stala mojí ženou.“
„Tak to je v pořádku.“
„Ale měl bych špatné svědomí, kdybych od ní chtěl slyšet takové vážné rozhodnutí na celý život při tom, jaká je dnes.“
„Co tím chceš říct, Harry?“
„Chci říct, Jacku, že Nella asi ještě nikdy nevyšla z dolu, kde se narodila. O venkovním světě neví nic, nezná jeho krásy. Musí se ještě hodně naučit, nejen očima, ale i srdcem.
Kdo ví, jak bude uvažovat, až bude mít duši plnou nových dojmů. Zatím v sobě ještě nemá nic pozemského, a myslím si, že bychom ji neměli k ničemu nutit, dokud se podle svého vlastního rozumu dobrovolně nerozhodne pro uhelnu. Chápeš mě, Jacku?“
„Snad ano… Hlavně chápu, že kvůli tobě nestihnu další žebřík.“
„Jacku,“ řekl Harry důrazně, „i kdyby se všechny ty stroje měly už nadobro zastavit a kdyby se podlážka pod námi měla propadnout, budeš mě poslouchat až do konce!“
„To je jiná, Harry. Takhle se se mnou musí mluvit! Takže než se s Nellou oženíš, pošleš ji do nějakého penzionátu ve „Starém Komíně“ (lidově název starého Edinburghu)?
„Ne, Jacku,“ odpověděl Harry. „Dívku, která se má stát mojí ženou, si dovedu vychovat sám.“
„Dobře děláš.“
„Ale chci,“ pokračoval Harry, „jak už jsem jednou řekl, aby se Nella dobře seznámila s venkovním světem. Představ si, Jacku, že bys miloval slepou dívku a někdo by ti řekl, že se do měsíce uzdraví. Nepočkal bys se svatbou?“
„To víš, že ano,“ odpověděl Jack Ryan.
„Takže, Harry, Nella je zatím slepá, a než si ji vezmu za ženu, rád bych, aby dobře věděla, že si ze všech chce vybrat právě mě a spokojit se s mými životními poměry. Rád bych, aby se její oči konečně otevřely dennímu světlu!“
„Výborně, Harry!“ volal Jack Ryan. „Teď už ti rozumím. A kdy bude ta operace?“
„Za měsíc,“ odpověděl Harry. „Nelliny oči si pomalu začínají zvykat na záři našich lamp, ale to je jenom příprava. Myslím, že za měsíc už by se mohla seznámit se zemí a jejími zázraky, s nebem a jeho nádherou! Zjistí, že příroda před

zrakem lidí rozestřela obzory vzdálenější než strop temného dolu a uvidí nekonečné hranice světa!“
Zatímco se Harry nechal unášet svými představami, Jack Ryan naskočil na žebřík, který se právě dal do pohybu.
„Hej, Jacku, kde jsi?“ volal Harry.
„Dole pod tebou,“ smál se vesele. „Ty se vznášíš v nekonečnu a já klesám do propasti.“
„Sbohem, Jacku,“ odpověděl Harry a chytil se žebříku stoupajícího vzhůru.
„Buď tak hodný a před nikým se nezmiňuj o tom, co jsem ti právě řekl.“
„Neřeknu to nikomu,“ volal Jack, „ale pod jednou podmínkou…“
„A to?“
„Že s vámi půjdu na Nellin první výlet na povrch.“
„Slibuju, Jacku,“ souhlasil Harry.
Dalším pohybem stroje se od sebe ještě více vzdálili a už se slyšeli jen slabě. Přesto Harry ještě zaslechl Jackovo volání:
„Co myslíš, že si Nella vybere, až spatří hvězdy, měsíc a slunce?“
„Nevím, Jacku.“
„Tebe, kamaráde. Jenom tebe a nikoho jiného!“
Hlas Jacka Ryana zanikl v posledním „Zdař Bůh!“
Od té doby věnoval Harry každou volnou chvilku Nelle. Učil ji číst a psát a dívka dělala velké pokroky. Zdálo se, že spoustu věcí „uhodla“ pouhým instinktem. Ještě nikdy nadání nad naprostou nevědomostí nezvítězilo tak rychle. Každý, kdo to viděl, žasl.
Simon s Magdou si každý den stále více uvědomovali, jak jim jejich schovanka přirostla k srdci. Už dávno uhodli, co Harry k Nelle cítí, a vůbec jim to nebylo proti mysli. Jenom její minulost jim stále dělala starosti.
Čtenáři si jistě pamatují, že starý naddůlní při první návštěvě inženýra Starra v jejich původním domku řekl:
„Proč by se můj syn ženil? Kterápak slečna tam seshora by chtěla mládence, který má svůj život strávit v hlubinách dolu?“
Neseslala mu tedy sama Prozřetelnost dívku, která jediná by mu mohla být životní družkou? Nebyla v tom milost Boží? Starý naddůlní se těšil, že k té svatbě dojde a že svatební den se stane pro celé Uhelné město slavností, na kterou havíři v Aberfoyle hned tak nezapomenou…, ale netušil, do jaké míry se jeho přání splní…
A byl tu ještě někdo, kdo si spojení Harryho a Nelly přál stejně vřele - inženýr James Starr. Záleželo mu především na štěstí mladých lidí, ale viděl v tom ještě jiný, poněkud obecnější zájem.
James Starr měl, jak známo, stále různé pochybnosti, i když v současné době nebyly odůvodněné. Přesto se domníval, že co už jednou bylo, mohlo by přijít znovu, a Nella patrně jako jediná znala tajemství nového dolu. Pokud budoucnost skrývá pro aberfoylské havíře nová nebezpečí, jak se mohli mít před nimi na pozoru, když neznali jejich původ?
„Nella nechce mluvit,“ říkal si často James Starr v duchu, „ale to, co zatím nikomu neřekla, nebude moci dlouho zamlčovat před svým manželem. Nebezpečí hrozí Harrymu, stejně jako ostatním, a proto takový sňatek, který snoubencům přinese štěstí a jejich přátelům klid a bezpečí, je nejlepší, co může být.“
Tak logicky uvažoval inženýr James Starr a se svojí domněnkou se svěřil starému Simonovi, který s ní bez váhání souhlasil. Jak se zdálo, nic tedy nebránilo tomu, aby se Harry s Nellou oženil.
Kde by se také jaká překážka vzala? Harry a Nella se měli rádi a starým rodičům se o lepší nevěstě pro syna ani nesnilo. Přátelé Harrymu sice jeho štěstí záviděli, ale museli přiznat, že si ho zaslouží. Dívka byla naprosto nezávislá a jiné svolení kromě hlasu srdce nepotřebovala.
Zdálo se, že sňatku se nikdo nemůže stavět na odpor, a přesto v noci, kdy elektrická světla pohasla, nad dělnickým městečkem se rozhostila tma a jeho obyvatelé se uchýlili do svých domovů, se z nejtemnějšího kouta Nové Aberfoyle vynořila jakási tajemná bytost. Jaký pud vedl ten přízrak s takovou jistotou řadou chodeb úzkých tak, že je všichni považovali za neprostupné? Proč se to záhadné stvoření, jehož oči pronikaly nejhlubší temnotou, prodíralo pokaždé až na břeh Malkolmského jezera? Proč se tak vytrvale vydávalo k domu Simona Forda a plížilo se tak opatrně, že si ho nikdo nikdy nevšiml? Proč pokaždé tisklo ucho k oknům a snažilo se přes zavřené okenice zachytit úryvky hovoru?
A když občas nějaké slovo přece jen zaslechlo, proč hrozilo klidnému obydlí zaťatou pěstí? Proč se mu pak ze vztekem zkřivených úst vydrala slova:
„Ona a on? - Nikdy!“

XVII. Východ slunce

O měsíc později, 20. srpna večer, poctili Simon Ford s Magdou svou nejlepší whisky čtyři turisty, kteří se chystali opustit domek.
James Starr, Harry a Jack se rozhodli doprovodit Nellu na místa, kam její noha ještě nikdy nevkročila - do zářivého prostoru s takovým světelným zdrojem, jaký její oči dosud nepoznaly.
Výlet měl trvat dva dny. James Starr, stejně jako Harry, chtěl, aby dívka za osmačtyřicet hodin, které tam nahoře stráví, viděla všechno, co v temném uhelném dole nikdy spatřit nemohla - rozmanitou krajinu tak, jako by se před jejíma očima rozvíjelo pohyblivé panorama měst, rovin, hor, řek, jezer, zálivů a moří.
Právě v této části Skotska mezi Glasgowem a Edinburghem příroda snad schválně shromáždila všechny pozemské divy a také obloha tu podobně jako jinde byla plná proměnlivých oblak, s měsícem jasným nebo zakrytým závojem mraků, zářivým sluncem a bezpočtem hvězd.
Výlet plánovali dlouho předem a nakonec ho zvolili tak, aby vyhovoval všem těmto požadavkům.
Simon Ford s Magdou by bývali také velmi rádi Nellu doprovodili, ale svůj domek, jak známo, opouštěli jen výjimečně,

a tak se nemohli odhodlat odejít - byť na jediný den - ze svého podzemního příbytku.
James Starr se s nimi vydal jako pozorovatel, zvědavý, jak se budou z psychologického hlediska utvářet Nelliny nové dojmy, a zároveň doufal, že se dozví něco o záhadných událostech jejího dětství.
Harry si s obavami kladl otázku, zda se dívka, kterou miloval, až se seznámí s vnějším světem, neprojeví jinak, než jak ji znal doposud.
Jenom Jack Ryan byl veselý jako pěnkava, vyletující s prvními slunečními paprsky z hnízda, těšil se, že jeho radost s ním budou sdílet i jeho přátelé a že se jim tak odvděčí za jejich ochotu.
Zato Nella byla zamyšlená a jakoby zabraná do sebe.
James Starr po zralé úvaze určil jako nejvhodnější dobu k odjezdu večer. Bylo totiž určitě lepší, aby přechod z temné noci do jasného denního světla byl pro dívku pozvolný, a toho mohli dosáhnout jenom v případě, že si její zrak bude na změny světla a stínu zvykat postupně.
Když už se chystali vykročit, vzala Nella Harryho za ruku a zeptala se: „Harry, je opravdu nutné, abych z našeho dolu vyšla na povrch?“
„Ano, Nello,“ odpověděl, „musí to být. Je to ve tvém i v mém zájmu.“
„Ale Harry,“ pokračovala Nella, „vždyť od té doby, co jsem u vás, jsem tak šťastná, že to víc snad ani nejde. Tys mě naučil všechno, co potřebuju. To nestačí? Co budu tam nahoře dělat?“
Harry na ni mlčky zíral. Slova, která Nella právě pronesla, mluvila i za něj. „Milé děvče,“ začal James Starr, „chápu tvoje rozpaky, ale bude dobré, když půjdeš. Ti, které máš ráda, tě doprovodí a zase tě přivedou zpátky. Když budeš i potom chtít bydlet v dole jako starý Simon, Magda a Harry, bude to tvoje svobodné rozhodnutí. Nebudu pak pochybovat o tom, že to je to nejlepší a schválím ti to. Ale měla bys alespoň poznat, čeho se vzdáváš a co přijímáš, a rozhodnout se sama. Tak pojď.“
„Pojď, Nello,“ prosil Harry.
„Harry, jsem připravená jít s tebou,“ odpověděla dívka.
Poslední vlak v devět hodin odvezl Nellu a její doprovod na povrch a za dvacet minut všichni vystoupili na nádraží, kde končila odbočka trati Dumbarton - Stirling, zajišťující spojení do Nové Aberfoyle.
Venku už byla tma. Na obzoru se na obloze ještě táhl lehký opar, poháněný severozápadním větrem, dodávajícím vzduchu svěžest. Po krásném dni nastávala nádherná noc.
Když Nella se svým doprovodem dorazila do Stirlingu a vystoupila z vlaku, vyšli všichni ven z nádraží.
Před nimi se táhla silnice vedoucí ke břehům Forthu, lemovaná mohutným stromořadím.
Prvním Nelliným dojmem byl čerstvý vzduch, kterého se dychtivě zhluboka nadechovala.
„Jen dýchej, Nello,“ řekl James Starr, „nadechni se toho příjemného vzduchu, plného svěžích vůní venkova.“
„Co je to za kouř, co se nám táhne nad hlavou?“ ptala se Nella.
„To jsou oblaka,“ odpověděl Harry, „zhuštěné vodní páry. Vítr je žene k východu.“ „Jak ráda bych se nechala unášet jejich mlčenlivým proudem…“ vzdychla Nella.
„A co ty třpytivé body, které probleskují mezi mraky?“
„To jsou hvězdy, o kterých jsem ti vyprávěl, Nello. Samá slunce světů snad podobných tomu našemu.“
Souhvězdí se na tmavomodré obloze, kterou vítr postupně zbavoval mraků, rýsovala stále zřetelněji.
Nella s úžasem hleděla na ty tisíce zářivých hvězd nad svojí hlavou.
„A jak je možné, že moje oči snesou jejich záři, když to jsou slunce?“
„Víš, děvče,“ odpověděl James Starr, „ta slunce jsou od nás nesmírně daleko. Nejbližší ze všech těch tisíců hvězd, které vidíme, je Vega ze souhvězdí Lyry. Můžeš ji najít blízko zenitu a ta je od nás vzdálená padesát tisíc miliard mil, takže její záře nemůže tvým očím škodit. Ale ráno vyjde naše slunce, vzdálené od nás pouze třicet osm miliard mil, a pohled na ně nikdo nesnese, protože je ohnivější než zář vysoké pece… Pojď, Nello, půjdeme dál.“
Vykročili po silnici. James Starr držel dívku za ruku a z druhé strany kráčel po jejím boku Harry. Jack Ryan běhal sem a tam jako mladý pes, jehož pán jde příliš pomalu.
Na cestě nebylo ani živáčka. Nella si prohlížela temné obrysy mohutných stromů, zmítaných větrem, a málem je považovala za obry rozkládající rukama. Ševelení vánku ve vysokých korunách, hluboké ticho, když vítr chvílemi ustal, linie obzoru vystupující ještě ostřeji, když cesta vedla po rovině, to všechno v ní vyvolávalo nové pocity a do duše vrývalo nesmazatelné dojmy. Nejdříve měla spoustu otázek, ale teď ztichla a její přátelé, jako kdyby se dohodli, její mlčení nerušili. Nechtěli svými slovy ovlivňovat dívčinu citlivou představivost. Domnívali se, že bude vhodnější, když nechají myšlenkám, které jí klíčí v duši, volný průchod.
Kolem půl dvanácté dorazili k severnímu břehu Forthského zálivu. Tam čekala bárka, kterou James Starr najal, aby je během několika hodin dopravila do edinburghského přístavu.
Nella spatřila zářivou vodní hladinu, vlnící se jí v příboji u nohou, jakoby posetou mihotavými hvězdičkami.
„To je jezero?“ zeptala se.
„Ne,“ odpověděl Harry, „to je rozlehlý záliv a současně ústí řeky a mořská úžina. Naber si trochu vody, Nello. Tahle není sladká jako v Malkolmském jezeře.“
Dívka se shýbla, ponořila ruku do vln a vodou si smočila rty.
„Je slaná,“ řekla pak.
„Ano,“ přisvědčil Harry, „mořský příliv se dostal až sem. Tři čtvrtiny zeměkoule pokrývá taková slaná voda, jakou jsi právě ochutnala.“
„Jak je to možné, že voda v řekách a voda z mraků, pokud je stejná jako mořská, není slaná?“
„Protože voda vypařováním svou sůl ztrácí,“ poučil ji James Starr. „Mraky jsou vlastně jenom vodní páry a vracejí tedy moři sladkou vodu v podobě deště.“

„Harry, Harry!“ vykřikla najednou Nella, „co je to za červené světlo na obzoru?
Snad nehoří les?“
„Kdepak, Nello,“ odpověděl Harry. „Vychází tam měsíc.“
„Ano, měsíc!“ skočil jim do řeči Jack Ryan. „Nádherný stříbrný kotouč, který se koulí po obloze a spolyká při tom hromady hvězd.“
„Nevěděl jsem, Jacku, že si potrpíš na taková smělá přirovnání!“ poznamenal inženýr.
„Moje přirovnání je docela trefné, pane Starre. Jen se podívejte, jak hvězdy čím dál tím víc mizejí, jak měsíc stoupá vzhůru. Takže se zdá, že padají do něj.“
„Ono je to tak, Jacku,“ vysvětloval inženýr, „že měsíc svým kotoučem zakrývá hvězdy šesté velikosti, a ty mu moudře ustupují z cesty.“
„Všechno je tak krásné,“ vykřikla znovu Nella a celá tím pohledem ožila. „Ale myslela jsem, že měsíc je úplně kulatý.“
„Kulatý je jenom za úplňku,“ odpověděl inženýr, „když stojí na té straně Země, která je odvrácená od slunce. Nyní ho ubývá, protože dnes v noci vstupuje do své poslední čtvrti. Ze stříbrného kotouče našeho přítele Jacka se stala pouhá holičská miska.“
„Ale, ale, pane Starre,“ ohradil se Jack Ryan, „takové nedůstojné přirovnání. Právě jsem chtěl na oslavu Luny zazpívat písničku:

Ó, hvězdo noční, jak tvůj svit nám lahodí…

ale teď už nemůžu! Ta vaše holičská miska mi úplně zkazila náladu.“
Měsíc zatím stoupal stále výše nad obzor a svým jasem plašil poslední obláčky.
V zenitu a na západě se hvězdy třpytily na dosud temném pozadí, které v měsíčním světle postupně bledlo. Nella mlčky zírala na to nádherné divadlo. Její oči snášely mírné, jakoby stříbrné světlo bez potíží, ale její ruka, kterou se držela Harryho, se chvěla a mluvila za ni.
„Nastupme na loď, přátelé,“ pobízel je James Starr, „ještě před východem slunce musíme být nahoře na Arthur-Seatu.“
Bárka byla uvázaná na pobřežním kole a v ní je čekal jeden plavec. Nella a její přátelé se usadili. Když byla plachta uvolněna, vzedmula se ve vanoucím západním větru.
To bylo pro dívku něco nového. Několikrát se sice plavila po jezerech v Nové Aherfoyli, ale veslo, přestože Harryho ruce s ním zacházely obratně, přece jen odráželo veslařovu námahu. Tady poprvé se Nella cítila unášena s hravou lehkostí, jako když se vznáší balón. Zátoka byla hladká jako jezero. Nella se zaklonila dozadu a oddávala se příjemnému houpání. V zátočinách občas nejeden měsíční paprsek přímo pohltil hladinu Forthu a tu se zdálo, že loďka běží po nádherně se třpytící stříbrné látce. Kolem boků lodi šplouchaly drobné vlnky… Byla to nádhera.
Nella podlehla sladkému mámení. Pomalu se jí začaly zavírat oči. Hlava jí klesla Harrymu na rameno a ona klidně usnula.
Harry jí chtěl probudit, aby jí neušlo nic ze zázraků krásné noci.
„Jen ji nech spát, hochu,“ radil mu inženýr. „Dvě hodiny spánku jí dodají sil a nové dojmy bude lépe snášet.“
Ve dvě hodiny po půlnoci bárka dorazila ke grantonskému přístavišti. Když zakotvila u břehu, Nella se probudila.
„Spala jsem?“ ptala se.
„Kdepak, děvenko,“ odpověděl James Starr. „Jenom se ti zdálo, že spíš.“
Noc byla stále velmi jasná. Měsíc stál vysoko a své paprsky rozléval po celé obloze. V malém grantonském přístavišti kotvily jen dvě tři rybářské lodice, lehce se pohupující na mírně zvlněné hladině zálivu. K ránu se vítr pomalu utišil a průzračný vzduch sliboval jeden z těch nádherných srpnových dnů, kterým těsné sousedství moře jenom přidává na půvabu. Obzor halil lehký opar, ale tak jemný, že ho první sluneční paprsky asi v okamžiku rozptýlí. Dívka poprvé v životě viděla moře, na obzoru splývající s okrajem oblohy. Její rozhled se rozšiřoval, ale zrak ještě nepodléhal tomu nepopsatelnému dojmu, jaký nabízí oceán, když se za denního světla jeho hranice jakoby posunují do nekonečna.
Harry vzal Nellu za ruku a kráčeli za Jamesem Starrem a Jackem Ryanem liduprázdnými ulicemi. Nella toto předměstí hlavního města vnímala pouze jako směsici tmavých domů, která jí připomínaly Uhelné město jenom s tím rozdílem, že klenba nad ním byla vyšší a světélkovala třpytivými body. Kráčela lehce a Harry ani nemusel mírnit krok, aby se neunavila.
„Nejsi unavená?“ zeptal se jí, když šli asi půl hodiny.
„Nejsem,“ odpověděla. „Moje nohy se země snad ani nedotýkají. A nebe je tak vysoko nad námi, že bych chtěla mít křídla a vyletět tam.“
„Drž ji!“ volal Jack Ryan. „Tak to si tedy budeme muset naši milou Nellu dobře hlídat. Já mám ale taky podobný pocit, protože jsem už dávno nebyl z našeho dolu venku.“
„To je tím, že se necítíme stísněni pod břidličnou klenbou Uhelného města,“ mínil James Starr. „Proto nám obloha připadá jako hluboká propast vábící nás do svého lůna. - Nezdá se ti, Nello?“
„Máte pravdu, pane Starre,“ odpověděla dívka, „Je to tak. Málem z toho mám závrať.“
„Na to si zvykneš, Nello,“ řekl Harry. „Zvykneš si na nekonečnost vnějšího světa a pak na náš temný důl možná zapomeneš…“
„Nikdy, Harry!“ ujišťovala ho Nella.
Zakryla si obličej rukama, jako by chtěla ve svém nitru obnovit vzpomínku na všechno, co nedávno opustila.
James Starr se svými přáteli procházeli městem, dosud pohrouženým do spánku. Procházeli mezi domy po Leith-Walk a kolem Kaltonského pahorku, kde se v polostínu tyčila hvězdárna a Nelsonův pomník. Pak odbočili a vydali se Regentovou třídou. Přešli most a mírnou oklikou se ocitli u vchodu do Kanongaty.
Ve městě byl stále naprostý klid. Na gotické zvonici kanongatského kostela odbíjela druhá hodina po půlnoci.

Najednou se Nella zastavila.
„Co je to za ponurou budovu?“ ptala se a ukazovala na temné stavení, stojící na druhé straně malého náměstí.
„To je Holyrood, Nello,“ odpověděl James Starr, „palác bývalých skotských panovníků, kde se odehrálo mnoho smutných událostí. Tady by historik mohl vyvolat dlouhý zástup královských stínů - od nešťastné Marie Stuartovny až po bývalého francouzského krále Karla X. Až se rozední, Nello, uvidíš, že královské sídlo i přes všechny ty politováníhodné vzpomínky vůbec nevypadá smutně. Se svými čtyřmi mohutnými věžemi a cimbuřím Holyrood připomíná letohrádek, který si díky svému majiteli zachoval feudální ráz… Ale pojďme dál. V těsném sousedství starobylého holyroodského opatství se tyčí proslulé Salisburyho skály, které vévodí Arthur Seatu. Tam vystoupíme a z jeho vrcholu, Nello, uvidíš slunce, jak se zvedá z moře nad obzor.“
Vešli do Královského parku a zvolna stoupali do kopce. Ubírali se nádhernou kruhovitou cestou Victoria-Drive, vhodnou i pro povozy, kterou v jednom ze svých románů nadšeně popisoval Walter Scott.
Arthur-Seat je vlastně jen pahorek, vysoký sedm set padesát stop a svým osamělým temenem vyčnívající nad okolní výšiny. James Starr a jeho přátelé volným krokem dorazili za necelou půlhodinu po točité, mírně stoupající pěšině k lebce toho lva, kterého Arthur-Leat silně připomíná při pohledu od západu.
Všichni čtyři se posadili a James Starr, který měl vždy po ruce něj aký citát z díla slavného skotského romanopisce, řekl: „Víte, co napsal Walter Scott v osmé kapitole Žaláře edinburghského?“ „Kdybych si měl vybrat místo, odkud lze nejlépe vidět východ a západ slunce, bylo by to zde.“
„Dávej pozor, Nello. Slunce se už co nevidět objeví a ty ho poprvé uvidíš v celé jeho nádheře.“
Dívčin pohled se upíral k východu. Harry seděl vedle ní a pozoroval ji s napětím i úzkostí. Nezapůsobí na ni první ranní paprsky příliš silně? Všichni, včetně Jacka, mlčeli.
Nad obzorem se mezi lehkými obláčky začínala rýsovat úzká bledá čára s růžovým nádechem. Do oparu, který sahal až k zemi, se zabodl první světelný šíp. U paty Arthur-Seatu vystupovaly matné obrysy Edinburghu, dosud odpočívající v tiché náruči noci. Tu a tam ve tmě vyskakovaly světelné body, jakési ranní hvězdičky, které ve svých bytech rozsvěcovali obyvatelé starého města. Vzadu na západě se na obzoru v rozmanitých siluetách objevila řada skalních útesů, ověnčených ohnivými chocholy slunečních paprsků.
Okraj moře na jihovýchodě vystupoval mnohem ostřeji. Barvy postupovaly v celé skále světelného spektra. Červeň nejnižších mraků přecházela v různých odstínech až do fialové barvy zenitu. Každou vteřinou přibývalo paletě na živosti: růžová se nejdříve změnila na rudou, rudá v ohnivou. V zářivém bodu, kde sluneční střela protla okraj moře, se zrodil den.
Nelliny zraky v té chvíli bloudily od úpatí pahorku k městu, jehož jednotlivé čtvrti už bylo pomalu možné rozeznat od sebe. Vynořovaly se vysoké pomníky a špičaté zvonice, dokonce i obrysy jejich vchodů vystupovaly stále zřetelněji. Celým prostorem se šířil pronikavý přísvit. Po chvíli se dívčiných očí dotkl první sluneční paprsek. Byl to onen nazelenalý záblesk, který při jasném obzoru vyšlehává z moře ráno i večer.
Za okamžik Nella vstala, ukázala prstem na bod vysoko přečnívající čtvrti nového města a řekla:
„Hoří!“
„Nikoli, Nello,“ odpověděl Harry, „nehoří. To je jenom odlesk slunce na vrcholku pomníku Waltera Scotta.“
Opravdu, nejhořejší špice věžičky na pomníku, vysoká dvě stě stop, zářila jako největší maják.
Slunce se vyhouplo nad obzor. Nastal den. Sluneční kotouč se zdál ještě vlhký, jako by se skutečně vynořil z mořských vln a v důsledku lomu paprsků vypadal širší. Pozvolna se však zužoval, až nebyl úplně kulatý. Jeho žár se brzy stal nesnesitelný, jako kdyby se na obloze otevřel jícen ohnivé pece.
Nella musela rychle zavřít oči a ještě si zakrývala víčka pevně sevřenými prsty. Harry chtěl, aby se otočila na druhou stranu, ale ona řekla:
„Ne, Harry, moje oči si musí zvyknout na všechno, co snesou tvoje.“
I přes dlaň ruky vnímala Nella růžový svit, který bledl s tím, jak slunce stoupalo nad obzor. Její zrak si pomalu zvykal, až konečně otevřela víčka a oči jí zaplavilo denní světlo.
Zbožná dívka padla na kolena a volala:
„Bože, jak je krásný ten tvůj svět!“
Pak sklopila oči a rozhlížela se kolem. Pod ní se prostíralo panorama Edinburghu: moderní, pravidelné čtvrti nového města i neladná směsice domů a spleť křivolakých ulic „Starého komína“. Nad tím vším se tyčily dvě vyvýšeniny: zámek na čedičové skále a Kaltonský pahorek s novodobým torzem jakési řecké sochy na svém oblém temeni. Z města se na různé strany na venkov rozbíhala nádherná stromořadí. Ze severu zasahovala hluboko do pobřeží mořská úžina, Forthský záliv s Leithským přístavem. O něco dále se vinulo ladné pobřeží Fiferského hrabství. Přímá hráz, podobná té, která je v Piraeu, spojovala tyto „Athény severu“ s mořem. K západu se táhly půvabné břehy u Newhavenu a Porto-Bella, jejichž žlutý písek barvil okrajové vlny příboje. Vody v zálivu ožívaly několika šalupami a dvěma či třemi parníky, chrlícími k nebi sloupy černého dýmu. Na druhé straně se pak zelenala nekonečná pláň.
Z roviny se tu a tam zvedaly mírné vrchy, na severu pohoří Lomound Hill a na západě odrážely sluneční paprsky hory Ben Lomound a Ben Ledi s vrcholky jakoby pokrytými věčným ledem.
Nella nebyla schopna slova. Její rty mumlaly cosi nesrozumitelného, ruce se jí chvěly a pokoušela se o ni závrať. Pak ji síly opustily docela. Na čerstvém vzduchu najednou před tím velebným dílem cítila, že omdlévá a v bezvědomí klesla Harrymu do náruče.
Dívka, která celý svůj dosavadní život strávila v útrobách temného podzemí, konečně uviděla všechno, co tvoří téměř celý vesmír, jak jej stvořil Bůh i člověk svou prací. Její oči spatřily město i okolní krajinu a nyní poprvé spočinuly na nesmírném moři a nekonečném nebi.

XVIII. Od Katrmského jezera k Lomondskému

Harry s Nellou v náručí sestupoval po svahu Arthur-Seatu. James Starr a Jack Ryan šli za ním. Několik hodin si odpočinuli, posilnili se vydatnou snídaní v Lambertově hotelu a svůj výlet chtěli zakončit projížďkou po jezerech.
Nella se brzy vzpamatovala. Její oči se zase mohly doširoka otevřít světlu a plíce zhluboka vdechovat svěží zdravý vzduch. Zeleň stromů, rozmanité barvy rostlin a azur oblohy před jejím zrakem rozvinuly nádhernou škálu barev.
Vlak, do kterého nasedli na stanici Hlavní dráhy, dovezl Nellu a její přátele do Glasgowa. Když tam přecházeli poslední most přes Clyde, nemohli se vynadivit zvláštnímu vlnění moře, připomínající proudění řeky. Noc pak strávili v Komriově „Královském hotelu".
Druhý den měli z nádraží Edinburghsko-glasgowské dráhy odjet přes Dumbarton a Balloch k jižnímu konci Lomondského jezera.
„To je kraj Rob Roye a Ferguse MacGregora!" řekl James Starr. „Kraj tak krásně poeticky oslavovaný Walterem Scottem! Víš už, o čem mluvím, Jacku?"
„Znám ho jenom z písní o něm, pane Starre," odpověděl Jack Ryan, „ale jestli byl ten kraj opravdu tak nadšeně oslavovaný, pak musí být skvostný."
„Také takový je," potvrdil James Starr, „a naše drahá Nella si odtud odnese ty nejkrásnější vzpomínky."
„S takovým průvodcem, jako jste Vy, pane Starre," poznamenal Harry, „budeme mít zážitek dvojnásobný, protože nám budete vyprávět o dějinách kraje a my si ho při tom budeme prohlížet."
„Velmi rád, Harry," řekl inženýr, „snad mi bude paměť sloužit. Ale mám jednu podmínku: že Jack mi bude pomáhat. Až se unavím vypravováním, bude zpívat."
„To se mi nemusí říkat dvakrát," odpověděl Jack Ryan a z hrdla mu vyrazil třepotavý tón, jako by chtěl hned vzít oktávu tenorového „a".
Vzdálenost mezi Glasgowem a Ballochem - mezi rušnou skotskou metropolí a jižním koncem Lomondského jezera - není větší než dvacet mil.
Vlak projel královským městysem a střediskem hrabství Dumbartonem, malebně se rozkládajícím na dvou mohutných čedičových útesech, jehož zámek zůstal na základě „smlouvy o připojení" opevněný.
Dumharton leží při soutoku řek Clyde a Leven. James Starr v těch místech vyprávěl svým přátelům několik zajímavostí z pohnutého života Marie Stuartovny. Právě odtud se vydala na cestu, aby se provdala za Františka II. a stala se francouzskou královnou. Zde také v roce 1815 měla anglická vláda původně v úmyslu internovat Napoleona, ale pak se raději rozhodla pro ostrov sv. Heleny. Vězeň Anglie tedy zemřel na skalnaté výspě v Atlantickém oceánu, což jeho bájemi opředené pověsti jenom prospělo.
Vlak zanedlouho zastavil v Ballochu poblíž hráze z dřevěných kůlů, vedoucí dolů k jezeru.
Tam už na turisty čekal parník „Sinclair". Naši přátelé nastoupili na loď a koupili si lístky do Juversnaidu na severním konci Lomondského jezera.
Den začal krásným slunečným ránem bez pověstných britských mlh, které tak rády halívají kraj do svého závoje. Pasažéři parníku si nemohli nechat ujít ani sebemenší detail z okolní krajiny, otevírající se před nimi v délce třiceti mil.
Nella se posadila na zádi mezi Jamese Starra a Harryho a celou duší vnímala poesii, kterou v tomto nádherném kraji dýchá skotská příroda.
Jack Ryan chodil sem a tam po palubě a pořád se na něco vyptával inženýra, ale tomu ani nebylo třeba klást otázky. Rozzářenýma očima pozoroval míhající se Rob Royův kraj a nadšeně obdivoval jeho půvaby.
Na hladině Lomondského jezera se objevilo obrovské množství ostrovů a ostrůvků, byla jimi jako posetá. Sinclair proplouval těsně kolem jejich příkrých břehů, místy téměř splývajících a tvořících tak na některých místech osamělé údolí, jinde zase divokou rokli, vroubenou strmými skalami.
„Každý z těch ostrůvků, Nello," začal inženýr, „má svou historii a snad i svou píseň, podobně jako hory, lemující jezero. Myslím, že ani nebudu přehánět, když řeknu, že dějiny tohoto kraje jsou psány obrovskými písmeny těchto ostrovů a hor." „Víte, pane Starre," řekl Harry, „co mi tahle část Lomondského jezera připomíná?
„To nevím, Harry?"
„Tisíc ostrovů jezera Ontario, které líčil Cooper. Myslím, že i Nella cítí tu nápadnou podobnost, protože to není tak dávno, co jsem jí četl román toho amerického spisovatele, plným právem si zasluhující označení mistrovský."
„Opravdu, Harry," odpověděla dívka, „vypadá to tady úplně stejně a Sinclair mezi těmi ostrovy lehce proplouvá jako Jasperův kutr „Sladké vody" na Ontariu."
„To je důkaz," pokračoval inženýr, „že si obě místa zaslouží být stejně oslavovaná v básních. Já sice těch tisíc ontarijských jezer neznám, ale pochybuji, že by na ně byl krásnější pohled, než na tohle lomondské souostroví. Jen se podívejte. Tam je ostrov Murray se staletou Lennoxovou tvrzí, kde žila po smrti svého otce, manžela i obou synů, které dal stít Jakub I., stará vévodkyně z Albany. Tamhle jsou ostrovy Klar, Kro, Torr a další, některé jsou skalnaté a divoké bez jakékoli vegetace, jiné jsou ploché a plné bujné zeleně. Někde rostou skupiny modřínů a bříz, jinde žlutá, vyprahlá vřesoviska. Opravdu je těžké uvěřit, že by tisíc ontarijských jezer skýtalo tak vzácnou podívanou."
„Co je to tamhle za přístav?" zeptala se Nella a obrátila se k východnímu břehu jezera.
„To je Balmaha," odpověděl James Starr, „brána do našich skotských hor, které v těch místech začínají, a tamty zříceniny jsou bývalý ženský klášter a ty zničené hroby patří některým členům MacGregorovy rodiny, jejíž jméno je dosud v širokém dalekém okolí velmi dobře známé."
„Proslulé jsou spíš potoky krve, které ta rodina prolila nebo přikázala prolít," poznamenal Harry.
„Máš pravdu," odpověděl James Starr, „ale přiznejme si, že sláva získaná na bitevním poli je stále nejtrvalejší. Pověsti o bojích se předávají z pokolení na pokolení…"

„…a přetrvávají v písních," dodal Jack Ryan.
A jako potvrzení svých slov zanotoval první sloku staré válečné písně vypravující o hrdinských činech Alexandra MacGregora z rodu Srae proti siru Humphrymu Colquhourovi z Lussu.
Nella poslouchala, ale ty pověsti o válečných střetech ji rozesmutněly. Proč bylo prolito tolik krve na těchto pláních, které považovala za nekonečné a kde muselo být dost místa pro každého?
Břehy jezera, vzdálené od sebe asi tři až čtyři míle, se u vjezdu do malého lusského přístavu přibližovaly k sobě. Nella na chvilku zahlédla starobylou věž bývalého zámku, pak se Sinclair obrátil na sever a před zraky našich cestovatelů se objevil Ben Lomond, tyčící se téměř tři tisíce stop nad hladinu jezera.
„To je krásná hora!" volala Nella. „A jaký z ní musí být krásný pohled."
„To určitě, Nello," přisvědčil James Starr, „Stačí se jen podívat, jak se její pyšný vrchol zvedá nad duby, břízy a modříny, které pokrývají její svahy. Odtud bys mohla vidět dvě třetiny naší staré Kaledonie. Tady na východní straně jezera sídlil MacGregorův klan a pusté sloje nedaleko odtud byly často skrápěné krví půtek Jakobitů a Hanoveránů. Za krásných nocí tam vychází bledá luna, která bývá ve starých skazkách nazývána „MacFarlanovou lucernou" a ozvěna donekonečna opakuje nehynoucí jméno Rob Roye a MacGregora Campbella."
Podle Jamese Starra si Ben Lomond, nejzazší výběžek Grampianského pohoří, skutečně zasluhuje být opěvovaný slavným skotským spisovatelem. Existují sice mnohem vyšší pohoří, jejichž vrcholy pokrývá věčný sníh, ale snad nikde na celém světě se nenajdou půvabnější hory.
„A kromě toho," dodal, „když si pomyslím, že celý Ben Lomond patří vévodovi z Montrosy! Jeho milost má vlastní horu, jako londýnský měšťan mívá na své zahrádce kousek trávníku!"
Sinclair mezitím dorazil k vesnici Tarbet na protilehlém břehu jezera, kde vystoupili cestující, směřující do Juverary. Ben Lomond odtud bylo vidět v celé jeho kráse. Jeho úbočí, brázděná pásy bystřin, se třpytila jako pruhy roztaveného stříbra.
Čím déle Sinclair plul podél úpatí hory, tím divočejší byla okolní krajina. Jen tu a tam stály osamělé stromy, ponejvíce vrby, jejichž proutí se kdysi užívalo k věšení chudáků, „… aby se ušetřilo za konopí," jak poznamenal James Starr.
Jezero se táhlo směrem na sever a čím dál tím více se zužovalo. Hory na jeho březích ho svíraly stále těsněji. Parník minul ještě několik ostrovů a ostrůvků, například Inverrnglas a Eilad Whon, kde se tyčily trosky bývalé MacFarlanovy tvrze. Oba břehy se konečně spojily a Sinclair zakotvil v Invesnaidu.
Zatímco se připravovala snídaně, Nella si společně se svými průvodci vyšla k bystřině nedaleko přístavu, která se z obrovské výšky řítila do jezera. Působila dojmem jako by jí tam někdo přičaroval jen pro okrasu a pro radost turistům. Nad rozvířenými proudy se vznášel houpavý můstek, stále zahalený závojem vodní tříště. Otvíral se odtud pohled na velkou část Lomondského jezera, na jehož hladině Sinclair vypadal už jenom jako nepatrný bod.
Hned po snídani se vydali na cestu ke Katrinskému jezeru. K tomu účelu tu bylo připraveno několik povozů se znakem rodiny Breadalbanů, u nichž kdysi hledal útočiště Rob Roy při svém útěku. Vozy skýtaly dostatečné pohodlí, typické pro anglickou dopravu.
Harry pomohl Nelle na střechu, jak bylo tenkrát zvykem, a s přáteli se usadili vedle ní. Vyšňořený kočí v červené livreji vzal do levé ruky opratě svého čtyřspřeží a vůz začal pozvolna stoupat podél křivolakého koryta bystřiny do vrchu.
Krajina mezi Lomondským a Katrinským jezerem byla divoká. Údolí začínalo úzkými úžlabinami, ústící do Aberfoylské doliny. To jméno dívce bolestně připomínalo ony hrůzné propasti, v jejichž hlubinách strávila dětství. Proto se James Starr rychle snažil trochu ji svým vypravováním rozptýlit.
Okolní krajina mu k tomu poskytovala opravdu obrovské množství námětů. Tady na březích malého Ardského jezera se odehrávaly nejvýznamnější události Rob Royova života. Opodál se vypínaly ponuré vápencové skály, hustě prostoupené křemenem, které postupem času a působením povětrnostních vlivů ztvrdly na cement. Nuzné chatrče, podobné brlohům, zvané „bourrochy", byly roztroušené mezi ovčíny. Těžko říct, zda v nich žili lidé nebo divá zvěř. Podivné postavičky s vlasy vyšisovanými počasím tu a tam sledovaly povoz velkýma, vyjevenýma očima.
„Toto je skutečně místo," řekl James Starr, „které je plným právem možné nazývat Rob Royovým krajem. Tady zbrojnoši hraběte z Lennoxu chytili proslulého soudce Nichola Jarvie, důstojného syna svého otce, jáhna. Právě zde ho pověsili za spodky, které naštěstí byly z důkladného skotského sukna, a ne z lehkého francouzského harasu. Nedaleko pramenů Forthu, které jsou napájeny bystřinami Ben Lomondu, se dodnes zachoval brod, kudy hrdina přešel, když prchal před vojáky vévody z Montrosy. Kdyby býval znal tmavé skrýše naší uhelny, mohl se každému pronásledování vysmát."
„Tak vidíte, přátelé," řekl Jack Ryan, „v tomhle kraji, pamětihodném v každém směru, není možné udělat ani krok, abychom nenaráželi na stopy minulosti, ze kterých čerpal Walter Scott, když nádherným zpěvem přebásnil výzvu MacGregorova klanu do zbraně."
„Máš pravdu, Jacku. Je to všechno opravdu moc hezké," odpověděl James Starr.
„A to všechno je důkazem, že soudce nebyl oblečen podle tradic svých předků." „Ale to udělal chybu, pane Starre!"
„To nepopírám, Jacku."
Spřežení, které mezitím stoupalo nahoru po příkrém břehu bystřiny, nyní sestupovalo do suchého údolí bez stromů, porostlého jenom řídkým vřesem. Tu a tam se jako pyramidy zvedaly hromady kamení.
„To jsou mohyly," vysvětloval James Starr. „V dřívějších dobách na ně musel každý kolemjdoucí přidat kámen na památku hrdiny, pochovaného pod nimi. Odtud pochází galské rčení: Běda tomu, kdo projde kolem mohyly a nepoloží na ni kámen k poslednímu pozdravu! Kdyby všichni zachovávali zvyky svých předků, byly by dnes z těch mohyl celé pahorky. Tento kraj má skutečně všechny předpoklady k tomu, aby se poezie vlastní srdcím horalů vyvíjela dále, stejně jako ve všech hornatých oblastech, jejichž přírodní krásy podněcují obrazotvornost. Kdyby Řekové obývali nížinu, nikdy by své bájesloví nevytvořili."

Při takovém rozhovoru povoz zajel do úzkého údolí, které by mohlo být výborným rejdištěm skotačivých skřítků a šotků. Arldetské jezero zůstalo na levé straně a cesta nyní vedla po příkrém svahu ke Stronachlakarovu hostinci na břehu Katrinského jezera.
Na jeho hladině se pohupoval malý parníček, lanem připoutaný k přístavní hrázi, příznačně pojmenovaný „Rob Roy“. Právě se chystal k odjezdu, a tak na něj naši cestovatelé bez otálení nastoupili.
Katrinské jezero je dlouhé pouze deset mil a jeho šířka nepřesahuje dvě míle, ale i tady působí pahorky na jeho pobřeží velkolepým dojmem.
„Nyní tedy vidíte jezero,“ prohlásil James Starr, „které bývá právem přirovnáváno k dlouhému úhoři a nikdy prý nezamrzá. Nevím sice, co je na tom pravdy, ale v každém případě se stalo dějištěm „Jezerní panny“. Jsem si jistý, že kdyby se náš přítel Jack pozorně zadíval na vodní hladinu, ještě dnes by uviděl vznášející se lehký stín krásné Heleny Douglasové.
„Určitě ano, pane Starre,“ přikyvoval Jack Ryan. „Proč bych ji neměl vidět? Proč by ta půvabná žena neměla být na vlnách Katrinského jezera vidět právě tak jako skřítkové uhelných dolů na vodách Malkolmského jezera?“
V tom na zádi Rob Roye zazněla hudba.
Horal v národním kroji tam hrál na dudy s třemi huky (měchy), z nichž největší vydával tón g, prostřední h a nejmenší zněl v oktávě toho prvního. Hrací píšťala s osmi otvory byla laděna v g dur, jejímž sedmým tónem bylo snížené f (místo pravidelného fis).
Hrál prostou melodickou národní píseň. Dalo by se říci, že lidové popěvky, které nebyly nikým zkomponovány, jsou jakousi přirozenou směsí ševelení větru, bublání vod a šumění listí. Pravidelně se vracející refrén měl zvláštní ráz. Jeho dvakrát po sobě jdoucí motiv se skládal ze tří taktů o dvou dobách (čtvrtích) a jednoho taktu o třech čtvrtích, který končil lichou dobou. Na rozdíl od starších zpěvů se pohyboval v durové tónině a řečí číslic, nevyjadřující notový záznam, ale notové intervaly, by se dal zapsat asi takto:

511.21352511.765122.22
11.21352511.765111.11

Teď byl Jack Ryan dokonale šťastný. Tuto píseň o skotských jezerech dobře znal, a tak hymnus zasvěcený poetickým legendám staré Kaledonie za doprovodu horalových dud snadno zazpíval:

Ó skotská plesa, tiše snící v klidu večera,
jste bájí našich pokladnicí vy krásná jezera!
Na vašich březích reků dávných lze dosud zříti mnohý sled,
těch synů rodů staroslavných, o nichž znal Walter k srdci pět.
Hle věž, kde čarodějek řada si skrovný kvas svůj chystala, tam táhlá,
vřesem krytá lada, kde bloudívá duch Fingala.
Zde provádějí v noci klínu hor skřítkové svůj bujný rej,
tam příšerně se šklebí v stínu hle, Puritánův obličej!
A vpodvečer zas možno zříti, jak tamo z divokých těch hor
ku břehu Waverley se řítí,
unáší Floru Macl vor…
Jezerní panna plaše těká
kol na svém pyšném komoni
a dále Diana zas čeká,
zda roh Roh Royův zazvoní…
Sám Fergus s četnou manskou chasou prý ondy
do boje tu táh,
válečnou písní mnohohlasou ozvěnu budě na horách!
Nechť osud od vás, milá plesa, nás sebe dále odvane,
váš vábný obraz v klínu lesa nám povždy v duši zůstane!
Ó zůstaň, zůstaň, sladká vidino, a neprchej jak plachý sen!…
Tvým, drahá naše skotská otčino, jest věčně naše srdce jen!
Ó skotská plesa, tiše snící v klidu večera,
jste bájí našich pokladnicí, vy krásná jezera!

Byly tři hodiny odpoledne. Ve dvojitém rámu hor Ben An a Ben Venue se začínaly rýsovat méně křivolaké břehy Katrinského jezera a ve vzdálenosti asi půl míle se objevila úzká výtoň, na jejímž břehu měl Rob Roy vysadit své pasažéry, směřující přes Kallander do Stirlingu.
Nella byla vyčerpaná neustálým duševním napětím. Kdykoli se její zrak setkal s něčím novým, její rty dokázaly vyslovit jenom: „Můj Bože! Můj Bože!“. Nutně si potřebovala několik hodin odpočinout, i kdyby jen proto, aby si mohla lépe uložit do paměti vzpomínku na tolik krásných míst.
Harry ji vzal za ruku a dojatě se jí podíval do očí.
„Nello, moje drahá Nello, brzy se zase vrátíme zpátky do našeho temného domova,“ řekl. „Nebude se ti stýskat po něčem z toho, cos viděla během těch několika hodin tady na tom krásném božím světě?“
„Nebude, Harry, věř mi,“ odpověděla dívka. „Budu vzpomínat, ale moc ráda se s tebou vrátím do našeho milovaného

uhelného dolu.“
„Nello,“ oslovil ji Harry třesoucím se hlasem a marně se snažil zakrýt svoje vzrušení, „chtěla bys, abychom byli na celý život spolu spojeni před Bohem i před lidmi posvátným svazkem? Chtěla bys mě za muže?“
„Ano, Harry,“ odpověděla Nella a podívala se na něj svýma jasnýma očima.
„Chci být tvojí ženou, jestli si myslíš, že ti budu stačit a že tvůj život…“
Než stačila dokončit větu, na které závisela celá Harryho budoucnost, stalo se něco neslýchaného.
Přestože byl Rob Roy od břehu ještě přinejmenším půl míle, najednou se prudce zastavil. Kýl lodi narazil na dno jezera a přes veškerou námahu stroj nedokázal lodí pohnout.
Příčinou této nepříjemnosti bylo, že východní část Katrinského jezera se najednou téměř vyprázdnila, jako by se jeho dno protrhlo. Během několika vteřin vyschlo jako mořský břeh za největšího odlivu v období rovnodennosti a téměř všechna voda z něj zmizela v útrobách země.
„Přátelé!“ volal James Starr, když si uvědomil, co se děje. „Bůh spas Novou Aberfoyli!“

XIX. Poslední hrozba

Toho dne se v Nové Aberfoyli pracovalo jako obvykle. Do dálky se rozléhaly výbuchy dynamitových náloží, kterými se lámala uhlonosná skála, jinde odletovaly kusy uhlí pod údery špičáku a štěněru, nebo skřípaly vrtací stroje, zarývající se do pískovcových a břidličných smrsků. Občas bylo slyšet táhlé duté zvuky, když stroje hnaly vzduch větracími šachtami, jejichž dřevěné záklopky pod jeho mohutnými nárazy s hlomozem zapadaly. Ve spodních štolách jezdily „hunty“, havířské vozíky, mechanicky poháněné rychlostí patnácti mil za hodinu a automatické zvonky dávaly dělníkům znamení, aby ustoupili do postranních výklenků. Klece, zavěšené na provazech ovinutých kolem mohutných hřídelů těžních strojů, stojících na povrchu, neustále stoupaly a klesaly. Elektrické lampy naplno osvětlovaly nádherné Uhelné město.
Těžba byla v plném proudu. Uhlí se hromadilo v „huntech“, které se po stovkách vysýpaly do těžních košů na dně šachet. Zatímco část havířů po práci odpočívala, denní směna pracovala, takže nepřišla nazmar ani hodina.
Simon s Magdou se po obědě posadili venku za domkem. Starý naddůlní trávil svou obvyklou odpolední siestu a kouřil dýmku nacpanou vynikajícím francouzským tabákem. Manželé samozřejmě hovořili o Nelle, o svém synovi a Jamesi Starrovi a o jejich výletu na povrch. Kde asi jsou? Co asi dělají? Jak mohou zůstat tam nahoře tak dlouho, a nestýská se jim při tom po uhelně?
Najednou se ozval obrovský hluk, jako kdyby se do dolu řítil nesmírný vodopád. Simon Ford s Magdou vyskočili. Téměř ve stejném okamžiku se vzedmuly vlny Malkolmského jezera. Vysoká vlna, zpěněná jako mořský příboj, zaplavila břeh a rozbila se o stěnu stavení.
Simon Ford rychle odvedl Magdu do prvního patra domku.
Ze všech koutů Uhelného města, ohroženého nečekanou záplavou, se ozývalo úzkostné volání o pomoc.
Jeho obyvatelé hledali útočiště všude možně, i na vysokých břidlicových skalách, lemujících břeh jezera.
Vypukl zmatek. Několik havířských rodin se jako rozumu zbavených hnalo k tunelu, aby se tudy dostaly do vyšších pater. Všichni se báli, že důl, jehož štoly sahaly až pod Severní průplav, zaplavilo moře. V takovém případě by byla zatopená celá rozlehlá jeskyně a smrti by neunikl ani jediný z obyvatel Nové Aberfoyle.
Když první uprchlíci doběhli k ústí tunelu, uviděli před sebou Simona Forda, který vyšel z domku.
„Zpátky, zpátky, přátelé!“ volal starý naddůlní. „Kdyby mělo být naše město zatopené, povodeň by postupovala rychleji než vy a nikdo by před ní neutekl. Ale vody už nepřibývá! Nebezpečí, jak se zdá, pominulo.“
„A co naši přátelé, kteří pracují v dole?“ volalo několik havířů.
„Nemusíte se o ně bát!“ odpověděl Simon Ford. „Teď se těží v patrech položených výše než dno jezera.“
Starý naddůlní měl asi pravdu. Záplava sice byla nečekaná a prudká, ale rozptýlila se po celém uhelném dole a nezpůsobila nic jiného, než že se hladina Malkolmského jezera zvýšila o několik stop. Pohroma se tak Uhelnému městu vyhnula a vypadalo to, že záplava se ztratí v nejspodnějších částech uhelny, kde se dosud netěžilo, a nevyžádá si žádné oběti.
Zda bylo příčinou této záplavy protržení nějaké vnitřní nádrže v důsledku sesuvu okolní půdy, nebo zda se do hlubin dolu propadl svým korytem nějaký vodní tok z povrchu, to nemohl říci ani Simon Ford, ani jeho přátelé. Ale nikdo nepochyboval o tom, že se jedná o náhodu, k jakým občas v uhelných dolech dochází.
Ještě téhož večera se všichni dozvěděli, co se stalo. Časopisy v hrabství totiž přinesly zprávu o velice zvláštním úkazu na Katrinském jezeře.
Nella, Harry, James Starr a Jack Ryan, kteří se co nejrychleji vrátili do domku, zprávu potvrdili, a když slyšeli, že pohroma se v Nové Aberfoyli obešla pouze s hmotnými škodami, oddechli si.
Bylo to prostě tak - dno Katrinského jezera se najednou provalilo a jeho voda pronikla širokou průrvou až do dolu. V oblíbeném jezeře skotského romanopisce alespoň v jeho východní části - si nyní jezerní panna nemohla už ani namočit své hezké nohy. V místech, kde jeho dno leželo níže než část, která oním průlomem přišla o vodu, se jezero scvrklo na velikost obyčejného rybníka o několika jitrech.
Tato neslýchaná událost způsobila přirozeně velký rozruch. Něco takového, aby jezero během několika okamžiků zmizelo do nitra země, se stalo bezesporu poprvé. Nyní nezbývalo, než ho vymazat z map Spojeného království na dobu, než se po ucpání trhliny zase znovu naplní vodou, což umožní výtěžek veřejné sbírky, která kvůli tomu byla zorganizovaná. Walter Scott by z toho musel zemřít žalem, kdyby se toho dožil.
Vlastně se celá událost dala poměrně snadno vysvětlit. Vrstva druhohorních útvarů mezi hlubokou dutinou a dnem jezera totiž nebyla v důsledku své zvláštní geologické stavby příliš silná.

Přestože mělo toto protržení zřejmě přirozenou příčinu, James Starr, Harry a Simon Ford si kladli otázku, nemají-li za tím vším hledat zlý úmysl. Jejich dřívější podezření, že by zlý duch pokračoval ve svých útocích proti všem, kdo těžili v bohatém uhelném ložisku, začalo být zase velmi aktuální.
Za několik dní o tom James Starr hovořil v domku se starým naddůlním a jeho synem.
„Simone," řekl, „já si myslím tohle: přestože ten případ lze logicky zdůvodnit, mám jakési nejasné tušení, že má hodně společného s těmi nevysvětlitelnými příhodami."
„Já si myslím totéž, pane Jamesi," přisvědčil mu Simon Ford, „ale radil bych vám nechat si to pro sebe a prošetřit to na vlastní pěst. „
„V tom případě znám výsledek už předem!" řekl inženýr.
„A to?"
„Najdeme důkazy zločinu, ale zločince ne!"
„Ale musí tady být," odpověděl Simon Ford. „Kde se jenom mohou schovávat?
Jak by mohl jeden člověk, i kdyby byl sebeprohnanější, udělat něco tak ďábelského jako prolomit dno jezera? Už skoro začínám věřit jako Jack Ryan, že je to nějaký duch uhelny, který nám nemůže odpustit, že jsme mu vpadli do jeho říše."
Nellu samozřejmě při těchto tajných poradách nechávali podle možností stranou.
Sice sama bezděky napomáhala snahám ostatních, ale neměla o tom ani tušení.
Její chování svědčilo o tom, že sdílí obavy svých pěstounů. Její zarmoucený obličej nesl stopy těžkých bojů, odehrávajících se v jejím nitru.
V každém případě bylo rozhodnuto, že se James Starr, Simon Ford a Harry vydají k místu průlomu a pokusí se něco zjistit. O svém záměru nikomu neřekli ani slova. Kdo neznal všechna fakta, na kterých se zakládaly domněnky Jamese Starra a jeho přátel, musel jejich počínání pokládat za naprosto absurdní.
Za několik dnů všichni tři nasedli do lehkého člunu, který řídil Harry, a zkoumali pilíře nesoucí část klenby, nad kterou spočívalo dno Katrinského jezera.
Měli pravdu. Pilíře byly poškozené výbuchem podkopů. Dosud byla patrná začernalá místa, protože voda se vsakovala do půdy a opadávala, a tak také mohli zjistit, kde byly pilíře podkopány.
Bylo zřejmé, že prolomení části klenby pode dnem jezera bylo předem promyšlené a záměrně způsobené.
„Veškeré pochybnosti jsou vyloučené," řekl James Starr. „Kdo ví, co všechno by se mohlo stát, kdyby se nepropadlo dno malého jezera, ale moře!"
„Ano!" řekl starý naddůlní s jistou hrdostí. „Naši Aberfoyli by mohlo zatopit jedině moře! Ale kdo, u všech všudy, vůbec může mít zájem na zmaření těžby?"
„Je to opravdu nepochopitelné," odpověděl James Starr. „Tady se nejedná o obyčejné zločince, kteří vycházejí z úkrytu do okolí krást a loupit. Něčím takovým by se za tři roky už dávno prozradili. Nejedná se ani, jak mě někdy napadlo, o podvodníky nebo penězokazy, kteří by se se svým nečistým řemeslem potřebovali skrývat v nějakém neznámém koutě nekonečných slují a měli tedy zájem na tom vypudit nás odtud. Nikdo přece nebude falšovat peníze nebo pašovat zboží, aby se s ním schovával. A přesto je evidentní, že je tu nějaký nesmiřitelný nepřítel Nové Aberfoyle a že mu velmi záleží na jejím zničení, aby za každou cenu ukojil svoji zášť proti nám. Je patrně příliš zbabělý, než aby jednal otevřeně, a své plány spřádá potají.
Ale jeho vynalézavost z něj dělá velice nebezpečného protivníka. Přátelé, ten určitě zná všechny skrýše v celém okolí lépe než my, když dovede tak dlouho unikat našemu pátrání. Jeto člověk z našeho oboru a dost chytrý - to je jistá věc a celé jeho dosavadní chování o" tom nesporně svědčí. Poslyšte, Simone, neměl jste někdy osobního nepřítele, na kterého byste mohl mít podezření? Přemýšlejte. Někteří lidé dokáží nenávidět až za hrob. Zkuste zavzpomínat. Všechno, co se tu děje, je plodem šílené zášti, chladné a trpělivé a je nutné, abyste v tomto ohledu zašel co nejdále do minulosti."
Simon Ford neodpovídal. Bylo vidět, že poctivě a přísně zkoumá celý svůj dosavadní život.
Pak zvedl hlavu a řekl:
„Ne, říkám vám před Bohem, že ani já, ani Magda jsme nikdy nikomu neublížili.
Nevěřím, že bychom mohli mít byť jen jediného nepřítele."
„Kdyby tak Nella konečně promluvila!" řekl inženýr.
„Prosím vás, pane Starre, i vás otče," řekl Harry, „ponechme pátrání ještě nějaký čas v tajnosti. Neptejte se ještě Nelly na nic! I beztoho je na ní vidět, jak je sklíčená a jak se trápí. Jistě jen kvůli mě skrývá tajemství, které ji tíží. Pokud mlčí, buď nemá co říct, nebo si myslí, že mluvit nesmí. O její náklonnosti k nám, k nám všem, není přece pochyb. Až mi řekne, co zatím tají, hned se to dozvíte!"
„No dobrá, Harry," řekl inženýr, „ale přesto je její mlčení v případě, že opravdu něco ví, naprosto nevysvětlitelné."
Harry se chystal zase něco namítnout, ale inženýr dodal:
„Buď bez starosti. Té, která má být tvojí ženou, neřekneme ani slovo."
„A která se jí stane co nejdříve, když dovolíte, otče."
„Svatba se bude konat přesně za měsíc, chlapče," řekl Simon Ford. „A vy, pane Jamesi, doufám zastoupíte Nellina otce?"
„Můžete se spolehnout," odpověděl inženýr.
James Starr a oba jeho průvodci se vrátili do domku. O svém pátrání se nikomu nezmínili ani slovem, a tak pro celý důl zůstalo prolomení klenby jenom nešťastnou náhodou. Skotsko prostě mělo o jezero méně.
Nella se pomalu vrátila zase ke své obvyklé práci. Návštěva na povrchu v její duši sice zanechala nesmazatelné vzpomínky, které Harry využíval při jejím dalším vzdělávání, ale jinak se pro ni poznáním života ve vnějším světě nic nezměnilo. Svůj temný domov milovala stejně jako dřív a chtěla tam zůstat žít i jako žena, když tu strávila své dětství i mládí.

Chystaný sňatek Harryho Forda s Nellou přirozeně nadělal v Nové Aberfoyli velký rozruch. Blahopřání se do domku jen sypala a Jack Ryan rozhodně nepřišel mezi posledními. Povídalo se, že si na slavnost, které se měli účastnit všichni obyvatelé Uhelného města, tajně nacvičuje své nejkrásnější písně.
Ale právě v tomto posledním měsíci před svatbou prodělávala Nová Aberfoyle mnohem těžší zkoušky než kdykoli předtím. Čím více se blížil den, kdy spolu měli být Harry a Nella navždy spojeni, tím častěji docházelo k vážným nehodám, většinou při pracích v útrobách dolu, a nebylo možné se dobrat jejich skutečné příčiny.
Jednou začala hořet dřevěná výztuha jedné spodní štoly a našel se i kahan, který žhář použil. Hrozilo, že požár zachvátí celý důl, ale Harry s přáteli ho s nasazením života zlikvidovali. Stačilo použít hasicí přístroje naplněné vodou bohatě sycenou kyselinou uhličitou, jakými byl důl z bezpečnostních důvodů vybavený.
Jindy se zase v důsledku prasklých podpěrných trámů zřítila část šachty a James Starr zjistil, že podpěry někdo nařízl pilou. Harry, který v těch místech právě dohlížel na práci, byl zavalený pod sutinami a jenom zázrakem nepřišel o život.
Za několik dní vlak vozíků mechanické dráhy, na kterém Harry seděl, narazil na překážku a vykolejil. Později se zjistilo, že přes koleje někdo položil břevno.
Takové nešťastné náhody se množily do té míry, že mezi havíři vypukla panika.
V práci je dokázala udržet jenom přítomnost inženýrů.
„Těch padouchů musí být celá banda," říkal Simon Ford, „a my nedokážeme chytit ani jednoho."
Znovu začalo pátrání. Policisté z celého hrabství byli na nohou ve dne v noci, ale všechno bylo marné - nezjistili vůbec nic. James Starr nařídil Harrymu, na kterého měli neznámí zločinci patrně spadeno nejvíc, aby se sám nepouštěl nikam mimo okruh prací.
Podobně to bylo i s Nellou, před kterou na naléhavé Harryho prosby důsledně tajili všechny ty zločinecké pokusy, které by jí mohly připomenout její minulost. Simon Ford s Magdou ji přísně či spíše velmi starostlivě hlídali ve dne i v noci. Děvče si toho velmi dobře všimlo, ale nikdo od ní neslyšel jedinou výčitku, nejmenší postesknutí. Uvědomovala si, že s ní takto jednají jenom v jejím zájmu? Podle všeho ano. Na oplátku i ona sama zase starostlivě bděla nad ostatními a neměla klid, dokud všichni její milí nebyli pohromadě zase zpátky v domku. Když Harry večer přicházel domů, dávala najevo přímo šílenou radost, přestože byla spíše zdrženlivé než sdílné povahy. Ráno byla na nohou první ze všech a kdykoli se blížila hodina odchodu do práce v dole, znovu znervózněla.
Aby opět nabyla ztraceného klidu, nemohl se Harry dočkat, až se jejich sňatek stane skutečností. Měl za to, že tváří v tvář tomuto nezvratnému faktu se ona zloba uklidní, když uvidí, že nic jiného nezbývá a že Nella se přestane cítit v ohrožení, až se stane jeho ženou. Nedočkavý byl i James Starr, stejně jako Simon Ford a Magda. Všichni počítali dny.
Na všech jako by ležela tíha těch nejchmurnějších předtuch. Všimli si, že jejich skrytému nepříteli, kterého nedokázali odhalit, ani se mu bránit, není lhostejné nic, co se týká Nelly, a její slavnostní sňatek s Harrym mu jistě mohl zavdat příčinu k novému výbuchu nenávisti.
Jednoho dne ráno, týden před stanoveným datem svatby, vyšla Nella v neblahé předtuše z domku první, aby se rozhlédla kolem.
Sotva překročila práh, vyděšeně vykřikla.
Výkřik se rozlehl po celém domku a Magda, Simon a Harry okamžitě spěchali podívat se, co se dívce stalo.
Nella byla bledá jako smrt a její tvář prozrazovala nevýslovnou hrůzu. Nebyla schopna slova, jenom upřeně zírala na otevřené dveře domku a třesoucí se rukou ukazovala na vzkaz, který tam v noci někdo načmáral a který ji tak vyděsil, když ho uviděla.
Stálo tam:
„Simone Forde, ukradl jsi mi poslední žílu našeho starého dolu! Tvůj syn Harry mi ukradl Nellu! Běda vám! Běda všem! Běda Nové Aberfoyli! Silfax"
„Silfax!" vykřikli Simon Ford s Magdou najednou.
„Co je to za člověka?" zeptal se Harry, jehož pohled těkal střídavě z otce na dívku.
„Silfax!" opakovala Nella zoufale. „Silfax!"
Třásla se po celém těle a pořád dokola opakovala to jméno, až ji Magda musela vzít kolem ramen a téměř násilím odvést zpátky do její světničky.
James Starr přišel během okamžiku. Když si prohlédl a přečetl výstrahu, řekl: „Tohle psala stejná ruka, která napsala tehdy ten dopis odporující vašemu, Simone. Ten člověk se tedy jmenuje Silfax a vidím na vás, že ho znáte. Kdo je to?"

XX. Kajícník

V hlavě starého naddůlního se najednou rozbřesklo. Silfax bylo jméno posledního „kajícníka" Dochartova dolu.
Kdysi ještě před zavedením bezpečného kahanu znal Simon Ford toho podivína, pohrdajícího životem, který den co den vyvolával drobné výbuchy třaskavého plynu. Často vídal to zvláštní stvoření, jak se plíží kolem, pokaždé v doprovodu „Harfanga", obludné noční sovy, která mu při jeho nebezpečném zaměstnání pomáhala tím, že vynášela hořící knot do výšky, kam už Silfax nedosáhl. Jednoho dne stařec najednou zmizel a s ním i osiřelé děvčátko, narozené v dole, které kromě něj, svého praděda, jiné příbuzné nemělo. To dítě byla zřejmě Nella.
Oba tedy strávili kdesi ve skrytu propasti do dne, kdy Harry Nellu zachránil, celých patnáct let.
Starého naddůlního se zmocnil pocit soucitu i hněvu zároveň a vyprávěl inženýrovi a svému synovi o tom, co v něm Silfaxovo jménu vyvolalo.
Tím se celá věc vysvětlovala. Tou tajemnou bytostí, kterou tak dlouho marně hledali v hlubinách Nové Aberfoyle, byl Silfax.
„Vy jste ho tedy znal, Simone?" zeptal se inženýr.

„Ale jistě," odpověděl naddůlní. „Muž se sovou! Nebyl to už žádný mladík, mohl být o patnáct nebo dvacet let starší než já. Učiněný divous, s nikým se nestýkal a říkalo se o něm, že se nebojí vody ani ohně. Bylo rozhodně něco zvláštního na tom, že si vybral práci kajícníka, o kterou skoro nikdo nestál. Nebezpečné zaměstnání mu asi pomátlo rozum. Říkalo se, že je zlý, ale snad byl jenom blázen. Měl obrovskou sílu a důl znal jako nikdo jiný - nebo přinejmenším stejně dobře jako já. A také měl určitou volnost. Opravdu jsem si myslel, že už musí být hezkých pár let mrtvý."
„Ale řekněte mi," řekl James Starr, „co znamenají ta slova: Ukradl jsi mi poslední žílu našeho starého dolu?"
„To je tak," odpověděl Simon Ford, „Silfax to v hlavě nikdy neměl v pořádku, jak už jsem řekl. Dělal si na starou Aberfoyli nároky, jako by byla jeho, a čím víc se bohatství Dochartova dolu - jeho dolu! - vyčerpávalo, tím byl podrážděnější. Vypadalo to skoro, jako by se mu každý úder špičáku zabodával do těla. Pamatuješ si na to, Magdo?"
„Ano, Simone," odpověděla stará Skotka.
„N a to všechno jsem si vzpomněl, když jsem na dveřích uviděl Silfaxovo jméno. Opravdu jsem ho už dávno měl za mrtvého a ani ve snu by mě nenapadlo, že ten zločinec, po kterém jsme tak dlouho pátrali, je bývalý kajícník z Dochartova dolu."
„Teď už je tedy všechno jasné," řekl James Starr. „Silfax na nové ložisko narazil náhodou a ve svém sobeckém šílenství se pokládal za jeho vyvoleného ochránce. Žil v dole, ve dne v noci se po něm toulal a nějakým způsobem se dopátral vašeho tajemství, Simone, a že jste mě narychlo zavolal k vám. Z toho pak vyplývá, proč napsal dopis odporující tomu vašemu, proč po mém příchodu hodil po Harrym balvanem a strhl žebříky v Yarowské šachtě a také proč ucpal trhliny ve stěně před novým ložiskem, a tím nás uvěznil. Naše vysvobození pak bylo jedině Nellina zásluha, a to rozhodně bez vědomí Silfaxe a proti jeho vůli!"
„Líčíte to přesně tak, jak se to muselo stát, pane Starre," poznamenal Simon Ford. „Bývalý kajícník je určitě úplný blázen."
„Tím lépe," řekla Magda.
„Nevím, nevím," odpověděl James Starr a pokýval hlavou, „to jeho šílenství musí být hrozné. Teď už chápu, proč je Nella tak vyděšená, kdykoli si na něj vzpomene, a že nechce udat vlastního děda. Jak smutný musel být její život po jeho boku."
„Moc smutný," přisvědčil Simon Ford, „ve společnosti takového divouse a jeho stejně děsivého „Harfanga". Ten pták určitě taky není mrtvý. To on nám uhasil kahan a zavinil, že se provaz s Harrym a Nellou málem přetrhl…"
„A já zas chápu," řekla Magda, „že zpráva o sňatku jeho vnučky s naším synem musela Silfaxovu zášť a zuřivost jenom vystupňovat a dohnala ho k nejhoršímu."
„Nellina svatba se synem muže, kterému dává za vinu, že ukradl poslední žílu staré Aberfoyle, ho musela rozběsnit," přisvědčil Simon Ford.
„Ale nakonec mu nezbyde nic jiného, než se s tím smířit!" vykřikl Harry. „I kdyby sám žil v ústraní daleko ode všech celý život, musí přece uznat, že Nellin nový život je lepší než ten, který měla s ním v hlubinách uhelného dolu. Jsem si jistý, pane Starre, že by se o tom dal přesvědčit, jenom kdybychom ho mohli dostat…"
„Harry, blázna nepřesvědčíš!" odpověděl inženýr. „Je sice lepší, když víme, kdo je naším nepřítelem, ale vyhráno ještě nemáme. Musíme se mít na pozoru, přátelé. A tvým prvním úkolem, Harry, bude na všechno se Nelly vyptat. Musí to být! Za těchto okolností jistě pochopí, že by její další mlčení nemělo smysl. Musí promluvit, už v zájmu starého Silfaxe. Pro něho i pro nás je stejně důležité, abychom mu jeho záměry překazili."
„Ale Nella nám nejspíš sama o své vůli vstříc nevyjde, pane Starre," odpověděl Harry. „Zjistili jsme, že až dosud mlčela kvůli svému svědomí a považovala to za svou povinnost a ze stejného důvodu začne mluvit, když si to budete přát. Matka udělala dobře, že ji odvedla do její světničky. Potřebovala si trochu odpočinout, ale teď pro ni zajdu."
„Není třeba, Harry," ozvala se pevným a jasným hlasem dívka, právě vstupující do světnice.
Byla bledá.
Na jejích očích bylo vidět, že plakala, ale vypadala pevně odhodlaná jednat tak, jak jí v této vážné chvíli kázalo její srdce.
„Nello!" vykřikl Harry a spěchal jí vstříc.
„Harry," odpověděla Nella a pohybem ruky snoubence zadržela, „dneska se tvůj otec, tvoje matka i ty už musíte dozvědět celou pravdu. Ani vy, pane Starre, nesmíte už dál žít v nejistotě a nevědět nic o dítěti, kterého jste se ujali, přestože jste ho neznali, a které Harry - ke svému neštěstí - vynesl z propasti."
„Nello!" vykřikl Harry znovu.
„Nech Nellu mluvit," řekl James Starr a pokynul Harrymu, aby mlčel.
„Jsem vnučka starého Silfaxe," začala Nella, „a nikdy jsem nepoznala matku, teprve když jsem přišla k vám," dodala a podívala se na Magdu.
„Ten den budiž pochválen," odpověděla stará Skotka.
„Nikdy jsem nepoznala otce, až toho dne, kdy jsem se setkala se Simonem Fordem," pokračovala Nella, „ani přítele, dokud jsem nepotkala Harryho a nedržela ho za ruku. Celých patnáct let jsem sama se svým dědem žila v nejodlehlejších zákoutích dolu. S ním nebo spíš kvůli němu. Vídala jsem ho málokdy. Zmizel ze staré Aberfoyle a uchýlil se do končin, které znal jenom on. Býval ke mě svým způsobem laskavý, i když mě děsil. Krmil mě vším možným, co přinesl seshora, a ještě si matně vzpomínám, že když jsem byla úplně malá, živila mě koza. Z její ztráty jsem byla hrozně smutná, a tak děda, když mě viděl tak utrápenou, přivedl brzy jiné zvíře, prý psa. Jenže ten pes byl veselý a štěkal a děda neměl projevy radosti rád a děsil se každého zašustění. Mě naučil mlčet, ale psa to naučit nemohl. Chudák zvíře potom zmizelo. Dědovým společníkem byl divoký pták Harfang. Nejdříve mi naháněl hrůzu, ale on na odpor, který jsem k němu cítila, nedbal a zakrátko ke mě přilnul a já jsem mu splácela stejně. Brzy mě poslouchal raději než svého pána a já jsem se o něj začala bát, protože děda žárlil. Začali jsme se s Harfangem skrývat, abychom mohli být co nejvíce spolu.

Bylo nám spolu dobře… Ale mluvím pořád jenom o sobě! Teď jde o vás…“
„Ne, děvenko,“ přerušil ji James Starr. „Jen nám vypravuj všechno, na co si vzpomeneš.“
„Můj děda,“ pokračovala Nella, „vás vždycky hrozně nerad viděl v uhelně, i když tu místa bylo dost a jeho obvyklý útulek byl od vás daleko. Prostě se mu nelíbilo, že jste tady. Když jsem se ho ptala na lidi nahoře, zachmuřil se, neodpověděl a dlouho vůbec nepromluvil. Nejvíc se rozzlobil, když viděl, že vám váš starý domov nestačí a hodláte se dobývat do jeho svrchované říše. Přísahal, že zemřete, když se vám podaří proniknout do nového dolu, který znal jenom on sám. Na svůj věk má pořád obrovskou sílu a když jsem slyšela jeho výhružky, měla jsem strach o vás i o něj.“
„Pokračuj, Nello,“ pobídl ji Simon Ford, když se na chvíli odmlčela, snad aby si uspořádala své myšlenky.
„Když děda po vašem prvním pokusu zjistil, že jste se dostali do chodby v Nové Aherfoyli,“ mluvila Nella dál, „zatarasil ji a uvěznil vás tam. Znala jsem vás jenom jako stíny, které jsem někdy zahlédla v temnotě, ale představa, že by někdo měl v těch hlubinách zemřít hlady, byla nesnesitelná. Nezáleželo mi na tom, jestli mě přistihne při činu a opatrně jsem vám občas donesla trochu chleba a vody… Tak ráda bych vás byla odvedla, ale ostražitost mého děda nebylo tak snadné oklamat.
Byli jste na pokraji smrti! Naštěstí přišel Jack Ryan s přáteli. Bůh mě vedl, že jsem je právě ten den potkala a odvedla jsem je k vám. Když jsem se vracela, děda mě chytil a hrozně se na mě rozzlobil. Myslela jsem, že v jeho rukou umřu… Od té doby byl můj život nesnesitelný. Děda se naprosto pomátl: prohlásil se králem stínu a ohně. Když slyšel údery vašich špičáků do uhelných žil, které pokládal za svůj majetek, zuřil a vztekle mě bil. Chtěla jsem utéct, ale nemohla jsem, protože mě přísně hlídal. Nakonec mě před třemi měsíci v návalu šílenství pustil do propasti, kde jste mě našli, a zmizel. Harfanga, který zůstal se mnou, volal marně. Jak dlouho jsem tam byla, nevím. Jenom si pamatuji, že už mě ovanula smrt, a pak přišel Harry a zachránil mě. Vidíš ale, že vnučka starého Silfaxe nemůže být tvojí ženou, Harry, protože tu jde o tvůj život a životy vás všech.“
„Nello!“ vykřikl Harry.
„Ne,“ odpověděla dívka. „Vím, jakou oběť musím přinést. Existuje jenom jediný prostředek, jak od vás odvrátit záhubu, musím se vrátit k dědovi. Hrozí celé Nové Aherfoyli… Jeho srdce nezná slitování a nikdo neví, na co ho zlý duch pomsty může přivést. Můj úkol je jasný. Byla bych to nejbídnější stvoření, kdybych váhala. Sbohem - a děkuji vám! Ukázali jste mi, jak vypadá štěstí. Ať se stane cokoli, moje srdce zůstane s vámi!“
Simon Ford, Magda i Harry šílený bolem při těch slovech vyskočili. „Cože, Nello,“ volali zoufale, „ty bys nás chtěla opustit?“
James Starr je uklidnil rozhodným gestem, přistoupil k Nelle a vzal ji za obě ruce. „Dobře, milé dítě,“ řekl. „Řekla jsi nám, cos považovala za svou povinnost, a my ti teď odpovíme. Nenecháme tě odejít, a když bude třeba, budeme tě držet násilím. Myslíš si snad, že jsme tak zbabělí, abychom přijali tvoji šlechetnou oběť? Silfaxovy výhružky jsou v každém případě závažné, ale člověk nakonec zůstane člověkem a my uděláme, co bude v našich silách. Mohla bys nám snad - i v zájmu Silfaxe samotného - říct něco o jeho zvycích a kde se skrývá. Máme v úmyslu ho pouze zneškodnit a pokud možno přivést k rozumu.“
„Chcete ode mě nemožné,“ odpověděla Nella. „Můj děda je všude a nikde. Nikdy jsem jeho skrýše neznala! Nikdy jsem ho neviděla usnout. Když si našel nový útulek, nechal mě samotnou a zmizel. Když jsem přemýšlela, co udělám, tušila jsem, pane Starre, jak mi asi odpovíte, a věřte mi, že existuje jenom jediný způsob, jak ho odzbrojit: když se k němu vrátím. Nikdo ho nikdy neuvidí, ale on sám vidí všechno. Myslíte, že by mohl vyčíst vaše nejtajnější myšlenky - od dopisu panu Starrovi, až po můj sňatek s Harrym, kdyby neměl zvláštní dar jakési vševědoucnosti? Podle mě je děda i přes své šílenství člověk nevšedního ducha. Kdysi mi říkal velmi důležité věci. Učil mě znát Boha a klamal mě jenom v jednom, přesvědčoval mě totiž, že všichni lidé jsou špatní a chtěl mi tak vštípit vlastní nenávist k celému lidstvu. Když mě Harry přivedl k vám, mysleli jste, že vůbec nic nevím, ale bylo to ještě horší, byla jsem vyděšená. Odpusťte mi, ale v prvních dnech jsem měla za to, že jsem v moci zlých lidí a chtěla jsem od vás utéct. Teprve vy, Magdo, jste mi ukázala něco jiného, ne slovy, ale celým svým životem, když jsem viděla, jak vás váš syn a manžel ctí a milují, a když jsem později poznala, jak si šťastní a spokojení dělníci váží pana Starra, za jehož otroky jsem je zprvu považovala. Když jsem poprvé viděla všechny obyvatele Nové Aberfoyle shromážděné v kapli, jak klečí, modlí se k Bohu a děkují mu za jeho neskonalou dobrotu, řekla jsem si: Můj děda mě klamal! A dnes, kdy se mojí duši od vás dostalo poučení, jsem přesvědčená, že ten chudák klamal sám sebe. Půjdu a budu hledat tajné cestičky, po kterých jsem s ním kdysi chodila, a zavolám ho. Určitě na mě číhá! Uslyší mě a třeba ho přivedu k něčemu lepšímu, až se k němu vrátím.“
Nechali ji mluvit. Všichni cítili, že pro ni bude lépe, když své srdce otevře přátelům ve chvíli, kdy je ve šlechetném sebeklamu měla v úmyslu opustit.
Když se pak vysílená, s očima plnýma slz odmlčela, obrátil se Harry na Magdu a řekl:
„Co byste, maminko, řekla o muži, který by nechal odejít dívku se zlatým srdcem, která právě domluvila?“
„Řekla bych,“ odpověděla Magda, „že je to bídák, a kdyby to byl můj syn, zapřela bych ho a proklela!“
„Nello, slyšela jsi matku,“ pokračoval Harry. „Ať půjdeš kam chceš, půjdu za tebou. Jestli chceš mermomocí odejít, půjdeme spolu…“
„Harry! Harry!“ volala Nella.
Ale její rozčilení bylo příliš silné. Dívčiny rty zesinaly a vzápětí klesla Magdě do náručí. Ta požádala inženýra, Simona a Harryho, aby ji s ní nechali o samotě.

XXI. Nellina svatba

Přátelé se navzájem ujistili, že budou ještě opatrnější, než kdy dříve, a s tím se rozešli.
Silfaxova hrozba byla příliš určitá, než aby bylo možné brát ji na lehkou váhu. Otázkou bylo, zda bývalý kajícník

opravdu zná takový prostředek, aby dokázal zničit celou Aberfoyli.
U všech východů byly rozestaveny ozbrojené hlídky s přísným rozkazem dávat ve dne v noci bedlivý, pozor. Nebylo proč obyvatele Uhelného města neinformovat o hrozbě, vyřčené proti podzemní kolonii. Silfax nemohl mít ve městě žádného spojence, a tak se snad zrady obávat nemuseli. Nelle o všech bezpečnostních opatřeních řekli, a přestože se tím neuklidnila úplně, přece jen už nebyla tak nervózní. Ale spíše než co jiného ji ke slibu, že neuteče, přimělo Harryho pevné odhodlání jít za ní všude, kam se hne.
Během posledního týdne před svatbou Novou Aberfoyli žádná nehoda nepostihla. Havíři se pomalu ze . svého zděšení, které málem ochromilo veškerou těžbu, vzpamatovali, ale od bdělých hlídek neupustili.
James Starr mezitím stále pátral po starém Silfaxovi.
Protože pomstychtivý stařec dal najevo, že nepřipustí, aby se Nella za Harryho provdala, bylo nasnadě, že se nezastaví před žádným prostředkem k překažení sňatku. Nejlepší by bylo chytit ho, ale ušetřit při tom jeho život. A tak byla Nová Aberfoyle znovu velmi pečlivě prohledána. Prozkoumali všechny kouty až do nejvyššího patra, které ústilo ve zřícenině hradu Dundonald u Irvinu. Správně se předpokládalo, že Silfax vychází na povrch právě otvorem u starého hradu, aby se zásobil tím nejnutnějším pro své skromné živobytí, ať už to koupí nebo uloupí.
Pokud jde o „ohnivé žínky“, James Starr se domníval, že Silfax nejspíš zapálil obrovský shluk třaskavého plynu, který se v této části dolu vyvinul, čímž způsobil onen nezvyklý jev, a nemýlil se. Ale pátrání nevedlo nikam.
James Starr už byl z neustálého zápasu s nepolapitelnou bytostí nešťastný, i když to na sobě nedával znát. Čím víc se blížil svatební den, tím víc se stupňovaly jeho obavy. Jen výjimečně se s nimi potřeboval svěřit starému naddůlnímu, kterému pak nedaly spát tím spíš…
Konečně nastal očekávaný den.
Po Silfaxovi nebylo nikde ani stopy.
Všichni obyvatelé Uhelného města byli na nohou od časného rána.
Práce v Nové Aherfoyli se pro tento den zastavily.
Inženýři i dělníci chtěli vzdát hold starému naddůlnímu a jeho synovi, a tím splatit dluh a projevit vděčnost dvěma odvážným a vytrvalým mužům, kteří uhelnému dolu vrátili jeho starý lesk.
Svatební obřad se měl konat v jedenáct hodin dopoledne v kapli svatého Jiljí na břehu Malkolmského jezera.
Ve stanovenou hodinu vyšel z domku Harry v doprovodu své matky a Simon Ford s Nellou.
Za nimi šel inženýr James Starr, na pohled klidný, ale uvnitř připravený na všechno, a Jack Ryan, kterému to v jeho dudáckém kroji náramně slušelo, a pak ostatní inženýři z dolu, významné osobnosti Uhelného města, přátelé a známí starého naddůlního a vůbec všichni členové velké havířské rodiny, tvořené rázovitými obyvateli Nové Aberfoyle.
Venku byl horký srpnový den, jaké bývají v severních krajích přímo nesnesitelné.
Bouřkové počasí proniklo větracími šachtami a velkým Malkolmským tunelem až do hlubin dolu. Teplota neobvykle stoupla a ovzduší bylo nabité elekřinou.
Všimli si, že tlakoměr v Uhelném městě - a to bylo vzácné - výrazně klesl. Zdálo se, jako by se pod břidličnou klenbou, která tvořila oblohu obrovské jeskyně, měla rozpoutat bouře.
Tam dole se však nikdo ani v nejmenším nestaral o hrozící souboj živlů na povrchu.
Všichni si na slavnost samozřejmě oblékli své nejlepší šaty. Magda měla na sobě kroj, připomínající staré dobré časy, bílý čepeček jí zakrýval starodávný účes a z ramen jí splývala kostkovaná mantila, kterou Skotky dovedou nosit s takovým půvabem.
Nella si umínila, že na sobě nedá znát, co se odehrává v jejím nitru. Zakázala svému divoce bušícímu srdci prozradit skrývanou úzkost, a tak se statečné dívce podařilo navenek vypadat klidně a usmívat se.
Byla oblečena prostě, ale právě tento jednoduchý oděv přispíval k jejímu půvabu více než nejdražší šaty. Účes jí zdobila pouze pestrá stužka, jaké mají mladé Kaledoňanky v oblibě.
Simon Ford si oblékl šošatý kabát, za který by se nemusel stydět ani sám důstojný sudí Nichol Jarvie z románu Waltera Scotta.
Celý ten početný zástup se ubíral k nádherně vyzdobené kapli svatého Jiljí.
Na kamenném nebi Uhelného města jako slunce zářila elektrická světla, napájená zvláště silným proudem.
Celá Aberfoyle se topila v moři světel.
Také v kapli se rozlévalo jasné světlo elektrických lamp a barevná skla oken se blýskala jako ohnivé kaleidoskopy.
Obřad měl vykonat ctihodný otec William Hobson, který snoubence očekával u vchodu do kaple.
Průvod prošel slavnostním krokem po břehu Malkolmského jezera a zvolna se přibližoval.
V tom se rozezvučely varhany a oba páry kráčely se ctihodným otcem Hobsonem v čele k hlavnímu oltáři sv. Jiljí.
Když kněz požehnal celému shromáždění, zůstali Harry a Nella sami před sluhou božím, který držel v rukou Písmo svaté.
„Harry,“ obrátil se k němu duchovní, „chcete pojmout Nellu za manželku a přísaháte jí lásku a věrnost na celý život?“
„Přísahám,“ odpověděl mladý muž pevným hlasem.
„A vy, Nello,“ pokračoval kněz, „chcete pojmout za manžela Harryho Forda a…“ Než mohla dívka odpovědět, rozpoutala se venku obrovská vřava.
Jedna z ohromných skal, které tvořily nad břehem Malkolmského jezera terasu asi sto kroků od kaple, se náhle, bez jakéhokoli výbuchu, utrhla, jako by byl její pád předem připravený.
Pod ní se do hluboké propasti, o které nikdo neměl ani tušení, řítil proud vody. Vzápětí se mezi zřícenými skalisky objevil člun, hnaný dravým proudem na hladinu jezera.
Ve člunu stál stařec v tmavé kutně, s rozježenými vlasy a bílými vousy splývajícími na prsa. V ruce držel Davyho kahan, jehož plamen chráněný drátěnou mřížkou se matně leskl.
„Třaskavý plyn! Třaskavý plyn! Běda všem, běda!“ volal silným hlasem.

Vzduchem se začal šířit slabý, ale naprosto nezaměnitelný zápach lehkého uhlovodíku, protože pád skály uvolnil cestu nesmírnému množství výbušného plynu, nashromážděného v obrovských, až dosud uzavřených „kapsách“. Třaskavý plyn proudil pod tlakem pěti až šesti atmosfér ke klenbě jeskyně.
Stařec o kapsách patrně věděl a otevřel je, aby se vzduch jeskyně proměnil ve výbušnou směs.
James Starr s několika dalšími mezitím vyběhli z kaple a utíkali.
„Ven z dolu! Ven z dolu!“ křičel inženýr, když poznal blízkost hrozícího nebezpečí a dával výstražné znamení shromážděným v kapli.
„Třaskavý plyn! Třaskavý plyn!“ opakoval stařec a poháněl svůj člun dále na jezero.
Harry co nejrychleji vyvedl svou nevěstu, otce a matku ven z kaple.
„Ven z dolu! Ven z dolu!“ křičel James Starr znovu.
Na útěk už bylo pozdě! Starý Silfax byl tady, odhodlaný splnit svoji poslední hrozbu - překazit Nelle svatbu s Harrym a pohřbít všechny obyvatele Uhelného města v sutinách.
Nad hlavou se mu vznášela obrovská sova s bílým peřím s černými skvrnami. V tom se do vln jezera vrhl muž a mocnými tempy plaval ke člunu. Byl to Jack Ryan a ze všech sil se snažil dopadnout šílence, dříve než uskuteční své dílo zkázy. Silfax ho uviděl. Rozbil sklo kahanu, vytál hořící knot a držel ho ve vzduchu. V ohromném shromáždění se rozhostilo ticho. James Starr se odevzdal do vůle Boží a jenom se divil, že výbuch Novou Aherfoyli ještě nezničil.
Silfax se zamračil, když zjistil, že třaskavý plyn z dolních vrstev díky své lehkosti už vyprchal do výšin klenby.
Na Silfaxův pokyn se žhářského knotu chopila svým pařátem sova, jako to dělávala kdysi ve štolách Dochartova dolu a zvolna stoupala vzhůru k výšinám klenby, kam stařec ukazoval rukou.
Ještě několik vteřin a bude po Nové Aherfoyli veta…
Nella dostala spásný nápad. Najednou naprosto klidná se Harrymu vytrhla a spěchala na břeh jezera až k samému okraji vody.
„Harfangu! Harfangu!“ volala jasným hlasem. „Ke mně, pojď ke mně!“
Užaslý pták na chvíli zaváhal. Najednou ale, když poznal Nellin hlas, upustil hořící knot do vody a velkým obloukem slétl dívce k nohám dříve, než dosáhl horních výbušných vrstev, kde se třaskavý plyn smísil se vzduchem.
Ozval se strašný výkřik. Byl to poslední výkřik starého Silfaxe.
Právě když se Jack Ryan chtěl chytit rukou člunu, stařec poznal, že jeho pomsta byla překažená a po hlavě skočil do vln jezera.
„Zachraňte ho!“ volala Nella hlasem, který drásal srdce.
Harry se vrhnul do vody za ním, brzy dohonil Jacka Ryana a zase se potopil. Jeho námaha byla marná.
Malkolmské jezero svou oběť nevydalo. Zavřelo se nad starým Silfaxem navždy.

XXII. Pověst o starém Silfaxovi

Půl roku po událostech, které tak hrozným způsobem překazily Harryho svatbu s Nellou, požehnal v kapli svatého Jiljí ctihodný otec Hobson jejich spojení. Novomanželé, dosud ve smutečním, se vrátili do domku, kde James Starr a Simon Ford, nyní už bez jakékoli nervozity, seděli v čele veselé svatební hostiny až do rána.
Jack Ryan se opět vyznamenal, když ve svém dudáckém kroji nafoukl měchy svých dud a hrál, zpíval a tančil zároveň, čímž u svých posluchačů sklízel nadšené ovace.
Druhý den se v dole pokračovalo pod vedením inženýra Jamese Starra v obvyklé práci.
Že Harry s Nellou byli šťastní, není třeba zvlášť zdůrazňovat. Ta vzácná srdce konečně po tolika těžkých zkouškách našla ve svém spojení štěstí, jaké si zasloužila.
Simon Ford, čestný naddůlní Nové Aberfoyle, by se byl ještě rád dočkal své zlaté svatby s Magdou, která už ostatně také jiné přání neměla.
„A po téhle padesátce ještě jednu?“ ptával se Jack Ryan. „Dvě padesátky, co je to na vás, pane Simone!“
„Správně, hochu,“ odpovídal starý naddůlní. „Pod kamenným nebem Nové Aberfoyle, v prostředí bez všech možných nepřízní počasí hořejšího světa by nebyl žádný div, kdyby se člověk dožil dvakrát stovky.“
Jestli budou obyvatelé Uhelného města někdy svědky podobné události, to ukáže čas.
Dar výjimečně dlouhého života byl však v každém případě přisouzen Silfaxovu ptáku Harfangovi. Dlouho poletoval sem a tam po uhelně, ale několik dní po starcově smrti zmizel, i když by si ho Nella bývala ráda nechala u sebe.
Lidská společnost se mu asi nezamlouvala o nic víc než jeho bývalému pánovi. A zdálo se, že pták neviděl rád Harryho a žárlil na něj. Snad v něm stále viděl Nellina únosce, s nímž marně bojoval v propasti.
Od té doby ho Nella vídala jen zřídka, když kroužil nad Malkolmským jezerem. Chtěl spatřit svou bývalou přítelkyni? Nebo chtěl svým pohledem proniknout až na dno nekonečné hlubiny, která pohltila Silfaxe?
Obě možnosti našly své přívržence a o Harfangovi se začalo vyprávět mnoho pověstí. Sám Jack Ryan o něm složil několik pěkných písniček.
Díky němu se při skotských přástkách dodnes zpívá pověst o ptáku starého Silfaxe, bývalého kajícníka Aberfoylských dolů.